

Luonnonvara- ja
biotalouden
tutkimus 12/2018

Aito arktinen maatalous

Lapin maatalouden nykytilanteen ja tulevaisuuden analysointia

Rauno Kuha, Ville Hallikainen ja Antti Hannukkala

Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2018

Aito arktinen maatalous

Lapin maatalouden nykytilanteen ja tulevaisuuden analysointia

Rauno Kuha, Ville Hallikainen ja Antti Hannukkala

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Kuha, R., Hallikainen, V. ja Hannukkala, A. 2018. Aito arktinen maatalous : Lapin maatalouden nykytilanteen ja tulevaisuuden analysointia. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 12/2018. Luonnonvarakeskus, Helsinki. 80 s.

ISBN: 978-952-326-547-9 (Painettu)

ISBN: 978-952-326-548-6 (Verkkajulkaisu)

ISSN 2342-7647 (Painettu)

ISSN 2342-7639 (Verkkajulkaisu)

URN: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-548-6>

Copyright: Luonnonvarakeskus (Luke)

Kirjoittajat: Rauno Kuha, Ville Hallikainen ja Antti Hannukkala

Julkaisija ja kustantaja: Luonnonvarakeskus (Luke), Helsinki 2018

Julkaisuvuosi: 2018

Kannen kuva: Alpo Heinonen

Painopaikka ja julkaisumyynti: Juvenes Print, <http://luke.juvenesprint.fi>

Tiivistelmä

Rauno Kuha, Luonnonvarakeskus Rovaniemi

Maidon- ja lihantuotannolla on pitkät perinteet pohjoisessa. Näin on myös ollut torimyyntiin ja kotitarpeen tyydyttämiseen perustuneessa avomaan puutarhatuotannossa. Maaseudun elinkeino- ja yhteiskuntarakenteiden murroksessa on maatalous muuttunut hyvin paljon. Lappi on raaka-ainetuotannolla mitattuna omavarainen ainoastaan maidon, lampaanlihan, poronlihan ja nauriin tuotannossa. Kuluttajatuotteilla mitattuna omavaraisuus täyttyy ainoastaan poronlihalla, nauriilla ja lampaanlihalla. Lappi on nollatuotantoaluetta useilla sellaisilla maatalouden tuotteilla joiden tuottaminen Lapin maakunnassa olisi täysin mahdollista. Lappilaisen maatalouden keskeiset tuotantosuunnat, maidon- ja lihantuotanto ovat muuttuneet alueellisesti. Idästä ja pohjoisesta on tilojen vähemmän ollut suurta verrattuna Kemi-Tornion seutuun. Tällä tutkimuksella haettiin vastausta kysymykseen, miten Lapin maatalous nyt voi? Toteutetun tutkimuksen kohderyhmänä olivat kaikki maaseutuviraston rekisterissä olevat Lapin maatilayrittäjät. Näitä tiloja oli 1482 kpl ja tutkimuksen vastausprosentiksi muodostui 27,2. Jokainen lappilaiselle maataloudelle keskeinen tuotantosuunta ja ikäluokka ovat tutkimuksessa hyvin edustettuna.

Maidontuotanto nousi esille tuotantosuuntana jossa kannattavuus ja maksuvalmius olivat muihin tuotantosuuntiin verrattuna parempia. Maidontuotanto näkyi vahvimpana myös liikevaihdon, käytössä olevien resurssien ja ulkopuolisen työvoiman määrässä. Aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna maatalouden liiketoiminnan kannattavuus vastaajien subjektiivisen käsityksen mukaan ei näytä vahvistuneen missään tuotantosuunnassa. Vastaajat kaikista tuotantosuunnista ilmoittavat varojen riittävän kuitenkin kohtuullisen hyvin juokseviin kuluihin ja päivittäiseen toimeentuloon. Sitä vastoin investointeihin yrityksen tulo-rahoitus ei vastaajien mukaan riitä.

Maatilayritysten keskimääräistä liikevaihtoa tarkasteltaessa seutukuntien välinen ero nousee voimakkaasti esille. Kemi-Tornio seutukunta näkyy alueena jossa maatilojen keskimääräinen liikevaihto on lähes kaksinkertainen muihin seutukuntiin verrattuna. Tämä tulos tukee aikaisempia tilastopohjaisia tarkasteluja. Tulos selittyy Lapin maakunnan alueellisella heterogeenisyydellä maatalouden osalta. Kemi-Tornio seutukunta on vahvaa nautakarjatalouden aluetta, jossa tilat ovat suuria ja tuotanto voimakasta. Alueella tuotetaan lähes puolet Lapin maakunnan maidosta ja naudanlihasta.

Maatilayrittäjien voimavaroja ovat oma henkinen jaksamisen ja muilta maataloilta saatava verstaistuki. Näiden asioiden lisäksi tärkeä voimavara yrittäjälle ovat osaaminen, ammattitaito ja yrityksen hyvä maine. Tuotannon jatkuvaa kasvattamista ja voiton maksimointia ei pidetty tavoittelemisen arvoisena asiana. Tärkeää yrittäjille on taloudellinen kestävyys, kannattava liiketoiminta, riittävä tulorahoitus ja taloudellinen riippumattomuus.

Maatilayrittäjien osaaminen Lapissa on varsin korkealla tasolla. Tämä näkyi suunnitelmallisuutena, seurantaohjelmien käyttönä ja omana työnä erityisasiantuntijuutta vaativissa tehtävissä. Julkisen sektorin toimijoilla ja julkisella infrastruktuurilla on tärkeä merkitys maatilojen toimintaan. Oma elintarviketuotanto, kansallinen omavaraisuus ja paikallisen ruoantuotannon turvaaminen on maatilayrittäjille tärkeää. Yhteiskunnan halutaan pitävän huolta kansallisesta ja paikallisesta elintarviketuotannosta. Lapin maataloudessa ei näyttäisi tuotantorakenteen osalta olevan tulossa kovinkaan suuria muutoksia. Nurmituotanto on keskeisessä osassa, osana nautakarjataloutta, lammastaloutta ja porotaloutta.

Vastaajat ottivat kysyttäessä myös kantaa mahdollisuuteensa vaikuttaa maatilansa tuotteiden hintaan, laatuun ja määrään. Näiltä osin vastaukset olivat ajatuksia herättäviä. Vastaajat kokevat, että heidän mahdollisuutensa vaikuttaa tuottamansa tuotteen hinnan muodostukseen oli huono. Tämä nousi esille erityisesti nautakarjataloudessa. Sama ilmiö, mutta hiukan lievempänä tuli esille myös porotalouden ja lammastalouden osalta.

Asiasanat: Maatalous, maidontuotanto, porotalous

Abstract

Milk and meat production has a long tradition in the north. This has also been the case for open garden gardening based on gardening and home satisfaction. Indicated by raw material production, Lapland is self-contained only with production of milk, sheep, reindeer and turnip rape. As measured by consumer products, self-sufficiency is only met with reindeer meat, turnip rape and sheep's meat. Lapland is a zero-production area for many agricultural products whose production in Lapland would be perfectly possible. The regional shift of main production lines in Lapland, milk and meat production, has been important. In east and north, the decline in farms has been large compared to the Kemi-Tornio area. This study sought answers to question: How is the Lapland's agriculture doing? The target group of survey was all Lapland Farmers in the register of Agency of Rural Affairs. The questionnaire was sent to 1482 farms and response rate of the survey was 27.2. Responses came evenly from all the production and age groups in Lapland's agriculture. Key production line and age groups are well represented in the study.

Milk production emerged as a production line where profitability and liquidity were better than in other production lines. Milk production was also the strongest in terms of business, the amount of resources available and the number of outside employers. Compared to earlier studies, the profitability of agricultural business, according to the subjective perception of respondents, does not seem to be strengthened in any production direction. The respondents of all the production lines indicate that funds are, however, reasonably well sufficient for running costs and daily livelihood. On the other hand, the investment of the company's income financing is not sufficient.

When looking at the average turnover of farms, the difference between the sub-regions rises sharply. The Kemi-Tornio sub-region is seen as an area where the average turnover of farms is almost double that of other sub-regions. The result is explained by the regional heterogeneity of the province of Lapland for agriculture. The Kemi-Tornio sub-region is a strong cattle area where the farms are large, and production is strong. Almost half of Lapland's milk and beef production are produced in the area.

Farmers' resources are their own mental well-being and the peer support from other farms. In addition to these things, an important asset for an entrepreneur is expertise in skills and corporate reputation. The continuous growth of production and the maximization of profit were not regarded as worth pursuing. It is important for entrepreneurs to have financial sustainability, profitable business, adequate income financing and financial independence.

The skills of farmers' in Lapland are quite high. This was reflected in the design, the use tracking programs and as a separate job for tasks requiring special expertise. Public sector actors and public infrastructure play an important role in farm operations. Own food production, national self sufficiency and securing local food production is important for agricultural entrepreneurs. Society is needed to take care of national and local food production. There won't be any changes in the production structure in Lapland's agriculture. Grass production is a key part of the cattle industry, sheep farming and reindeer husbandry.

When asked, respondents also took the opportunity to influence price, quality and quantity of their farm's products. In that respect the responses were thought-provoking. The respondents feel that their chances of influencing the price of the product their produce were poor. This was particularly evident in cattle farming. The same phenomenon, but a little more pronounced also in the case of reindeer husbandry and sheep farming.

Keywords: Agriculture, milk production, reindeer husbandry

Alkusanat

Tämä, tällaisenaan toteutettu, tutkimus Lapin maataloilta on järjestyksessään kolmas. Aikaisemmat kyselyt tehtiin 2010 ja 2013. Tällä kyselyllä haemme vastauksia siihen mitä lappilaisen maatalouden tulevaisuudelle kuuluu. Lisäksi analysoimme maatilayrittäjien jaksamista, muutosten voimakkuutta ja toimenpide-ehdotuksia lappilaisen maatalouden elinvoimaisuuden hyväksi.

Tämän tutkimuksen on rahoittanut Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2014 - 2020. ProAgria Lappi, Yara Oy, Hankkija Oy, Veljekset Rönkä Oy ja Osuuskunta Pohjolan maito antoivat tukensa tälle tutkimukselle lahjoittamalla vastaajien kesken arvottavia palkintoja. Esitämme edellä mainituille tahoille suuret kiitokset tärkeästä tuesta tämän tutkimuksen hyväksi. Tällä tuella on tutkimuksen toteutukselle ollut suuri merkitys.

Kiitämme myös kaikkia niitä maatilayrittäjiä jotka ovat uhranneet aikaansa vastaamalla heille esitettyihin kysymyksiin tässä tutkimuksessa. Ilman näitä vastauksia ei luonnollisesti olisi myöskään tuloksia joita analysoida.

Maataloudella on perinteisesti ollut vahva asema maaseudun elinkeinoelämän ja suomalaisen kansalaisyhteiskunnan rakentamisessa. Tämä rooli on viime vuosikymmeninä maatalouden sektorilla tapahtuneen muutoksen vuoksi ollut voimakkaasti vähenevä. Lapin asukasluvu ja elinkeinorakenne on vuosikymmenien vaihtuessa muuttunut paljon. Lapin maaseudun yritystoiminnan peruskivi, maatalous on muuttunut niin rakenteeltaan kuin myös lukumääräisesti. Eniten maatiloja Lapissa oli vuonna 1969, tuolloin tiloja oli 11647 kpl. Vuoden 2016 tilaston mukaan maatiloja on enää 1514 kpl (MAVI 2016). Nämä luvut kertovat sen huiman muutoksen jonka kourissa lappilainen maatalous on viimeisen 60 vuoden aikana ollut.

Maatalousyrittäjien keski-ikä on tasaisesti nouseva ja on nykyisin Lapissa, kaikki maatilat huomioiden, hiukan yli 52 vuotta. Samoin tuotantosuuntien rakenteessa on muutos käynnissä. Nautakarjatilojen määrä on vähenevä ja nurmituotannon osuus on kasvava. Muutos näkyy myös ikärakenteessa siten, että alle 40-vuotiaiden yrittäjien määrä on vähäinen vanhempiin ikäluokkiin verrattuna. Rakenteeltaan vahvinta maatalous on lounaisessa Lapissa. Lappiin onkin muodostunut vahvan maatalouden alue johon kuuluu Simo, Tornio, Keminmaa, Tervola ja Yli-Tornio. Tämä alue tuottaa lähes puolet Lapin maidosta ja naudanlihasta. Tästä muutoksesta huolimatta on hyvä muistaa, että kaikkialla Lapissa on vahvoja, hyvin toimeen tulevia maatiloja. Tämä osoittaa sen, että kaikkialla Lapissa voidaan harjoittaa kannattavasti maataloutta sen eri tuotantosuunnissa.

Maatalouden merkitystä Lapin maakunnalle ei pidä väheksyä. Maatalous kaikissa sen muodoissa on paikallisen elintarviketuotannon elinehto. Ilman paikallista maataloutta ei olisi paikallista ruokaa. Paikallisen ruoan puuttuessa, olisi varsin vaikeaa puhua lähiruoasta. Oman alueellisen tuotannon puuttuminen merkitsisi vakavaa puutetta kriisitilanteissa. Maatalous on myös harvaan asutun alueen infrastruktuurin ja palvelurakenteen perustus. Maatalous merkittävältä osin ylläpitää tieverkkoa, naapuriapua ja vaatii toimivat sähkö- ja tietoverkot.

Sisällys

1. Lapin maataloudesta lyhyesti.....	8
2. Aineisto ja menetelmät	10
2.1. Otanta ja vastaajaprofiili.....	10
2.1.1. Vastaajien jakautuminen tuotantosuunnittain	11
2.1.2. Vastaajien jakautuminen seutukunnittain	11
2.1.3. Vastaajien jakautuminen ikäryhmittäin	12
2.1.4. Vastaajien tilakoko ha	12
2.2. Tilastollinen analysointi ja lomakekyselyn analysointi	14
2.3. Kadon analysointi.....	14
3. Tulokset ja niiden analysointi.....	16
3.1. Liikevaihto	16
3.1.1. Liikevaihto tuotantosuunnittain.....	16
3.1.2. Liikevaihto ikäluokittain	17
3.1.3. Liikevaihto seutukunnittain.....	18
3.2. Kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius	18
3.2.1. Kannattavuus	18
3.2.2. Maksuvalmius	21
3.2.3. Vakavaraisuus	23
3.2.4. Velkapääoma.....	23
3.3. Voimavarat.....	25
3.3.1. Voimavarojen merkitys	25
3.3.2. Maatilan rakennukset, koneet ja laitteet.....	28
3.3.3. Maatilan työvoima ja henkilöstö.....	28
3.4. Investoinnit	30
3.5. Tulevaisuuden suunnittelu ja tavoitteet.....	31
3.5.1. Maatilan kehittäminen ja suunnittelu.....	31
3.5.2. Asiantuntijoiden käyttö maatilalla	32
3.5.3. Tukiorganisaatioiden merkitys maatilalla	32
3.5.4. Palveluiden tarve maatilalla.....	33
3.5.5. Maatilan tavoitteiden arvorakenteet ja niiden toteutuminen.....	35
3.5.6. Maatalouden tulevaisuuden ennakointi	37
3.5.7. Maatilan kehittämistarpeita	38
3.6. Maatila ja yhteiskunnan muutokset	39
3.6.1. Maatilan toimintaympäristön muutokset.....	39
3.6.2. Poliittikkatoimet ja elintarvikeomavaraisuus	39
3.6.3. Maatilan muutostilanteet	40

3.6.4. Maatilan toiminta tulevaisuudessa	41
3.7. Asiakkuudet ja markkinointi	42
3.7.1. Tuotteiden myynti.....	42
3.7.2. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa.....	44
3.7.3. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään.....	45
4. Katoanalyysi.....	48
4.1. Katoanalyysin vastaajaprofiili	48
4.2. Katoanalyysitilojen liikevaihto	49
4.3. Katoanalyysitilojen toiminnan kannattavuus ja rahoituksen saannin helppous	50
4.4. Katoanalyysitilojen investoinnit, voimavarat ja resurssit	51
4.5. Poliittikka ja yhteiskunta	52
4.6. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan laatuun ja määrään	53
5. Yhteenveto.....	54
5.1. Tutkimuksen luotettavuus	54
5.2. Liikevaihto, kannattavuus ja vakavaraisuus.....	54
5.3. Voimavarat.....	55
5.4. Poliittikkatoimet, elintarviketuotanto ja tulevaisuus.....	56
5.5. Asiakkuudet, tuotteen hinta ja laatu	56
6. Kirjallisuus.....	58
7. Liitteet	59
7.1. Liite 1 Item Cluster Analysis	59
7.2. Liite 2. Kyselylomake.....	63
7.3. Liite 3 katoanalyysin haastattelulomake	75

1. Lapin maataloudesta lyhyesti

Lapin maatilojen keskokoko on kaikki maatilat huomioiden peltopinta-alaltaan 29,95 ha ja maatalousyrittäjien keski-ikä on 52,05. Tuotantosuuntaukseltaan peltopinta-alat vaihtelevat huomattavasti. Suurimmat peltoalat ovat nautakarjatiloihin, hiukan yli 60 ha. Heinän tuotannon sektorilla pinta-ala on huomattavasti pienempi. Alla on esitetty keskeisiä Lapin maatalouden tunnuslukuja (www.mavi.fi, www.stat.luke.fi)

Kaikki tilat

- 1514 kpl
- Keskipinta-ala peltoa 29,95 ha
- Keski-ikä 52,05 vuotta

Lypsykarja

- 335 kpl
- Keskipinta-ala peltoa 60,72 ha
- Keski-ikä 50,2 vuotta

Lihakarja

- 130
- Keskipinta-ala peltoa 65,97 ha
- Keski-ikä 49,15 vuotta

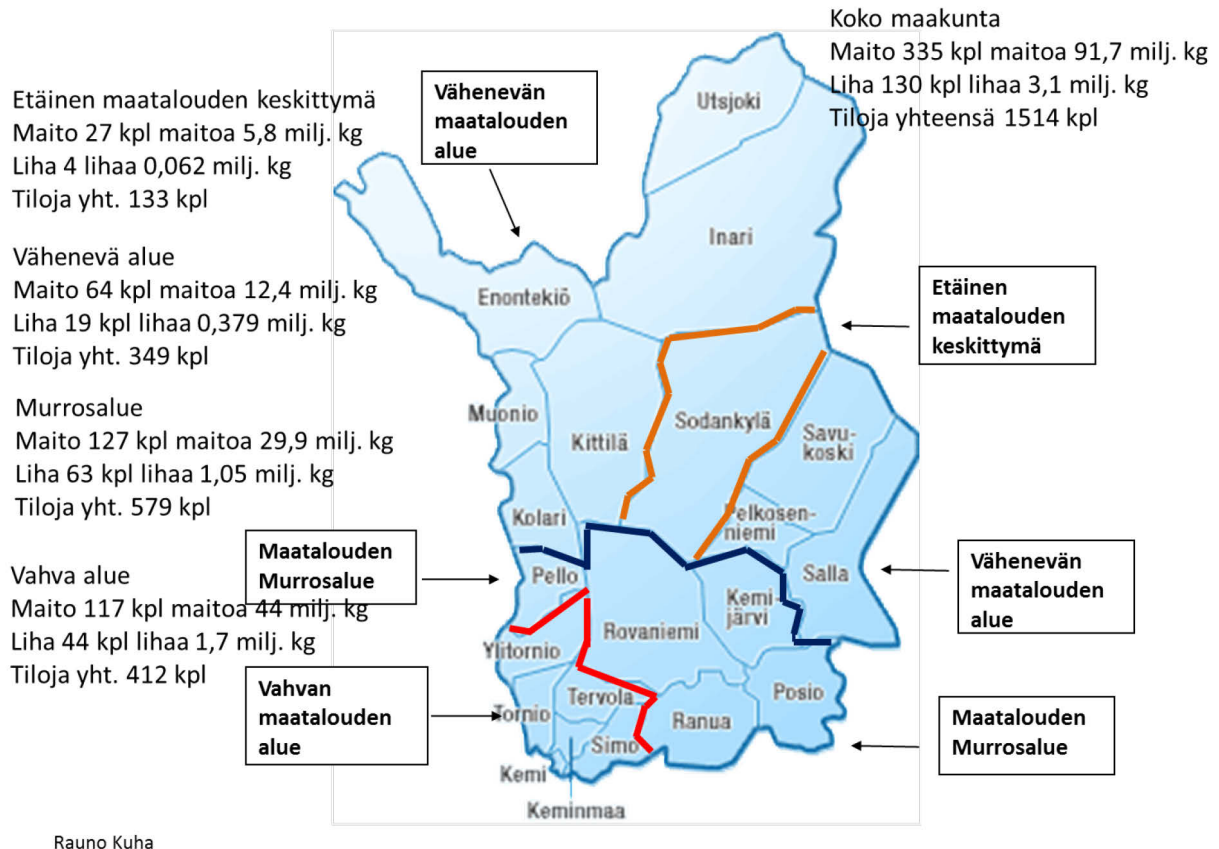
Muu tuotanto (heinä)

- 843 kpl
- Keskipinta-ala 15,29
- Keski-ikä 53,5 vuotta

Lapin maatalouden keskeisimpiä tuotantosuuntia ovat maidontuotanto, naudanlihan tuotanto, lammas- ja porotalous ja heinän viljely. Alla on lueteltuna Lapin maatalouden tuotantomäärät keskeisten tuotantosuuntien osalta, sekä näitä tuotantosuuntia harjoittavien tilojen määrä (www.mavi.fi, www.stat.luke.fi, www.paliskunnat.fi)

- Maito
91 690 000 kg
335 tilaa
273 701 kg / tila
- Naudanliha
3,1 milj. kg
Lihatiloja 130 kpl
- Lammas
Uuhia 8381 kpl
Jos karitsoita 2,75 kpl /vuonilo lihaa 0,5 milj. kg (18 kg/karitsa)
- Muu Tuotanto (heinä)
843 tilaa
Tuotantomäärää ei ole tiedossa
- Poro
Eloporoja 203 700 kpl
Teurasmäärä 84997 kpl, lihaa 1,98 milj. kg

Maatalouden rakenne on muuttuva kokoluokassa, tuotantosuunnissa ja alueellisesti. Oheinen kuva kertoo sen miten maatalous Lapin maakunnas on alueellisesti muuttunut ja miten muutos on mahdollisesti etenemässä.

Lapin maatalouden alueellinen rakenne (Kuha, R. 2015)

Edellä esitetystä kartasta ja siihen kuuluvissa tietolaatikoissa on selkeästi havainnollistettu Lapin maatalouden rakenne ja alueellinen jakautuminen. Lapin maatalouden kokonaistuotanto muodostuu suurimmalta osin maidon, naudanlihan, lampaan ja nurmen muodostamasta kokonaisuudesta. Tässä tutkimuksessa myös poro lasketaan osaksi Lapin maataloutta. Avomaan puutarhatuotanto on Lapissa erittäin vähäistä. Kuluttajatuotteina mitattuna Lappi on omavarainen ainoastaan poronlihan, lampaanlihan ja nauriin osalta.

Lapin maatalojen tuottaman elintarvikkeen raaka-aineen vuotuinen rahallinen arvo on noin 70 milj. euroa (alv 0 %). Tästä summasta noin puolet on maitoa ja toinen puoli muodostuu porosta ja naudanlihasta. Lapissa kulutetaan elintarvikkeita noin 450 milj. euron arvosta vuosittain. Mikäli lappi olisi täysin omavarainen niiden tuotteiden osalta joita Lapissa voidaan tuottaa, olisi kuluttajatuotteina näiden arvo noin 280 milj. euroa. Täysi omavaraisuus ei tosin ole mahdollista, eikä edes tavoiteltavaa. Lapin elintarviketuotannon ja jatkojalostuksen kehittämisen kannalta merkittävimpiä ovat maito ja naudanliha. Molemmista puhutaan suurista määristä niin tuotannossa, kuin myös kulutuksessa. Lisäksi näille tuotteille on myös mahdollista rakentaa merkittävä maakunnallinen pohjoinen imago.

2. Aineisto ja menetelmät

2.1. Otanta ja vastaajaprofiili

Kyselylomakkeet lähetettiin kaikille Lapin maataloille, jotka olivat vuonna 2016 maaseutuviraston rekisterissä. Näitä tiloja oli 1482 kpl. Lomakkeita palautettiin 403 kpl. Palautettujen lomakkeiden perusteella vastausprosentiksi muodostui 27,2. Lähetetyssä kyselyssä oli 35 kysymystä, joista suurin osa oli monivalintakysymyksiä. On hyvä huomioda, että palautettujen lomakkeiden kokonaismäärä kertoo ainoastaan palautettujen lomakkeiden määrän, mutta ei täytettyjen lomakkeiden määrää. Joitakin lomakkeita palautettiin tyhjänä ja jokaisen kysymyksen kohdalla vastaajien lukumäärä on vaihteleva. Vastaajaryhmä kuvastaa hyvin lappilaista maatalayrittäjää koko maakunnan alueella. Vastauksia tuli tasaisesti kaikista Lapin maatalojen tuotantosuunnista, joten jokainen lappilaiselle maataloudelle keskeinen tuotantosuunta on vastaajissa hyvin edustettuna. Kaikissa Lapin seutukunnissa vastausaktiiviteetti oli samankaltainen, tämä näkyi prosentuaalisten osuuksien hyvin vähäisenä erona suhteutettuna yrittäjäjoukkoon.

Tyypillinen vastaaja oli yrittäjä jolla on perheviljelmä (88,3 % vastaajista). Hän oli hiukan yli 50 vuotta vanha ja hänellä oli useimmiten maatila jonka kokonaispinta-ala on 190 ha. Peltoa vastaajalla oli useimmiten 20 ha ja metsää 120 ha. Vastaaja työllisti itsensä (11,25 htkk/v) ja tilalta tuli töitä perheenjäsenelle 3 htkk ja ulkopuoliselle työntekijälle 1,5 htkk/vuosi. Ikäryhmittäin tarkasteltuna vastausaktiiviteetti painottui vanhimpiin ikäryhmiin, joissa tosin viljelijöiden määräkin oli suurempi. Toisaalta tämä kertoo myös tyypillisestä suhtautumistavasta nuoremmassa ikäpolvessa kyselyihin. Vastaajaryhmä kokonaisuudessaan edustaa hyvin lappilaistamaatilakantaa tuotantosuunnittain, seutukunnittain ja ikäluokittain.

Vastaajan maatalan yritysmuoto

Vastaajien lukumäärä tässä kysymyksessä oli 326 kpl. Näiden vastaajien maatilat edustivat pääsääntöisesti perinteistä maatalamuotoa henkilöyrityksenä. Maatilayhtymiä oli näissä vastaajissa 18 kpl ja kolmantena ryhmänä nousivat esille perikuntien omistamat maatilat 11 kpl.

Taulukko 1. Vastaajien maatalojen yritysmuodot.

	kpl	%
Perheviljelmä	288	88,3
Maatilayhtymä	18	5,5
Osakeyhtiö	2	0,6
Perikunta	11	3,4
Kommandiittiyhtiö	1	0,3
Muu	6	1,8

Vastaajien yritysmuodon jakautuminen tuotantosuunnittain

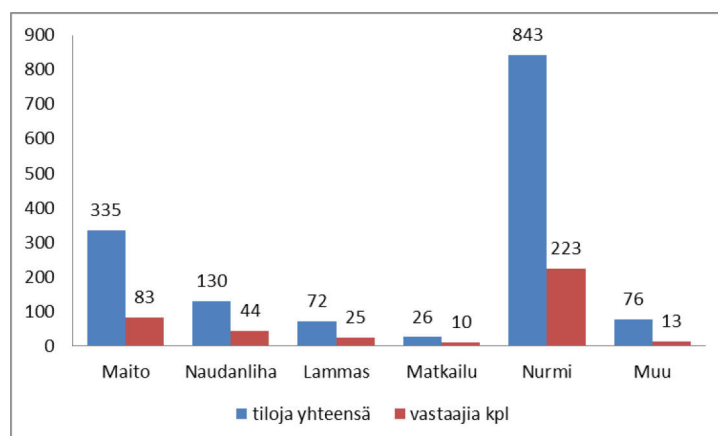
Taulukosta 1 näkyy miten vastaajien maatalojen yritysmuoto jakautuu tuotantosuunnittain. Perikuntaomistus näkyy pääsääntöisesti nurmitiloilla, muutoin perinteinen perheviljelmä yritysmuotona on kaikkien tuotantosuuntien pääasiallinen yritysmuoto. Maatilayhtymä näkyy vastaajissa yllättäen vahvimpana nurmituotannossa. Tämä kertoo vastaajaprofiilista ja nurmituotannon kokonaismäärästä Lapin maataloudessa.

Taulukko 2. Vastaajien yritysmuoto tuotantosuunnittain.

	perheviljelmä	maatilayhtymä	osakeyhtiö	perikunta	kommandiittiyhtiö	muu
Maito	64	3	0	0	1	2
Naudanliha	40	3	1	1	0	1
lammas	17	1	0	0	0	0
nurmi	122	8	0	8	0	1
poro	15	0	0	0	0	1
muu	13	1	1	0	0	0

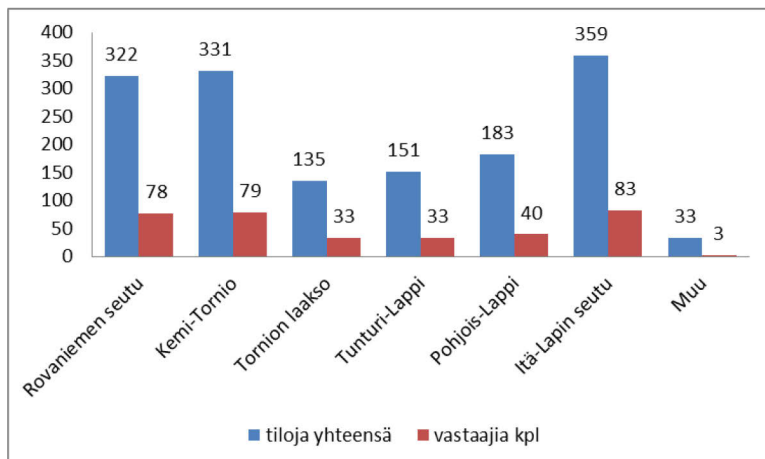
2.1.1. Vastaajien jakautuminen tuotantosuunnittain

Kuvassa 1 on maatilat ryhmitelty päätuotantosuunnittain. Ryhmään muu on sijoitettu tuotantosuunnat joita Lapissa on vähän ja niiden merkitys kokonaisuudelle on lähinnä marginaalinen, esimerkiksi viljan viljely tai sikatalous. Taulukossa esitetään vastaajien määrä kappaletta tuotantosuunnittain. Taulukosta on nähtävissä, että keskeisissä päätuotantosuunnissa vastaajien määrä on kohtalaisen tasainen kokonaistilamäärään suhteutettuna. Kaikki keskeiset tuotantosuunnat ovat vastauksissa hyvin edustettuna.

Kuva 1. Vastaajat tuotantosuunnittain ryhmiteltynä

2.1.2. Vastaajien jakautuminen seutukunnittain

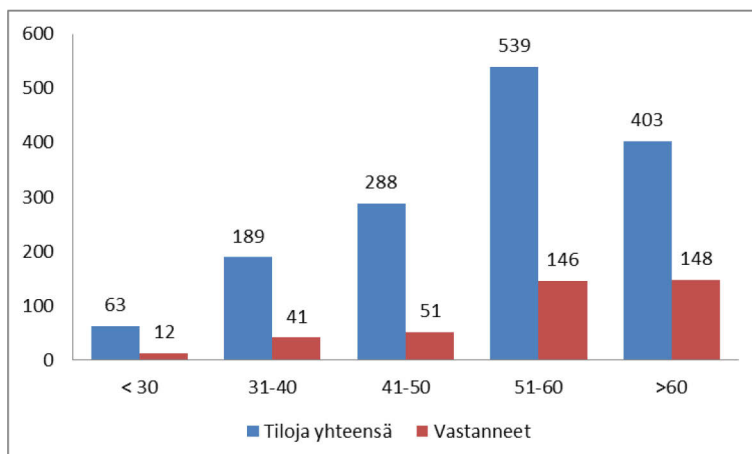
Kaikkia vastauslomakkeita ei ollut mahdollista identifioida seutukuntatasolla. Tämä pudottaa kuvan 2 osumatarkkuutta ja tässä kuvassa N-luku ei vastaa palautettujen lomakkeiden kokonaismäärää. Kuva antaa kuitenkin luotettavan kuvan vastaajien osuudesta kokonaistilamäärään suhteutettuna. On merkille pantavaa, että vastaajat jakautuivat hyvin tasaisesti ympäri maakuntaa. Prosentuaalinen heitto seutukuntien välillä on hyvin vähäinen. Tämä kertoo sen, että yrittäjien aktiviteetti vastata kyselyyn, on eri puolilla Lappia ollut hyvin tasainen. Tässä kuvassa ryhmä muu tarkoittaa muualta Suomesta tulleita vastauksia.

Kuva 2. Vastaajien määrä seutukunnittain.

2.1.3. Vastaajien jakautuminen ikäryhmittäin

Kuvassa 3 Lapin maatilat on jaettu ikäryhmittäin. Tästä kuvasta näkee, että aktiivisinta vastaaminen on ollut vanhimmissa ikäryhmissä. Kaikista ikäryhmistä vastattiin ja vastausten määrä suhteessa tilojen määrään oli jonkin verran vaihteleva.

Kuva 3. Vastaajat ikäryhmittäin.

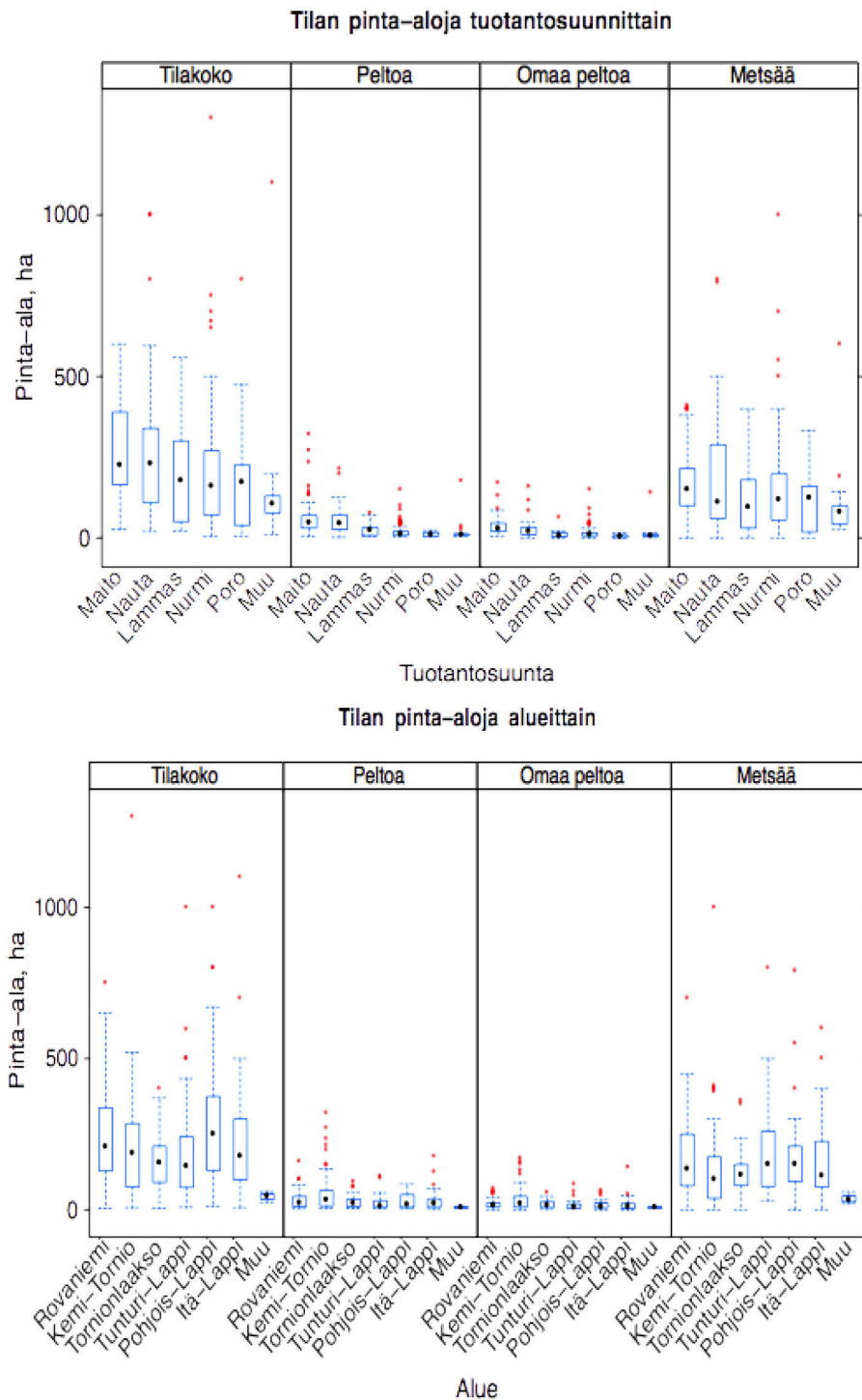
2.1.4. Vastaajien tilakoko ha

Tyypillinen vastaajan tila oli kokonaispinta-alaltaan 191 ha. Pienin vastaajan tila oli 2ha ja suurin tila oli 1 300 ha. Peltoa oli keskimäärin 35 ha josta omaa oli 20. Tyypillisin vastaajan peltopinta-ala oli 20 ha. Metsää vastaajilla oli keskimäärin 153 ha ja tyypillinen vastaajan metsäala oli 120 ha.

Taulukko 3. Vastaajien tilan pinta-ala.

	N	mean	median	min	max
Tilakoko	298	225	191	2	1 300
peltoa	310	35	20	1,5	450
oma pelto	305	20	12	0	170
metsä	292	153	120	0	1 000

Kuvassa 4 on vastaajien tilat jaettu tuotantosuunnittain ja seutukunnittain. Kuvista on hyvin nähtävissä, että tilojen kokonaispinta-alat ovat suurimpia nautakarjatiljoilla. Lammastilat ja nurmitilat ovat lähes samankokoisia ja seuraavana tulevat porotilat. Peltopinta-aloja tarkastellessa tuotantosuuntien väliset erot nautakarjatiljoilla eivät juuri eroa maidontuotannon ja lihantuotannon välillä. Lammastaloudessa ja porotaloudessa, sekä muussa tuotannossa peltopinta-alat ovat selkeästi pienempiä.

Kuva 4. Maatilan koko ha tuotantosuunnittain ja alueittain.

2.2. Tilastollinen analysointi ja lomakekyselyn analysointi

Lomakekyselyn analysoinnissa käytettiin etenkin kuvailevan tilastotieteen menetelmiä, mutta aineiston informaatiota tiivistettiin myös monimuuttujamenetelmien avulla. Koska kysymyksessä ei ollut otos perusjoukosta, vaan kokonaistutkimus (lomake lähetettiin kaikille perusjoukkoon kuuluville), ei tilatollisia testejä käytetty lomakekyselyn analysoinnissa.

Aineisto kuvattiin taulukointien, pylväsdiagrammien, laatikkojanakuvien ja histogrammien avulla tavallisimpien tunnuslukujen (keskiarvo ja mediaani) lisäksi. Kuvat piirrettiin R-ohjelmointiympäristön perusgrafiikalla (R Core Team 2017) ja R:n lattice-pakettia (Sarkar 2008) käyttäen.

Laajimpien kysymyspatteristojen informaatiota lomakekyselyaineiston käsittelyssä tiivistettiin ryhmittelemällä keskenään korreloivat muuttujat ryhmiin, joiden voitiin katsoa edustavan samaa tulkinnallista ulottuvuutta. Lähestymistapa kysymyspatteristojen analyysissä on siis eksploraatiivinen, ei konfirmatorinen. Ryhmittely tehtiin muuttujien ryhmittelyyn kehitetyllä uudehköllä ryhmittely-analyysillä (Item Cluster Analysis, R-paketti psych, Revelle 2017). Analyysiä voidaan käyttää vaihtoehtona perinteiselle faktorianalyysille, mutta ryhmittelystä saadaan visuaalisesti enemmän informaatiota faktorianalyysiin verrattuna. Ryhmittelyn tulokset on esitetty liitteessä 1. Muuttujista muodostettujen ryhmien yhtenäisyyttä tarkasteltiin Cronbachin alfan avulla (Chajewski 2009). Muuttujaryhmien perusteella rakennettiin ns. summamuuttujat (alkuperäisten muuttujien arvojen keskiarvot) kuvaamaan uutta latenttia muuttujaa. Summamuuttujien arvojen jakaumia visualisoiitiin histogrammien avulla.

Aineistoa tarkasteltiin erityisesti kolmen taustamuuttujan suhteen: tilan tuotantosuunnan, alueen ja tilan vastuullisen henkilön ikäluokan mukaan.

2.3. Kadon analysointi

Koska vastausprosentti lomakekyselyyn jäi melko alhaiseksi, haluttiin selvittää kadon rakennetta ja vastaamattomien käsityksiä strukturoidun puhelinhaastattelun avulla. Kadon analyysin avulla haluttiin selvittää ennen kaikkea: 1) ovatko tilat samanlaisia lomakekyselyn tilojen kanssa tarkasteltaessa tilarakennetta (koko ja liikevaihto) ja 2) ovatko mielipiteet ja asenteet katoaineistossa selvästi poikkeavia verrattuna lomakekyselyssä esiin tulleisiin asenteisiin ja mielipiteisiin.

Lomakekysymyksistä valittiin tärkeimpinä pidettyjä kysymyksiä, jotka esitettiin kohdehenkilöille puhelinhaastattelussa. Erityisen tärkeinä pidettiin tilan kokoa ja liikevaihtoa käsitteleviä kysymyksiä, koska niiden ajateltiin kuvaavan tilan todellisia toimintamahdollisuuksia ja tuotantovolyymien laajuutta. Asenteita ja mielipiteitä mittaavia kysymyksiä verrattiin lomakekyselyn vastauksiin karkeammin.

Vastaamattomien (yhteensä 1135 tilaa) tilojen joukosta poimittiin 160 tilaa, joista 42 ei tavoitettu ja 6 tilaa kieltäytyi vastaamasta. Resurssit sallivat 82 haastattelua. Otos on kohtalaisen pieni ja se painottui Rovaniemen alueelle Kemi-Tornion alueen ja Tunturi-Lapin jäädessä aliedustetuksi. Muiden tärkeiden taustamuuttujien, kuten tilan tuotantosuunnan ja vastaajan iän mukaan ei ollut havaittavissa huomattavia poikkeamia suhteessa vastaamattomien perusjoukkoon.

Otoksen vinoutumat otettiin huomioon tärkeimpien tilaa kuvaavien jatkuvien muuttujien analysoinnissa (pinta-alat ja liikevaihto) laskemalla aluettaiset painokertoimet. Näiden osalta analyysin tulokset ja tilastolliset testit laskettiin painokertoimia käyttäen. Mielipide- ja asennemuuttujia, jotka mitattiin laatuero- tai järjestysasteikolla, tarkasteltiin karkeammin ilman painokertoimia, koska katsottiin, että asenteista ja mielipiteistä saadaan näinkin riittävän tarkka kuva suhteessa lomakekyselyn ilmentämiin asenteisiin ja mielipiteisiin. Lisäksi alueiden välillä ei kategoristen (luokitettujen) muuttujien osalta esiintynyt juurikaan suuria ja merkitseviä eroja puhelinhaastatteluaineistossa.

Verrattaessa puhelinhaastatteluun vastanneiden henkilöiden jakaumia lomakekyselyn jakaumiin, tai testattaessa kolmen tärkeän taustamuuttujan (tilan tuotantosuunta, alue ja ikäluokka) osalta luokkien välisiä eroja, käytettiin testauksessa jatkuvien muuttujien osalta yhden otoksen t-testiä, Kruskal-Wallis testin testiä ja khii-toiseen testiä. Kruskal-Wallis testin tulokset ja pareittaiset post-hoc

-testit bonferroni-korjattuna tehtiin R:n paketilla agricolae (de Mendiburu 2017). Luokissa olevien vähäisten odotettujen frekvenssien vuoksi käytettiin khii-testeissä Monte Carlo -simulotuja p-arvoja. Kysymyspatteristojen, joissa oli useita luokkia vastausvaihtoehdoissa, osalta tyydyttiin vertaamaan tuloksia lomakekyselyyn visuaalisesti luokissa, eikä testausta vähäisten havaintojen vuoksi katsottu aiheelliseksi (varsinkin puhelinkysely).

Kaikki analyysit tehtiin R-ohjelmointiympäristössä (R Core Team 2017).

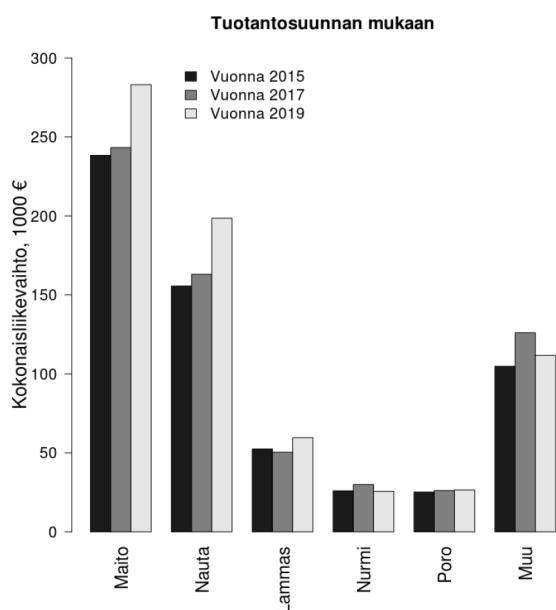
3. Tulokset ja niiden analysointi

3.1. Liikevaihto

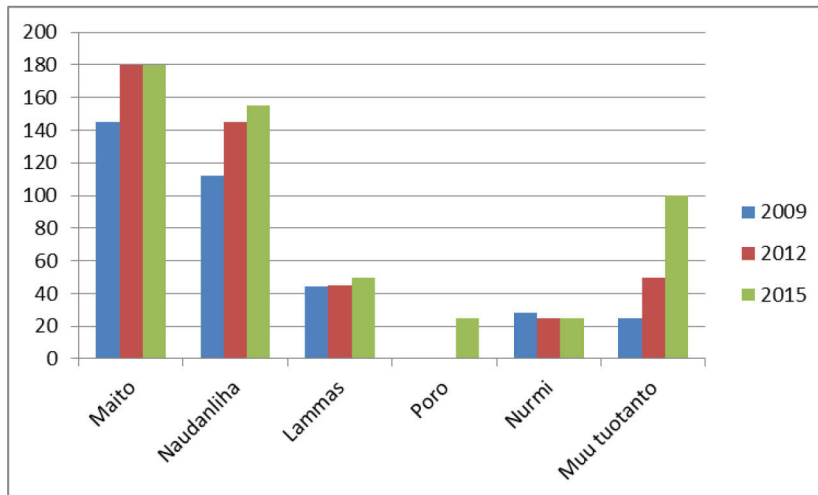
3.1.1. Liikevaihto tuotantosuunnittain

Lapin keskeiset tuotantosuunnat elintarvikkeiden raaka-aineiden tuotannossa ovat maidontuotanto, lihantuotanto, lammastalous, nurmituotanto ja porotalous. Ryhmässä muu ovat kaikki muut tuotantosuunnat joiden kokonaismäärä yksittäisinä tuotantosuuntina on hyvin pieni, joten niitä ei omina tuotantosuuntina voi tässä yhteydessä käsitellä. Maatilojen kokonaisliikevaihdossa on tuotantosuuntien välillä huomattavia eroja. Maidontuotannon tilakohtainen keskimääräinen kokonaisliikevaihto on huomattavasti suurempi kuin muilla tuotantosuunnilla, noin 240 000 euroa. Seuraavana tulee naudanlihan tuotanto hiukan yli 150 000 euroa ja kolmantena lammastalous noin 50 000 euroa. Huomion arvoista on, että maidon, naudanlihan ja lampaan osalta odotusarvo tuleville vuosille on vastaajilla positiivinen, erityisesti vuodelle 2019. Liikevaihdon siis odotetaan kasvavan tuolloin reilusti.. Maidontuotannossa noin 40 000 euroa, naudanlihalla saman verran ja lammastaloudessakin noin 10 000 euroa. Kun käytetään keskiarvolukuja, niin odotus arvo on tällöin hyvin suuri. Nurmituotannossa ja porotaloudessa toiminnan kokoluokan oletetaan pysyvän ennallaan

Maatilojen liikevaihtoa on kysytty postikyselyissä myös vuosina 2010 (Rantamäki-Lahtinen, L ym. 2011) ja 2013 (Kuha, R ym. 2014). Kuvassa 6 on nähtävissä näiden kyselyiden tulokset sekä vuoden 2016 kyselyn tulos liikevaihdosta vastaajien osalta. Maatilojen liikevaihdon kehitys ei ole mautiloilla vastaajien toteuman perusteella niin voimakasta, kuin he ovat vastauksissaan ennakoineet. Vuoden 2013 kyselyssä vastaajat esimerkiksi maidontuotannon osalta ennakoivat liikevaihdon kasvua vuodelle 2015 210 tuhanteen euroon. Toteuma on noin 180 tuhatta euroa. Muiden tuotantosuuntien osalta tulos on samansuuntainen. Viimeisimmässä kyselyssä ennakointi vuodelle 2019 on todella vahva. Aikaisempien vuosien toteutuman perusteella kehitys ei tule todennäköisesti olemaan odotusten mukainen.

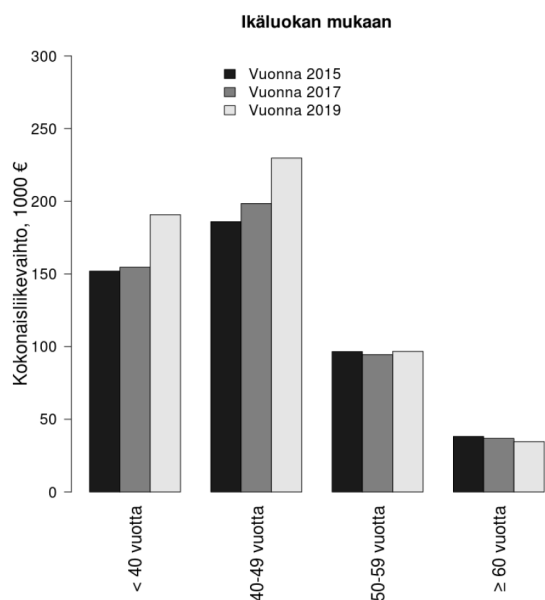
Kuva 5. Maatilojen liikevaihto tuotantosuunnittain.

Kuva 6. Liikevaihdon kehitys tuotantosunnittain vuosina 2009, 2012 ja 2015.

3.1.2. Liikevaihto ikäluokittain

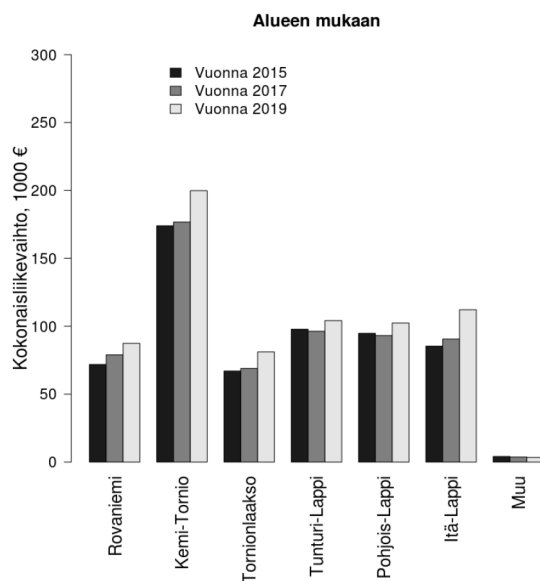
Vastaajat on ryhmitelty ikäluokittain ryhmiin alle 40 vuotta, 40–49 vuotta, 50–59 vuotta ja 60 vuotta ja sitä vanhemmat. Vastaajien mautilojen kokonaisliikevaihdossa oli selkeä ero ikäluokittain. Kaikkein suurin liikevaihto on ikäluokassa 40–49 vuotta, noin 180 000 euroa. Ikäluokassa alle 40 vuotta liikevaihto oli noin 150 000 euroa ja ikäluokassa 50–59 vuotta liikevaihto oli noin 100 000 euroa. Liikevaihdon oletettiin kasvavan ainoastaan ikäluokassa 40–49 vuotta ja alle 40 vuotiaiden luokassa. Vanhemmissa luokissa liikevaihdon odotetaan pysyvän entisellään tai hieman laskevan. Kaiken kaikkiaan liikevaihdon koko ja muutokset vastaavat hyvin kokonaiskuvaa lappilaisesta maataloudesta ja sen rakenteesta. Liikevaihdon koko ja muutokset ovat yhdenmukaisia maataloudessa tapahtuneiden muutosten kanssa.

Kuva 7. Liikevaihto ikäluokittain.

3.1.3. Liikevaihto seutukunnittain

Maatilojen kokonaisliikevaihtoa tarkasteltiin tässä tutkimuksessa myös seutukuntatasolla. Kuvassa 8 seutukuntakohtainen tarkastelu antaa havainnon, joka on yhdenmukainen Lapin maatalouden alueellisen rakenteen tarkastelusta syntyneen kuvan kanssa. Kemi-Tornio alueen vastaajien liikevaihto nousee selkeästi tilakohtaisessa liikevaihdossa huomattavasti muita seutukuntia korkeammalle. Liikevaihto on tällä alueella lähes kaksinkertainen muihin seutukuntiin verrattuna. Keskimääräinen tilakohtainen liikevaihto Kemi-Tornio aluetta lukuun ottamatta on Rovaniemen seudun 75 000 ja Tunturi-Lapin 100 000 välillä. Seutukuntien väliset liikevaihdon erot selittyvät alueiden välisellä maatalouden rakenteen erolla. Sivulla 10 on kartta Lapin maatalouden alueellisesta rakenteesta. Tämä kuva kertoo hyvin alueiden välisen eron. Kemi-Tornio alueella vastaava luku on noin 175 000 euroa. Merkille pantavaa on, että kaikissa seutukunnissa liikevaihdon odotetaan merkittävästi kasvavan vuoteen 2019.

Kuva 8. Liikevaihto seutukunnittain.

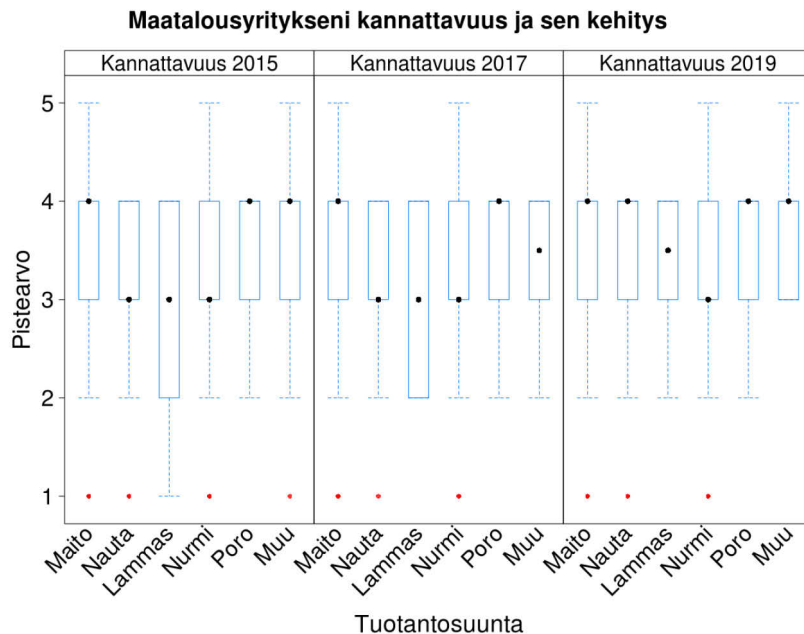
3.2. Kannattavuus, vakavaraisuus ja maksuvalmius

3.2.1. Kannattavuus

Kannattavuus tuotantosuunnittain

Kannattavuutta käsitellään tässä yhteydessä vastaajan subjektiivisena käsityksenä oman yrityksensä liiketoiminnassa. Vuoden 2015 osalta tuotantosuuntien välisissä kannattavuuksissa yrittäjän arvion mukaan oli huomattavia eroja. Maidontuotannossa mediaaniluku asettuu 4:n kohdalle joka tarkoittaa kannattavaa. Naudanlihan tuotannossa oli nollatulosta ja samoin lammas- ja nurmituotannossa. Porotaloudessa ja muun tuotannon kohdalla tulos oli myös kannattava. Lammastaloudessa vastaajien vaihteluväli oli huomattavan suuri verrattuna muihin tuotantosuuntiin ja liikkui kannattamattoman ja kannattavan välillä. Muissa tuotantosuunnissa vastaajat ilmoittivat pääasiallisesti toiminnan olevan joko nollatulosta (3) tai kannattavaa (4). Kaikissa tuotantosuunnissa porotaloutta lukuun ottamatta, oli yksittäisiä vastaajia jotka kertoivat toiminnan olleen vuonna 2015 erittäin kannattamatonta. Maidontuotannossa, nurmituotannossa ja muussa tuotannossa oli myös niitä vastaajia jotka ilmoittivat toiminnan olleen erittäin kannattavaa.

Vuodelle 2017 odotusarvo on vuoteen 2015 suhteutettuna lähes identtinen. Merkittäviä poikkeamia ei vuodelle 2015 ole. Ainoastaan muun tuotannon osalta vuodelle 2017 odotetaan pientä laskua. Vuodelle 2019 odotusarvo kaikilla tuotantosuunnilla, nurmituotantoa lukuun ottamatta on, että toiminta on kannattavaa. Lammastaloudessa toiminnan odotetaan kohentuvan nollatuloksen ja kannattavan välille. Naudanlihan tuottajat odottavan kannattavuuden vuodelle 2019 paranevan.

Pistearvot kysymyksessä ovat 1 = erittäin kannattamaton, 2=kannattamaton, 3=nollatulos, 4=kannattava, 5=erittäin kannattava.

Kuva 9. Maatilayrittäjien kannattavuus tuotantosuunnittain.

Kannattavuus suhteessa muihin tiloihin

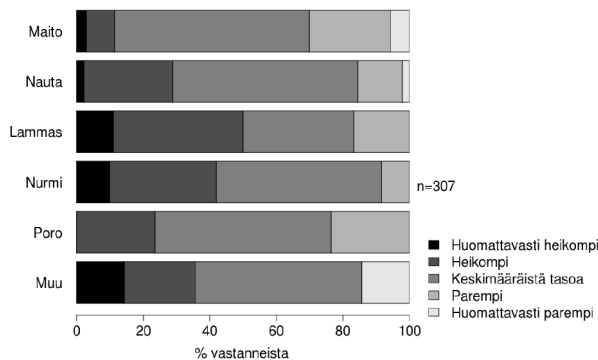
Kysyttäessä maatilan kannattavuutta suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin, maidontuotanto erottuu edukseen muista tuotantosuunnista. Maidontuottajien näkemys oli vastaajien osalta että kannattavuus oli samanarvoista tai parempana kuin muilla saman tuotantosuunnan tiloilla. Heikon ja huonon osuus on hyvin vähäinen. Noin 10 % näistä vastaajista kertoi että heillä menee huomattavasti paremmin kuin muilla.

Naudanlihan tuotannossa heikomman ja huomattavasti heikomman osuus on kolmannes. Keskimääräisen ja paremman osuus kattaa kaksi kolmannesta vastaajista. Huomattavasti paremman osuus on noin 5 %.

Lammastaloudessa huomattavasti heikomman ja heikomman osuus vastaajista on noin puolet. Lammastaloudessa kukaan vastaajista ei kertonut, että heillä menee huomattavasti paremmin kuin muilla. Sama havainto on myös porotaloudessa. Tosin porotaloudessa keskimääräisen osuus on suuri. Merkille pantavaa on, että porotaloudessa kukaan vastaajista ei kokenut huomattavasti heikompa kannattavuutta suhteessa muihin porotalouden toimijoihin. Heikkojen osuus näissä oli kuitenkin viidennes. Muussa tuotannossa on joitakin vastaajia joilla menee heidän oman käsityksen mukaan huomattavasti paremmin kuin muilla. Näiden osuus tässä ryhmässä on noin 15 %.

Kaikkien tuotantosuuntien yhteinen tekijä on keskimääräisen tason suuri osuus, noin puolet luokittelusta jokaisessa tuotantosuunnassa, poislukien lammastalouden jossa tämän luokan osuus on noin kolmannes. Suurimmat poikkeamat tuotantosuuntien välillä tulevat luokitteluiden molemmissa päissä.

Tilani kannattavuus suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin

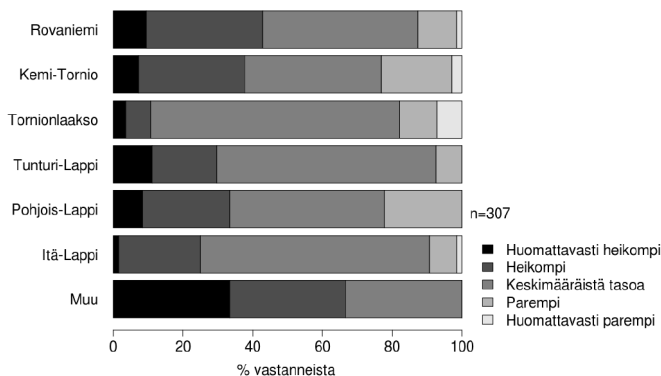

Kuva 10. Maatilan kannattavuus suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin.

Kannattavuus seutukunnittain

Kuvassa 11 vastaajien subjektiivista käsitystä oman toiminnan kannattavuutta suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin vertaillaan seutunnittain. Tässä kuvassa vastaajia ei ole eritelty tuotantosuunnittain. Luokittelussa esille nouseva havainto on keskimääräisten suuri osuus vastaajista Tornionlaaksossa, Tunturi-Lapissa, Pohjois-Lapissa ja Itä-lapissa. Paremmen osuus nousee esille Kemi-Tornion, Pohjois-Lapin, Rovaniemen, Itä-Lapin ja Tornionlaakson alueella.

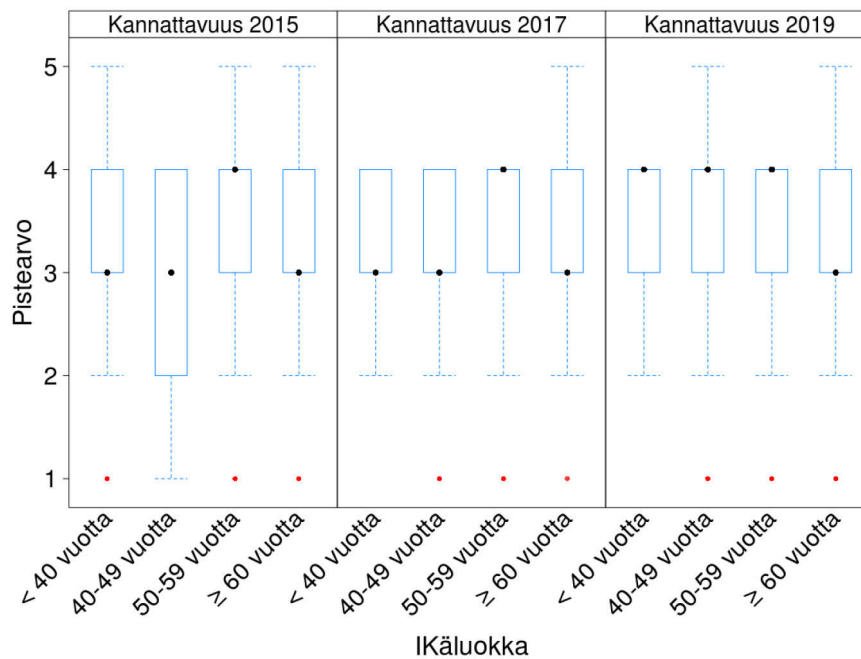
Huomattavasti heikompien ja heikompien suuri osuus on nähtävissä Rovaniemen, Kemi-Tornion, Tunturi-Lapin ja Pohjois-Lapin alueella. Näiden luokkien osuus on hyvin vähäinen Itä-Lapissa ja Tornionlaaksossa. Ryhmä muu tarkoittaa vastaajia joiden kotipaikka on Lapin maakunnan ulkopuolella.

Kuva 11. Kannattavuus suhteessa muihin seutukunnittain.

Kannattavuus ikäluokittain

Vastaajat on ryhmitelty ikäluokittain ryhmiin alle 40 vuotta, 40–49 vuotta, 50–59 vuotta ja 60 vuotta ja sitä vanhemmat. Vastaajien maatilojen kannattavuudessa on selkeä ero ikäluokittain. Vastaajat edustavat tässä kuvassa kaikkia tuotantosuuntia. Merkille pantavaa on, että vuoden 2015 tulos oli vastaajien mielestä nollatulos lukuun ottamatta ikäryhmää 50–59 vuotta. Vuoden 2017 kannattavuudesta odotetaan lähes samanlaista. Vuodelle 2019 odotus on kaikissa ikäryhmissä positiivinen.

1 = erittäin kannattamaton, 2=kannattamaton, 3=nollatulos, 4=kannattava, 5=erittäin kannattava

Kuva 12. Kannattavuus ikäluokittain.

3.2.2. Maksuvalmius

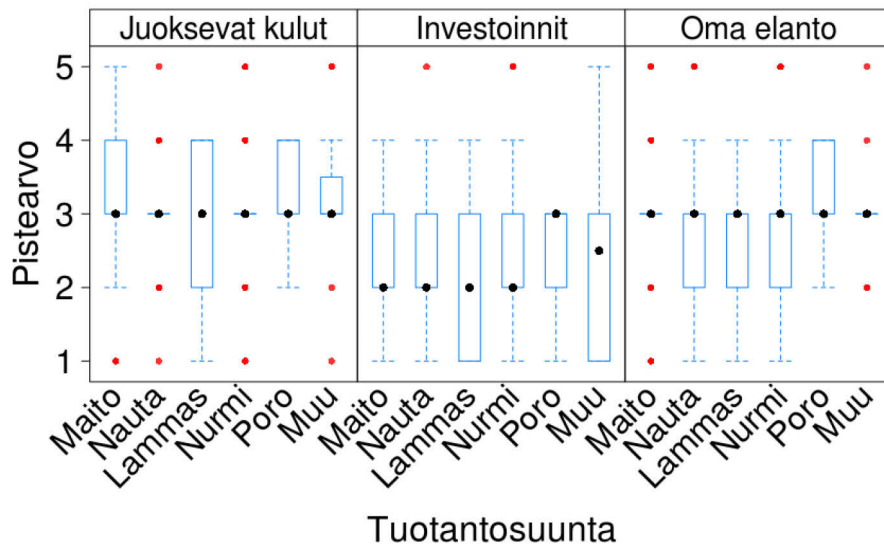
Varojen riittävyys tuotantosuunnittain

Tässä kysymyksessä varojen riittävyyttä mitattiin kolmeen eri kulukokonaisuuteen. Näitä olivat juoksevat kulut, investoinnit ja oma elanto. Juoksevilla kulujen osalta havainto on, että mediaaniluku asettuu kaikissa tuotantosuunnissa kohtalaiseen. Naudanlihan tuotannon ja nurmituotannon osalta se on jopa painottunut ilman vaihtelua. Porotaloudessa ja maidontuotannossa hajonta on huonon ja erittäin hyvän välillä. Lammastaloudessa hajonta on 1-4.

Investoinneissa varojen riittävyys on selkeästi huonompi. Mediaaniluku asettuu ainoastaan porotaloudessa 3, ja muussa tuotannossa 2,5 eli huonon ja kohtalaisen välille. Kaikissa muissa tuotantosuunnissa vastaajat ilmoittavat, että varat riittävät investointeihin huonosti. Hajonta vastauksissa on päässäntöisesti 1-4 välillä pois lukien porotalous jossa se on 1-3.

Oman elannon osalta porotalous poikkeaa muista tuotantosuunnista edukseen hajonnan osalta. Kaikissa tuotantosuunnissa mediaaniluku kuitenkin asettuu lukuun 3. Tämä on tulkittavissa niin, että suurin osa vastaajista ilmoittaa tulojensa riittävän omaan elantoon kohtalaisesti. Merkillepantavaa on, että hajonta mediaaniluvusta huolimatta on 1-4 naudanlihan tuotannossa, lammastaloudessa ja nurmituotannossa. Maidontuotannossa hajonta ja mediaaniluku on sama, luku 3.

Varojeni riittävyys toiminnan harjoittamiseen

1= erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin ja 5=erittäin hyvin

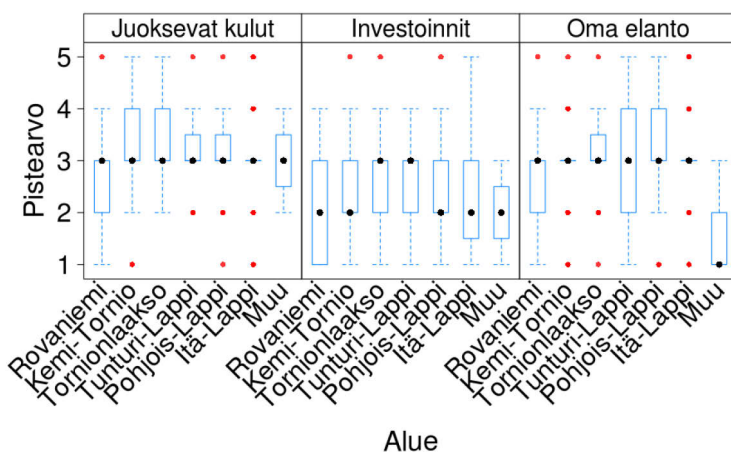
Kuva 13. Varojen riittävyys tuotantosuunnittain.

Varojen riittävyys seutukunnittain

Seutukuntaakohtaisessa tarkastelussa kuvassa 14 on kaikki tuotantosuunnat yhdistetty. Juoksevissa kuluissa mediaaniluku asettuu kaikkien tuotantosuuntien osalta lukuun 3, kohtalainen. Seutukuntien erot muodostuvat hajonnasta, joissa Rovaniemen alueen hajonta on hieman huonommassa luokassa kuin muissa seutukunnissa.

Investointien osalta seutukuntien ero hiukan voimistuu. Rovaniemen ja Kemi-Tornion osalta mediaaniluku asettuu kohtaan huono ja hajonta näissä seutukunnissa on alhaalla. Sama on havaittavissa myös Pohjois-Lapissa ja Itä-Lapissa. Ainoastaan Tornionlaaksossa ja Tunturi-Lapissa mediaaniluku on kohtalaisessa hajonnan ollessa huonon ja kohtalaisen välillä.

Omassa elannossa mediaaniluku asettuu kaikkien seutukuntien osalta lukuun kohtalainen. Hajonta on seutukuntien välillä hyvin erilainen. Kemi-Torniossa ja Itä-Lapissa sitä ei käytännössä ole, kun taas Rovaniemen seudulla se asettuu välille huono ja kohtalainen ja Tornionlaakossa välille kohtalainen ja hyvä.

Kuva 14. Varojen riittävyys seutukunnittain.

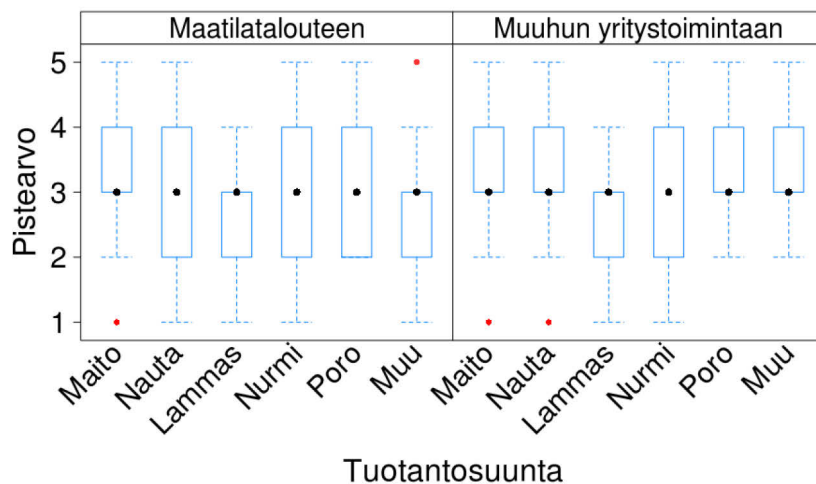
3.2.3. Vakavaraisuus

Ulkopuolisen rahoituksen saaminen

Maatilyrittäjille esitettiin kysymyksiä heidän vieraan pääoman määrästä ja siitä kuinka helposti he uskovat saavansa ulkopuolista rahoitusta. Rahoituksen saannilla näyttää olevan jonkin verran merkitystä siihen haetaanko sitä maatilatalouteen vai muuhun yritystoimintaan. Tämä ero tulee esille, kun sitä tarkastelee tuotantosuunnittain molemmissa ryhmissä erikseen. Lammastalous nousee tässä kuvaajassa esille tuotantosuuntana jossa vastaajat esittävät rahoituksen saannissa olevan jonkin verran ongelmia. Se näkyy sekä tuotantosuunnassa, että muussa yritystoiminnassa. Lihantuotannon osalta hajonta kapenee, kun rahoitusta käsitellään naudanlihan tuotannon sijasta muun yritystoiminnan yhteydessä. Sama ilmiö näkyy myös porotaloudessa ja muussa tuotantosuunnassa.

Ikäluokittain ja seutukunnittain tarkasteltaessa ulkopuolisen rahoituksen saannilla ei näytä olevan juurikaan eroa. Ero on enemmänkin tuotantosuunnasta ja yritystoiminnasta riippuvainen.

Ulkopuolisen rahoituksen saannin helppous yritystoimintaan

Pisteytys 1= erittäin heikosti, 2=heikosti, 3=kohtalaisesti, 4=helposti ja 5=erittäin helposti.

Kuva 15. Ulkopuolisen rahoituksen saannin helppous.

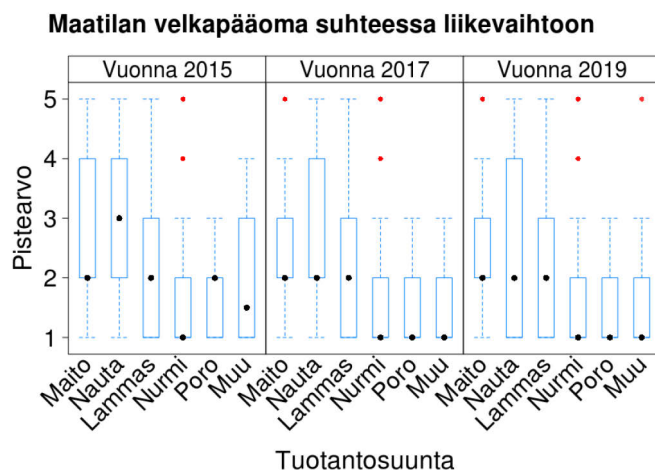
3.2.4. Velkapääoma

Velkapääoma tuotantosuunnittain

Maatilyrittäjiltä kysyttiin, kuinka suureksi he arvioivat maatilansa velkapääoman suhteessa liikevaihtoon. Vastaajia pyydettiin myös esittämään arvio velkapääoman kehityksestä. Kuvassa 16 on näkyvässä tuotantosuuntakohtainen jaottelu vastaajista, sekä ryhmittely vuosille 2015, 2017 ja 2019. Vastausajankohta on alkuvuosi 2017, eli vuosi 2015 on toteutuma ja vuodet 2017 ja 2019 ovat vastaajan arvioita velkapääoman kehityksestä. Maidontuotannon mediaaniluku asettuu kohtaan 2 joka kertoo, että suurella osalla vastaajista tässä tuotantosuunnassa velkapääoma on alle 1/3 liikevaihdosta. Hajonta kuitenkin kertoo, että velkapääoman määrä vastaajien kesken vaihtelee hyvin paljon kaikissa tuotantosuunnissa. Tässä on syytä huomata että hajonta maidontuotannossa on suuri. On vastaajia jotka ilmoittavat olevansa velattomia ja löytyy vastaajia jotka ilmoittavat että velkaa on yli liikevaihdon. Vuodelle 2017 maidontuottajat ennakoivat velan määrän vähenevän ja vain yksittäiset vastaajat kertoivat että velkapääomaa on yli liikevaihdon. Sama näkyy myös vuoden 2019 ennakoinnissa. Naudanlihan tuotannossa mediaaniluku asettuu kohtaan jossa velkaa on 1/3–2/3 liikevaihdosta. Ovat siis hieman velkaisempia kuin maidontuottajat, hajonta on samanlainen. Naudanlihan tuottajat ennakoivat

vat velan määrän hieman laskevan vuodelle 2017 ja vuodelle 2019. Kuitenkin vuodelle 2017 ja 2019 vastaajat ilmoittavat vielä tiloja joilla velkaa on enemmän kuin liikevaihto. Lammastaloudessa mediaaniluku asettuu maidontuotannon tavoin lukuun 2. Hajonta kertoo, että lammastaloudessa ei ole velkapääoman rasite niin kova kuin maidon ja lihan tuotannossa. Hajonta tosin kertoo, että tästä tuotantosuunnasta löytyy myös tiloja joiden velkapääoma ylittää liikevaihdon. Velkapääomassa ei tässä tuotantosuunnassa näyttäisi olevan muutoksia vuosille 2017 ja 2019. Nurmituotanto näkyy tässä kuvassa tuotantosuuntana jossa suuri osa vastaajista ilmoittaa olevansa velattomia. Hajonta kertoo varsin pienistä velkamääristä. Hajonta nousee lukuun 3, velkaa 1/3–2/3 liikevaihdosta. Vuosille 2017 ja 2019 vastaajat eivät tässä tuotantosuunnassa ilmoita muutosta. Porotalous näkyy vastaajien mukaan tuotantosuuntana jossa velkapääoma yrityksillä on vähäinen. Mediaaniluvun 2 mukaan porotalouden vastaajilla velkaa on alle 1/3 liikevaihdosta. Hajonta asettuu lammastalouden tavoin välille 1–3. Porotalouden vastaajat ennakoivat velan määrän vähenevän vuosille 2017 ja 2019 niin, että mediaaniluku laskee lukuun 1 joka kertoo että suuri osa vastaajista olisi vuosina 2017 ja 2019 velattomia, hajonta tosin säilyy samana.

Muu tuotanto näkyy tässä kuvassa hyvin samankaltaisena porotalouden kanssa, hajonta on hieman suurempi. Ennakointi vuosille 2017 ja 2019 on samanlainen kuin porotaloudessa ja nurmituotannossa.

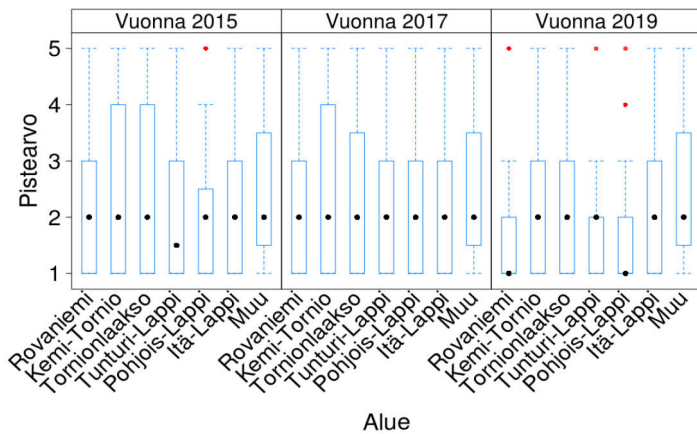

Pistearvot: 1=velaton, 2=velkaa 1/3 liikevaihdosta, 3=velkaa 1/3-2/3 liikevaihdosta, 4=velkaa yli 2/3 liikevaihdosta, 5=velkaa on enemmän kuin liikevaihto

Kuva 16. Maatilan velkapääoma suhteessa liikevaihtoon tuotantosuunnittain.

Velkapääoma seutukunnittain

Kuvassa 17 seutukuntien välinen ero on pieni toteutumassa vuodelle 2015, samoin ennakkoinnissa vuodelle 2017. Kuva 17 kertoo, että vuodelle 2019 näyttäisi seutukuntien välisiä eroja kuitenkin syntyvän. Rovaniemen seudulla ja Pohjois-Lapissa mediaaniluku asettuu vuonna 2019 lukuun 1 ja hajonta laskee välille 1–3. Tämä kertoo, että kyseisillä seutukunnilla velkapääoman odotetaan laskevan tulevaisuudessa.

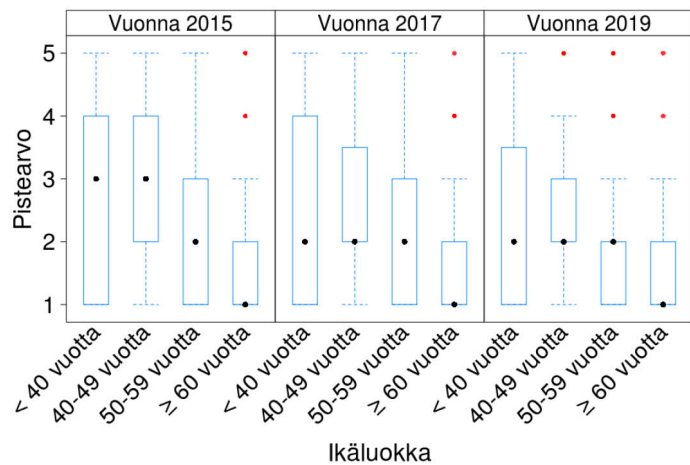

Pistearvot: 1=velaton, 2=velkaa 1/3 liikevaihdosta, 3=velkaa 1/3-2/3 liikevaihdosta, 4=velkaa yli 2/3 liikevaihdosta, 5=velkaa on enemmän kuin liikevaihto

Kuva 17. Velkapääoma seutukunnittain.

Velkapääoma ikäluokittain

Kuvassa 18 velkapääomaa käsitellään ikäluokittain. Kuvasta on nähtävissä että hajonta pienenee ikäluokan vanhetessa ja samoin hajonta keskittyy vanhemmissa ikäluokissa lukuihin 1-2 joka kertoo pienistä velkapääomista ja velattomuudesta. Suurimmat velkapääomat näyttäisivät olevan nuoremmassa ikäluokissa alle 40 vuotta ja 40–49 vuotta. Vuosille 2017 ja 2019 velkapääoman odotetaan hiukan pienenevän kaikissa ikäryhmissä.

Pistearvot: 1=velaton, 2=velkaa 1/3 liikevaihdosta, 3=velkaa 1/3-2/3 liikevaihdosta, 4=velkaa yli 2/3 liikevaihdosta, 5=velkaa on enemmän kuin liikevaihto

Kuva 18. Velkapääoma ikäluokittain.

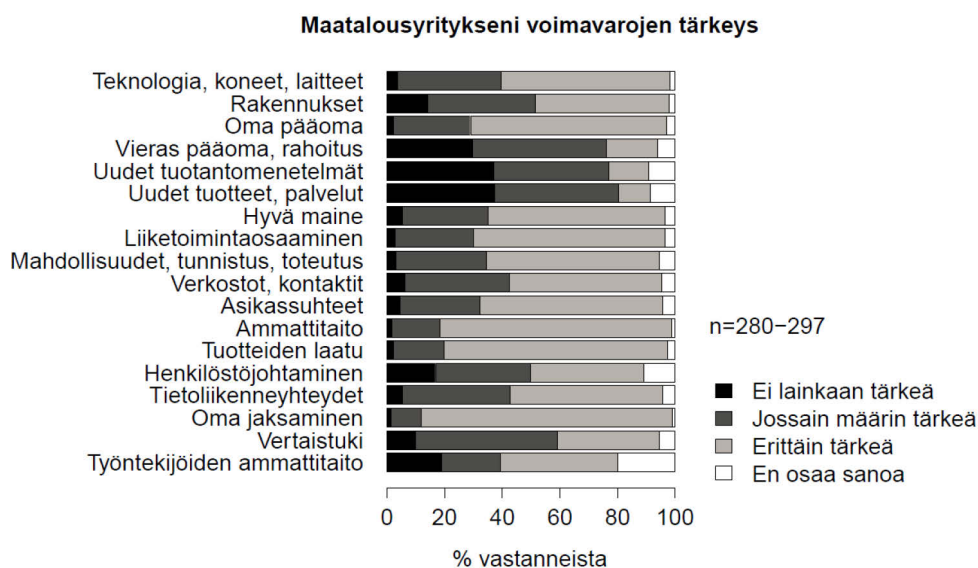
3.3. Voimavarat

3.3.1. Voimavarojen merkitys

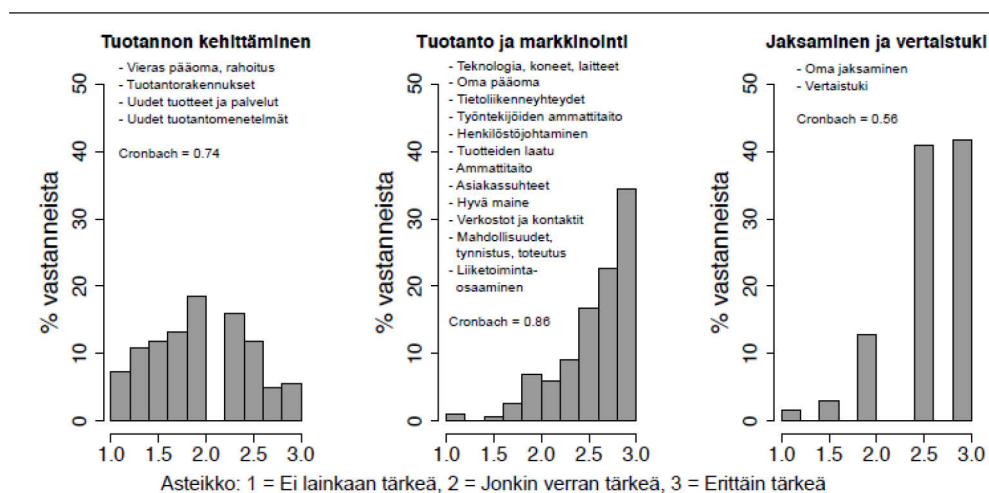
Maatilayrittäjille esitettiin kysymyksiä jotka koskivat heidän osaamistaan, tilan teknologiaa, mainetta ja muuta vastaavaa. Siis asioita jotka ovat tilan sisäisiä voimavaroja. Tässä kysymyksessä lähestyttiin asiaa tavalla jossa se esitettiin yrittäjälle tilan voimavarana. Ensimmäisessä tätä koskevassa kysymyksessä lueteltiin joukko tilan voimavaroja ja kysyttiin, että kuinka tärkeänä tila nämä voimavarat nä-

kee. Vastausvaihtoehtoja oli neljä; ei lainkaan tärkeä, jossain määrin tärkeä, erittäin tärkeä ja en osaa sanoa. Vastaukset tähän kysymykseen on käsitelty kolmen kuvaajan avulla. Ensimmäisessä kuvassa (kuva 19) vastaukset on käsitelty yhtenä ryhmänä jossa jokainen voimavara-asia näkyy omalla vaakapalkilla. Tässä kuvassa nousee esille muita suurempina kaksi tärkeysluokkaa, erittäin tärkeä ja jossain määrin tärkeä. Kolmantena ryhmänä erottuu, ei lainkaan tärkeä.

Voimavarojen keskinäinen riippuvuussuhde (Liite 1, kuva 1) nousee esille kuvassa 20. Keskinäinen riippuvuussuhde muodostaa voimavararyhmiä joita ovat jaksaminen ja vertaistuki, tuotanto ja markkinointi, sekä tuotannon kehittäminen. Yrittäjän oma jaksaminen ja vertaistuki nähdään hyvin tärkeänä. Vastaajista 80 prosenttia nostaa tämän asian jonkin verran tärkeäksi tai erittäin tärkeäksi. Tuotannossa ja markkinoinnissa vastaajien hajonta on hieman suurempi, mutta asiana nämä koetaan myös hyvin tärkeäksi. Näissä ryhmissä olevat asiakokonaisuudet muodostavat selkeät tärkeysryhmät. Nämä ryhmät ovat nähtävissä hyvin myös kokonaiskuvassa (kuva 19). Tuotannon kehittäminen on ryhmä jossa hajonta eri tärkeysluokkiin on selkeästi suurin.

Kuva 19. Maatalousyrityksen voimavarojen tärkeys.

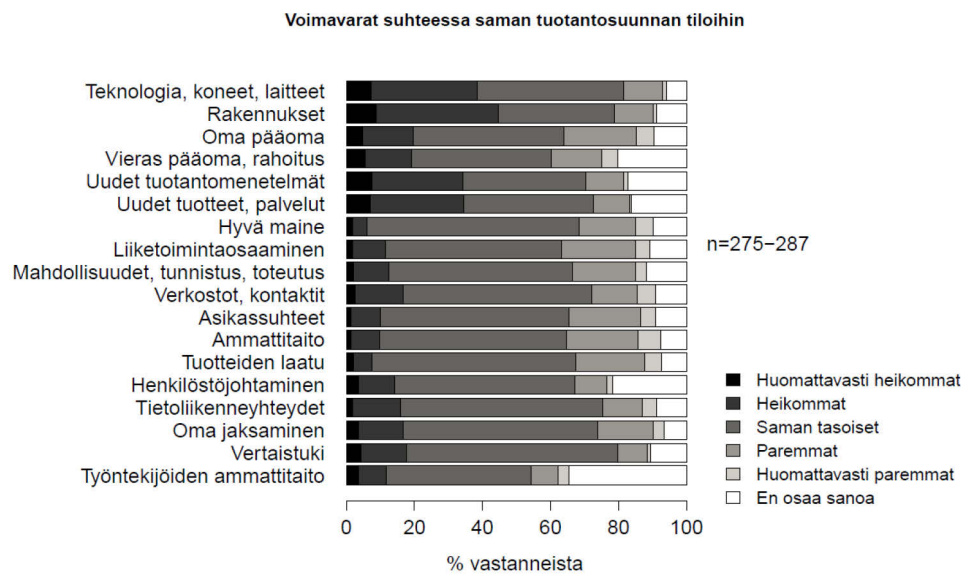

Kuva 20. Maatalousyrityksen voimavarojen tärkeys ryhmittelynä (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä. Voimavarat suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin.

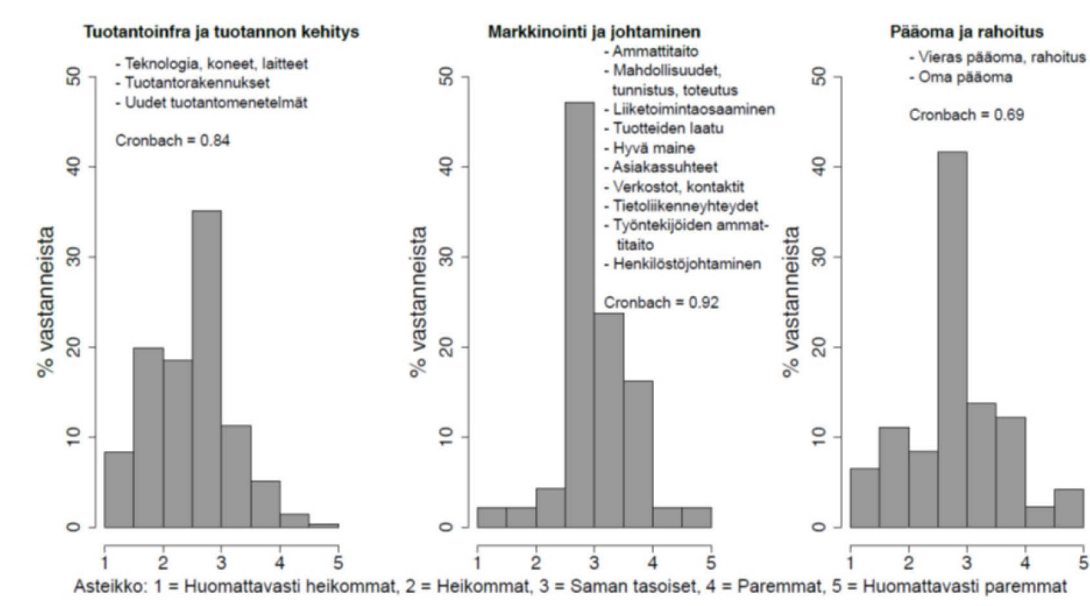
Maatilayrittäjille esitettiin myös kysymys miten he arvioivat voimavaransa suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin. Kysymystä käsiteltiin kahden erilaisen kuvaajan avulla. Kuvassa 21 ovat

kaikki vastaukset ja vaihtoehdot nähtävissä. Kuvassa 22 tilan resurssit on ryhmitelty kolmeen eri luokkaan niiden keskinäisen riippuvuussuhteen mukaan, jossa teknologia, tuotantorakennukset ja uudet tuotantomenetelmät ovat omana ryhmänä. Markkinointi ja johtaminen muodostavat oman ryhmän ja tilan pääoma ja rahoitus oman ryhmän.

Tämän kysymyksen vastauksissa nousi esille mielenkiintoinen havainto. Pääsääntöisesti, kuten kuvista 21 ja 22 on nähtävissä, asiat jotka eivät kosketa teknologiaa, rakennuksia ja tuotantomenetelmiä, vastaajat kokevat olevansa voimavarojen suhteen samanvertaisia muiden vastaavan tuotantosuunnan tilojen kanssa. Vastaukset muuttuvat, kun kysymyksessä käsitellään tilan teknologiaa, rakennuksia ja tuotantomenetelmiä. Tällöin vastaajat kokevat olevansa voimavarojen suhteen heikompia kuin muut saman tuotantosuunnan tilat.

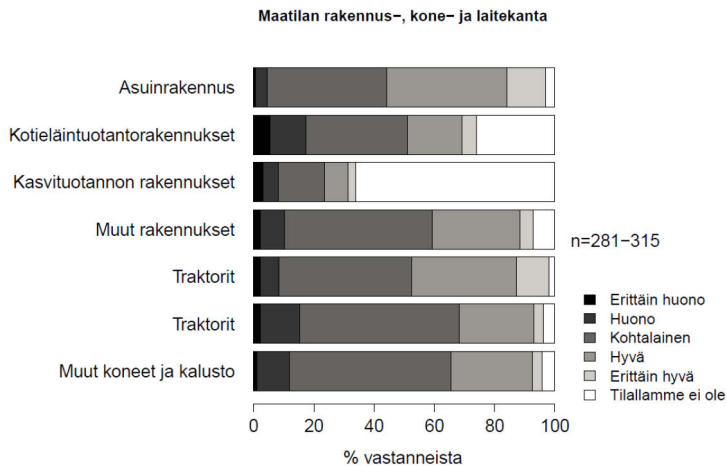
Kuva 21. Voimavarat suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin.

Kuva 22. Voimavarat suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin ryhmittelynä (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.3.2. Maatilan rakennukset, koneet ja laitteet

Vastaajien arvio tilan rakennetusta infrastruktuurista ja kone- ja laitekannasta on aika yhteneväinen. Pääsääntöisesti tilanteen koetaan näiden osalta olevan kohtalainen tai hyvä. Erittäin hyvien ja erittäin huonojen osuus on hyvin vähäinen. Huonojen osalta pieniä poikkeamia on lähinnä kotieläintuotantorakennuksissa ja peltoviljelykoneissa, sekä muussa koneissa ja kalustossa.

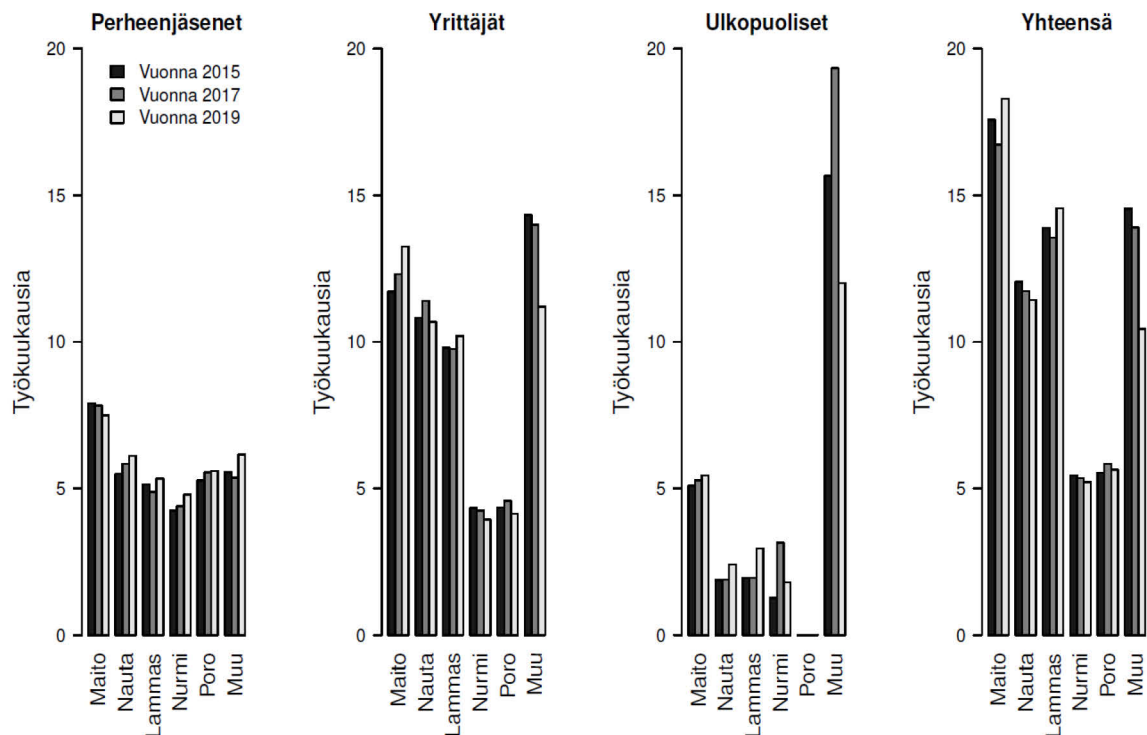

Kuva 23. Maatilan rakennus-, kone- ja laitekanta.

3.3.3. Maatilan työvoima ja henkilöstö

Kuva 24 kertoo vastaajien mautilojen työllistävyyden tuotantosuunnittain. Työllistävyyttä tarkastellaan kuvassa tuotantosuuntien lisäksi perheen jäsenten, yrittäjien ja ulkopuolisten työntekijöiden määränä. Kuvasta hyvin näkee, että kokonaistyöllistävyyden osalta työllistävin tuotantosuunta on maidontuotanto (18 htkk), seuraavana tulee muu tuotanto (15 htkk) ja kolmantena lammastuotanto (14 htkk). Naudanlihan tuotanto oli vastaajissa neljänneksi työllistävin (12 htkk). Perheenjäseniä mautilat työllistivät tuotantosuunnasta riippuen 5–7 htkk/vuosi. Yrittäjiä mautilat työllistivät tuotantosuunnasta riippuen 10–15 htkk/vuosi. Ulkopuolisia työntekijöitä käytettiin selkeästi eniten muussa tuotannossa, noin 15 htkk/vuosi. Maidontuotannossa ulkopuolisen työntekijä määrä oli 5 htkk ja naudandalihantuotannossa, lammastaloudessa ja nurmella määrä oli noin 2 htkk.

Maatilan työllistävyys tuotantosuunnittain

Kuva 24. Maatilan työllistävyys tuotantosuunnittain.

Maatilan työvoiman tarve

Maatilayrittäjiä pyydettiin kertomaan oman tilansa näkökulmasta työvoiman riittävyys tilan tehtäviin. Tuotantosuuntaakohtaisesti työvoiman riittävydessä on heittoa jonkin verran maidontuotannon ja muiden tuotantosuuntien välillä. Maidontuotannossa koetaan lähes puolella että työvoimaa on riittävästi ja saman verran vastaajista kokee, että tosinaan on puutetta työvoimasta. Naudanlihan tuotannossa ja lammastuotannossa toisinaan työvoimapulaa kokee noin kolmannes vastaajista. Yleiskuva syntyy, että kestävä, vahva työvoimapulaa ei ole, vaan se on ajoittaista ja sesonkiaikoihin kohdistuvaa. Suurinta työvoiman tarve on nautakarjataloudessa ja maidontuotannon sektorille kohdistuvaa.

Taulukko 4. Työvoiman riittävyys tuotantosuunnittain.

	on riittävästi %	toisinaan puutetta %	usein puutetta %	jatkuva työvoimapula %	N
Maito	47,8	47,8	4,3	0	69
Naudanliha	62,2	35,6	2,2	0	45
Lammas	61,1	33,3	5,6	0	18
Nurmi	77,3	20,2	1,7	0	119
Poro	70,6	23,5	5,9	0	17
Muu	66,7	25	0	0	12

Seutukuntien välillä työvoiman riittävydellä ei ole kovin paljon heittoa (Taulukko 5) kuin ei ole möskään ikäluokkien välillä (taulukko 6)

Taulukko 5. Työvoiman riittävyys seutukunnat.

	on riittävästi %	Toisinaan puutetta %	usein puutetta %	jatkuva työvoimapula %	N
Rovaniemen seutu	57,9	38,6	3,5	0	57
Kemi-Tornio	60,9	33,3	5,8	0	69
Tornionlaakso	70,4	25,9	0	3,7	27
Tunturi-Lappi	76,9	19,2	3,8	0	26
Pohjois-Lappi	62,9	34,3	2,9	0	35
Itä-Lappi	71,9	26,3	0	1,8	57
Muu	100	0	0	0	4

Taulukko 6. Työvoiman riittävyys ikäluokat

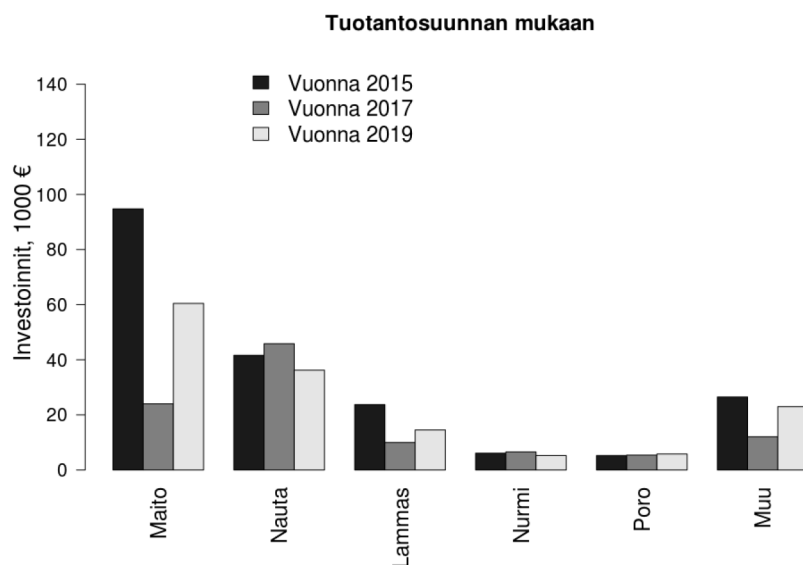
	on riittävästi %	Toisinaan puutetta %	usein puutetta %	jatkuva työvoimapula %	N
<40	65,3	28,6	6,1	0	49
40-49	53,5	46,5	0	0	43
50-59	61,5	34,9	3,7	0	109
_>60					75

3.4. Investoinnit

Maatilarittäjiltä kysyttiin heidän toteutuneita investointejaan vuodelta 2015, sekä suunnitelmiaan investoida vuosille 2017 ja 2019. Vastaukset pyydettiin pyöristämään lähimpään tuhanteen euroon.

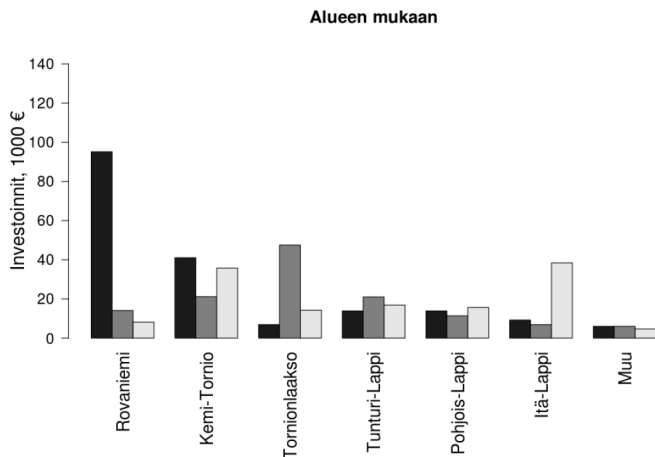
Maidontuotannon keskimääräiset investoinnit vastaajilla olivat vuonna 2015 keskimäärin noin 95 000 euroa. Vuodelle 2017 niiden ennakoitaan putoavan noin 25 000 euroon ja sitten nousevan vuodelle 2019 noin 60 000 euroon. Naudanlihan tuottajat ilmoittivat vuoden 2015 investointien olleen noin 40 000 euroa ja summassa ei ole merkittävää muutosta vuosina 2017 ja 2019.

Lammastaloudessa vastaajat olivat tehneet vuonna 2015 keskimäärin investointeja 25 000 euroa. Vuosille 2017 ja 2019 investointien määrän ennakoitaan laskevan. Nurmitalouden investoinnit ovat maltillisia n. 5000 euroa ja siinä myös pysyvän. Samanlaisena näyttäytyy myös porotalous. Muun tuotannon harjoittajat investoivat samoin kuin lammastaloudessa.

Kuva 25. Tuotantos uuntakohtainen investointien määrä vuodet 2015, 2017, 2019.

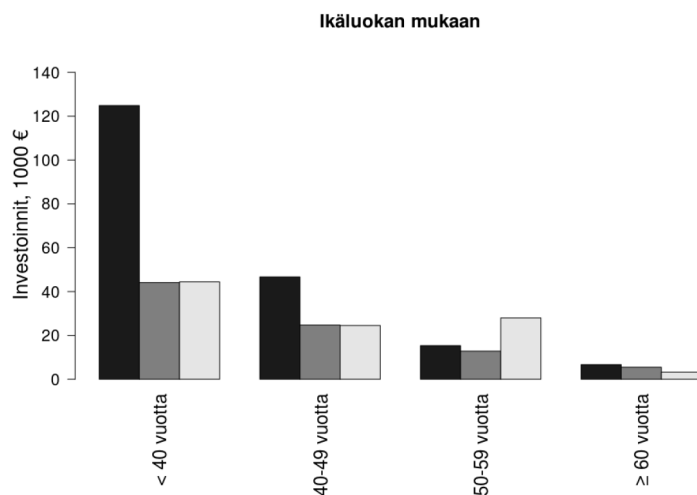
Investoinnit seutukunnittain

Seutukunnittain investoinnit näkyvät vuoden 2015 osalta korkeana Rovaniemen seudulla. Muutoin investoinnit näkyvät hieman korkeampana pylväikkönä Kemi-Tornio ja Tornionlaakson alueella. Itä-Lapissa näkyy investointipiikki ennakoituna vuodelle 2019.

Kuva 26. Investoinnit seutukunnittain.

Ikäluokittain investoinnit näkyvät kuvassa 27 varsin tyypillisenä yrityksen ikäkehityksen mukaisena. Suuret investointisummat keskittyvät ikäryhmään alle 40 vuotta. Investointien määrä putoaa vuodelle 2017 ja 2019 hiukan yli 40 000 euron tasolle. Ikäryhmässä 40-49 vuotta investoinnit ovat jo huomattavasti pienempiä ja vanhemmissa ikäluokissa investoinnit kertovat enemmänkin korjaus- ja uusintainvestoinneista.

Kuva 27. Investoinnit ikäluokittain

3.5. Tulevaisuuden suunnittelu ja tavoitteet

3.5.1. Maatilan kehittäminen ja suunnittelu

Maatilarittäjän on hyvä laatia suunnitelmia tulevaisuuden varalle jäntevöittääkseen maatilayrityksen toimintaa ja tehdä tilalla mahdollisimman hyvää tulosta. Tämän asian tarkastelua varten esitettiin maatilayrittäjille kysymys koskien maatilan toiminnan suunnittelua. Taulukossa 7 näkyy kysymyksen jaottelu kirjalliseen suunnitteluun ja eripituisille suunnittelujaksoille. Huomion arvoista

on, että sellaista suunnitelmallista toimintaa jonka vastaajat ymmärtävät suunnitelmaksi, ei tehdä laisinkaan kahdella kolmanneksella tiloista. Kääntäen voidaan myös ilmaista, että kolmannes vastaajista kertoi, että he tekevät sekä vuosisuunnitelman, että pitkän aikavälin suunnitelman.

Taulukko 7. Maatilojen vuosisuunnitelmat ja pitkän aikavälin suunnitelmat.

	Ei tehdä %	tehdään %	N
Kirjallinen tulevaisuuden suunnittelu	82	18	307
Vuosisuunnittelu	64	36	309
Pitkän aikavälin suunnittelu 1-5 v	64	36	298
Tilan tavoiteohjelma 10 v:n päähän	83	17	280

3.5.2. Asiantuntijoiden käyttö maatilalla

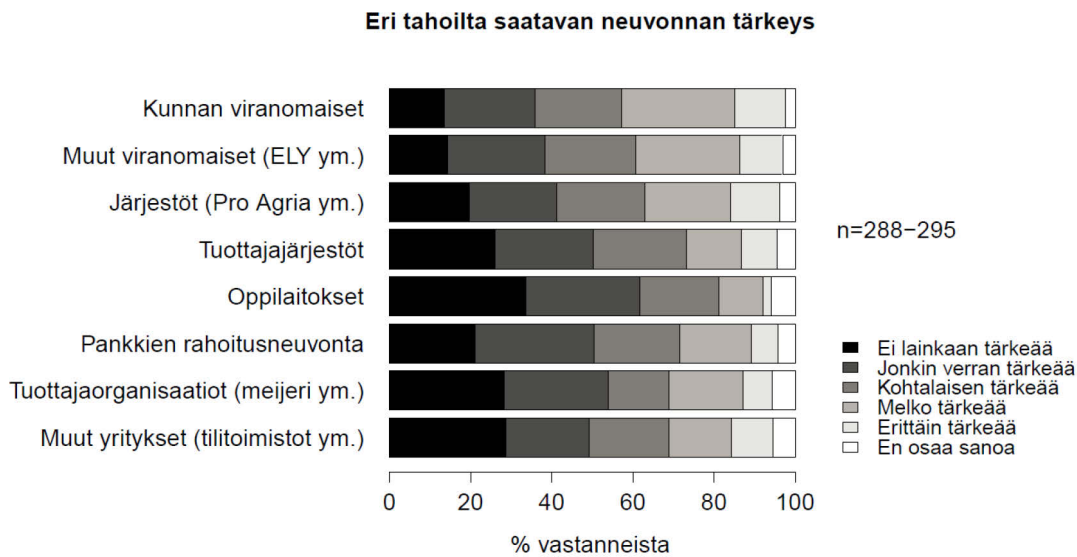
Maatilan toiminnan tehostamiseksi tarvitaan erilaista seuranta ja suunnittelua. Maatilayrittäjiltä kysyttiin, että missä määrin nämä toteutetaan omana työnä ja kuinka suurelta osin tähän tarvittavaa asiantuntijuutta hankitaan maatilan ulkopuolelta. Taulukossa 8 on esitetty miten vastaajat ovat kertonut toimintojen toteuttamisesta tilallaan. Keskeinen havainto on, että eläinten ruokintaan liittyvä toiminta pois lukien vastaajat tekevät kaksi kolmanneksella näistä toimenpiteistä itse. Hiukan asiantuntijuuden alasta riippuen prosentuaalinen osuus liikkuu 60 ja 76 %:n välillä. Tuotantoeläinten ruokintaan ja seurantaan liittyvissä toimenpiteissä vastaajista hiukan yli puolet kääntyy asiantuntijoiden puoleen.

Taulukko 8. Asiantuntijoiden käyttö eri tehtävissä maatilalla.

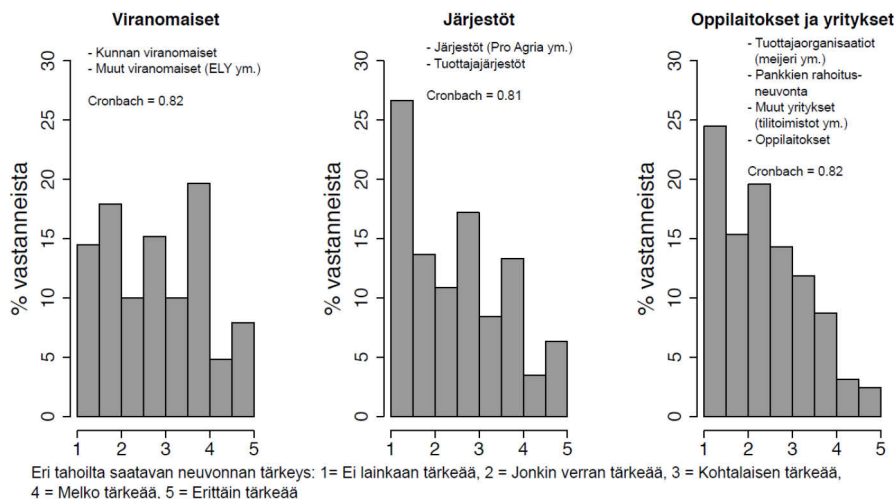
	Ei tehdä itse %	Tehdään itse %	N
Kirjanpito ja verotus	27,99	72,01	293
Viljelyn seuranta	23,81	76,19	294
Viljelyn suunnittelu	30,93	69,07	291
Ruokinnan seuranta	53,71	46,29	283
Ruokinnan suunnittelu	66,91	33,09	278
Talouden seuranta	30,34	69,66	290
Talouden suunnittelu	39,45	60,55	289
Investointien suunnittelu	34,36	65,64	291

3.5.3. Tukiorganisaatioiden merkitys maatilalla

Maatilayrittäjiltä kysyttiin eri tukiorganisaatioiden tarjoamien palveluiden merkitystä suhteessa heidän maatilayrittäjyyteen. Kuvat 28 ja 29 kertovat miten vastaajat suhtautuvat eri tahojen merkitykseen. Kuvassa 28 on vaakapalkilla kuvattuna kaikki kysymyksessä luetellut tahot ja vastausten eroavaisuus pisteytysten 1–5 välillä. Kuvassa 29 asiantuntijatahot on jaettu julkiseen sektoriin, järjestöihin sekä ryhmään oppilaitokset ja yritykset. Viimeksi mainittu pitää sisällään myös tuottajaorganisaatiot ja pankit. Vastauksissa on nähtävissä selkeä riippuvuussuhde (Liite 1, kuva 2) kuvassa 29 olevien ryhmien sisällä. Samoin on nähtävissä, että viranomaisten painoarvo jakautuu tasaisemmin pisteytysten välillä. Suurin osa vastaajista myös pitää julkisen sektorin asiantuntijapalveluita tärkeämpänä kuin muiden ryhmien edustamia palveluita. Toisaalta tämä kertoo myös sen, mikä rooli julkisella sektorilla on maatilayrittäjyyden sektorilla. Julkisella sektorilla ja maataloudella on voimakas keskinäinen sidos.

Kuva 28. Asiantuntijapalveluiden tärkeys.

Kuva 29. Asiantuntijapalveluiden tärkeys ryhmiteltyinä (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.5.4. Palveluiden tarve maatilalla

Maatilat yrityksinä ja perheysikköinä ovat toimijajoukko, joiden palvelutarvevalikoima on hyvin monipuolinen. Palvelutarpeeseen vaikuttaa maatalan tuotantosuunta, perheen rakenne ja maatalan tuotteen jalostusaste. Maatilayrittäjille esiteltiin ryhmä erilaisia yleisesti tarjolla olevia palveluita ja kysyttiin näiden palveluiden tarvetta maatilalle. Luetellut palvelut ovat sekä yksityisiä, että julkisia palveluita ja sisältävät myös infrastruktuuriin liittyviä rakenteita. Vastaaajia ei ole tämän kysymyksen yhteydessä eritelty tuotantosuunnittain, vaan vastaajat käsitellään yhtenä ryhmänä.

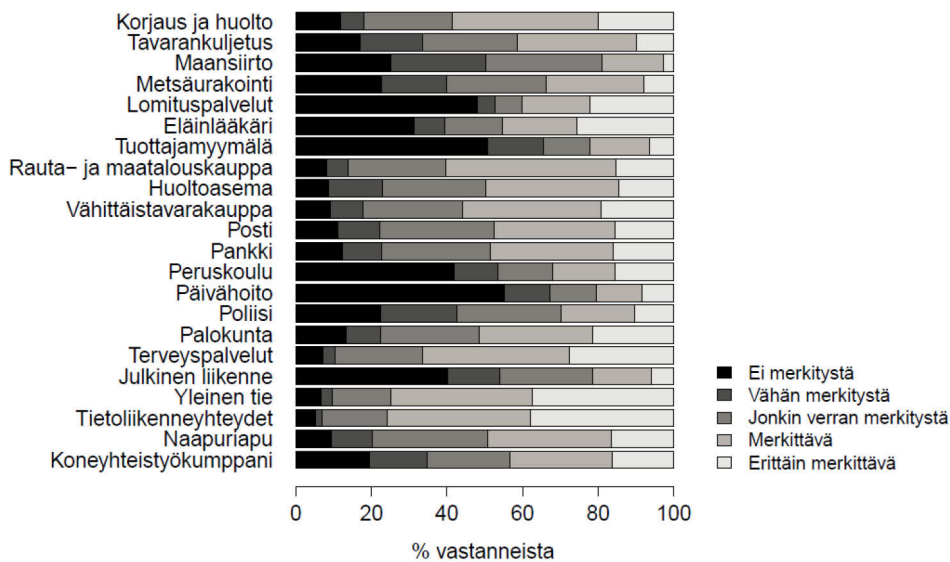
Kuvassa 30 on nähtävissä kaikki ne palvelut joiden tärkeyttä vastaajilta kysyttiin. Nämä kuvat on ryhmitelty alempaan kuvaan 31 niiden keskinäisen riippuvuussuhteen mukaan (Liite 1, kuva 3) joka vastausten perusteella on löydettävissä. Tällöin palvelut muodostavat ryhmiä joita ovat eläintuotannon tuki, lähiyhteistyö, väyläpalvelut, kauppalpalvelut, julkinen palvelu ja urakointipalvelu.

Kaikkia tuotantosuuntia koskeviksi tärkeiksi palveluiksi nousevat väyläpalvelut. Nämä pitävät sisällään tietoliikenneyhteydet ja yleiset tiet. Toiseksi selkeästi kaikkia koskevaksi ryhmäksi nousevat

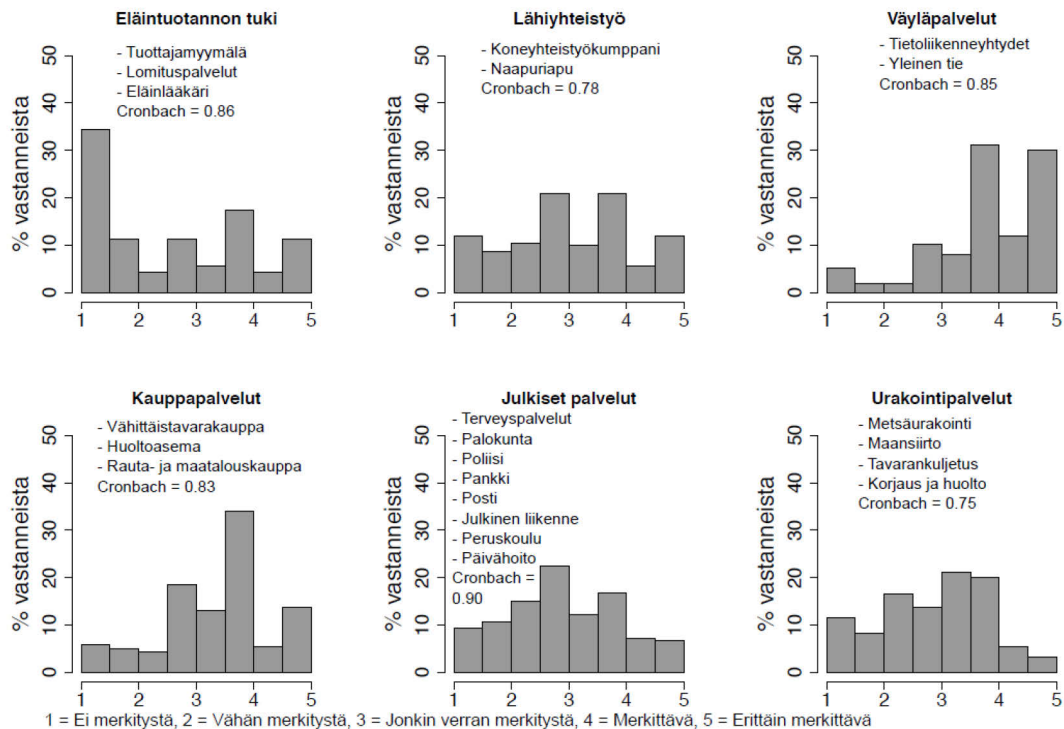
kauppapalvelut joihin luetaan tässä ryhmässä vähittäistavarakauppa, huoltoasema ja rauta- ja maatalouskauppa.

Lähiyhteistyö nousee omana ryhmänään esille palvelumuotona. Tämän ryhmän muodostavat koneyhteistyö ja naapuriapu. Julkiset palvelut muodostavat myös ryhmän jossa on selkeät riippuvuussuhteet. Näitä ovat muun muassa terveyspalvelut, poliisi, pankki, posti, julkinen liikenne, peruskoulu ja päivähoito.

Palvelujen saatavuuden merkitys tilalle

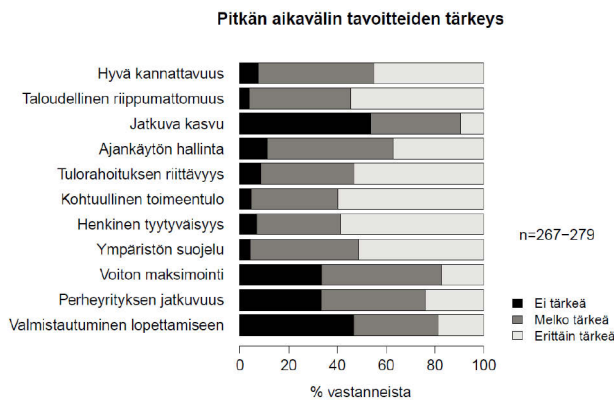
Kuva 30. Palveluiden saatavuuden merkitys maatilalle.

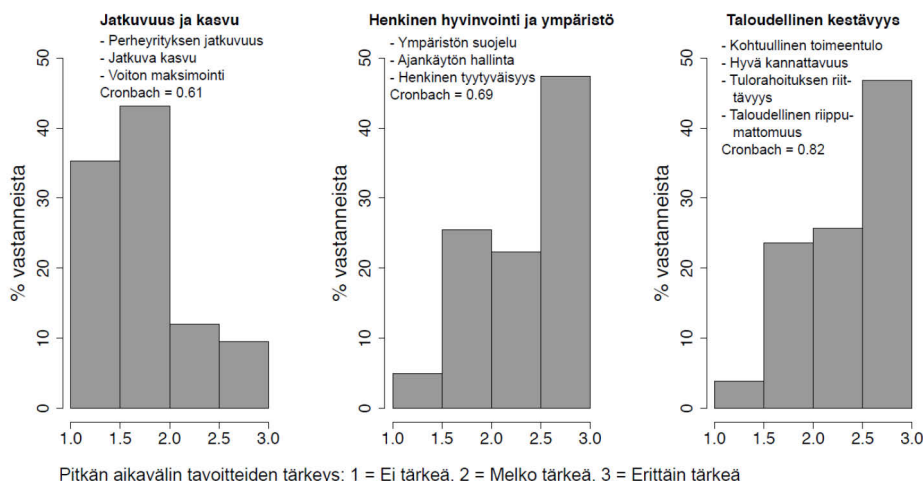
Kuva 31. Palveluiden saatavuuden merkitys ryhmittely (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.5.5. Maatilan tavoitteiden arvorakenteet ja niiden toteutuminen

Maatilayrittäjiltä kysyttiin, kuinka tärkeitä kysymyksessä esille nostetut erilaiset tavoitteet ovat tilan johtamisessa ja miten hyvin he ovat onnistuneet toteuttamaan niitä omalla tilallaan. Kuvat x ja x kertovat vastaajien käsityksen siitä miten he suhtautuvat maatilansa toiminnassa yritystoiminnassa vastaan tuleviin arvoihin. Kuva 32 luettelee kysymyksessä esille nostetut arvot ja vaakapalkit kertovat miten vastaajat niihin suhtautuvat. Vaihtoehtoja on annettu kolme: ei tärkeä, melko tärkeä ja erittäin tärkeä. Kuvassa 33 nämä arvot on vastausten perusteella jaettu kolmeen ryhmään niiden riippuvuussuhteen (Liite 1, kuva 4) perusteella. Näitä ryhmiä ovat jatkuvuus ja kasvu, henkinen hyvinvointi ja ympäristö, sekä kolmantena taloudellinen kestävyys. Tässä ryhmittelyssä nousee esille, että taloudellinen kestävyys asiakokonaisuutena nousee arvoksi jolle annetaan paljon painoa. Tämä pitää sisällään kohtuullisen toimeentulon, taloudellisen riippumattomuuden ja tulorahoituksen riittävyden. Samanlaisen arvolatauksen saa myös henkinen hyvinvointi ja ympäristö. Tämä kokonaisuus pitää sisällään ympäristön suojelun, ajankäytön hallinnan ja henkisen tyytyväisyyden. Kolmas ryhmä on jatkuvuus ja kasvu. Voiton maksimointi ja yrityksen jatkuva kasvu saa hyvin vähän painoarvoa.

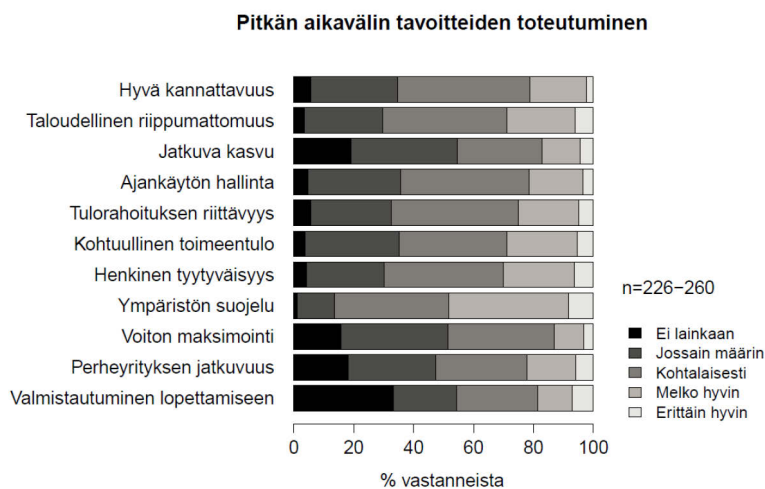
Kuva 32. Pitkän aikavälin tavoitteiden tärkeys.

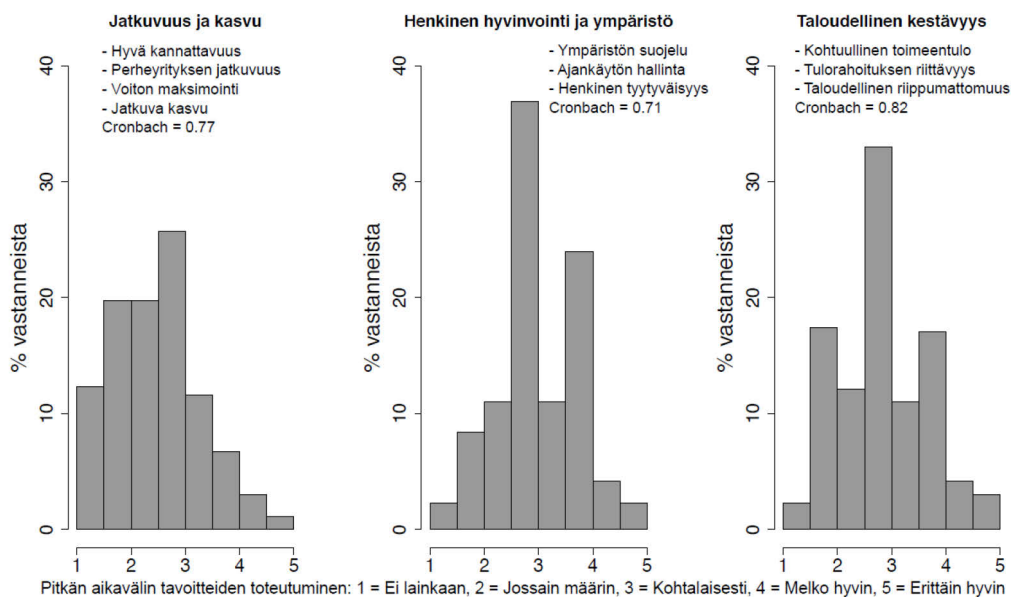
Kuva 33. Tavoitteiden ryhmittely ja riippuvuussuhteet (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

Maatilan tavoitteiden toteutuminen

Kuvissa 34 ja 35 tarkastellaan yrityksen arvojen toteutumista. Vastaajat ovat kertoneet kuinka nämä arvot ovat toteutuneet heidän yritystoiminnassaan. Painoarvo henkisen hyvinvoinnin ja ympäristön, sekä taloudellisen kestävyden osalta painottuu kohtalaiseen toteutumiseen. Taloudellinen kestävyys vaikuttaa olevan hyvin tasapainoinen pistearvojen 2-4 välillä. Tämä kertoo, että osa vastaajista kokee tavoitteiden näiden arvojen osalta toteutuneen hyvin ja osa kertoo, että ne ovat toteutuneet jossain määrin. Henkisen hyvinvoinnin ja ympäristön osalta kuva kertoo, että tavoitteiden toteutuminen painottuu hiukan voimakkaammin arvoon 4 joka kertoo, että suurempi osa vastaajista kertoo tavoitteiden toteutuneen melko hyvin, kuin jossain määrin. Toiminnan jatkuvuus ja jatkuva kasvu on painottunut voimakkaasti 1 ja 3 välille kertoen että näiltä osin tavoitteet eivät ole toteutuneet, joskin niitä ei pidetty myöskään painoarvoltaan tärkeinä.

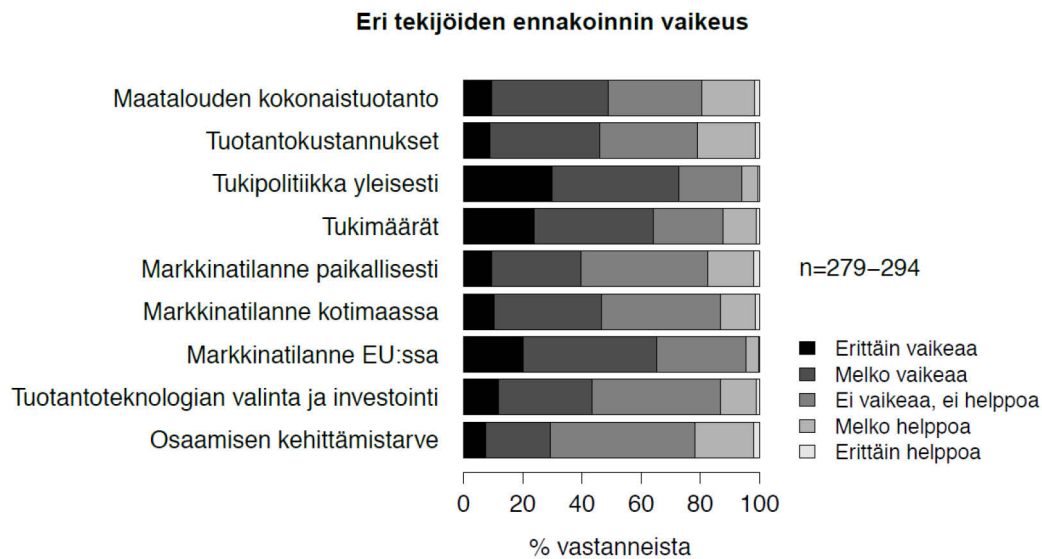
Kuva 34. Tavoitteiden toteutuminen.

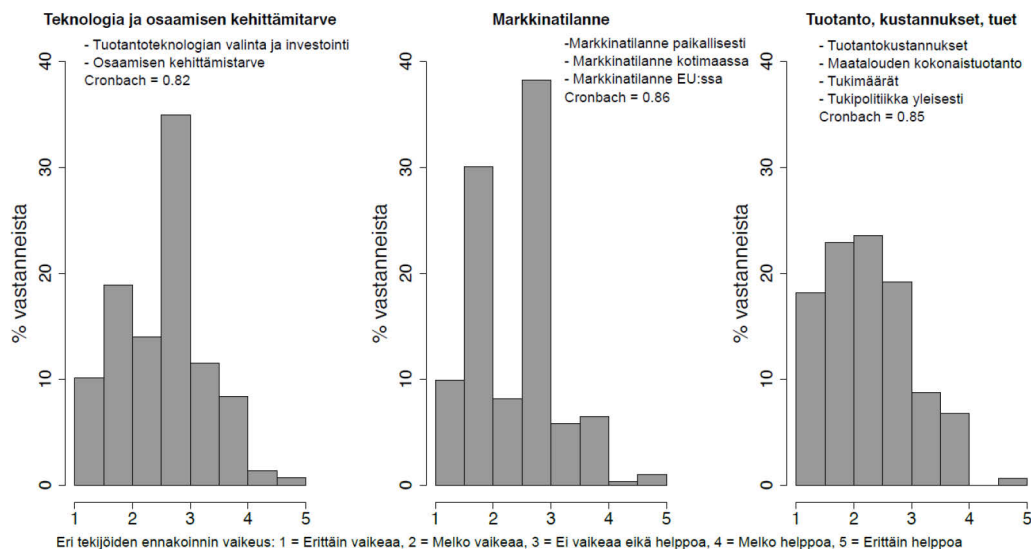
Kuva 35. Tavoitteiden toteutumisen ryhmittely summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.5.6. Maatalouden tulevaisuuden ennakointi

Kuva 36 kertoo vastausten jakauman eri vaihtoehtojen kesken, jotka kysymyksessä on annettu. Kuvasssa 37 vastaukset on ryhmitelty niiden keskinäisen riippuvuussuhteen (Liite 1, kuva 5) mukaan. Ryhmiksi muodostuvat teknologia ja osaamisen kehittäminen, markkinatilanne ja tuotanto, kustannukset ja tuet. Kaikissa ryhmissä vastaukset painottuvat voimakkaasti pistearvoihin 1–3. Ryhmien välinen eroavaisuus ei ole merkittävä. Yleiskuvana syntyy, että suurin osa vastaajista ei näe ennakointia vaikeana eikä helppona. On kuitenkin pieni ryhmä joille ennakointi on erittäin vaikeaa tai melko vaikeaa.

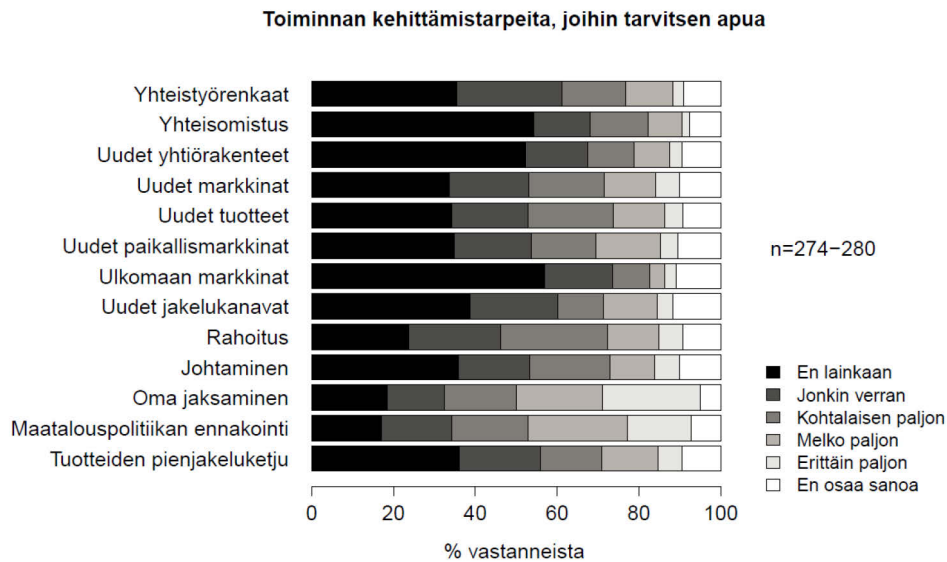
Kuva 36. Eri tekijöiden ennakoinnin vaikeus.

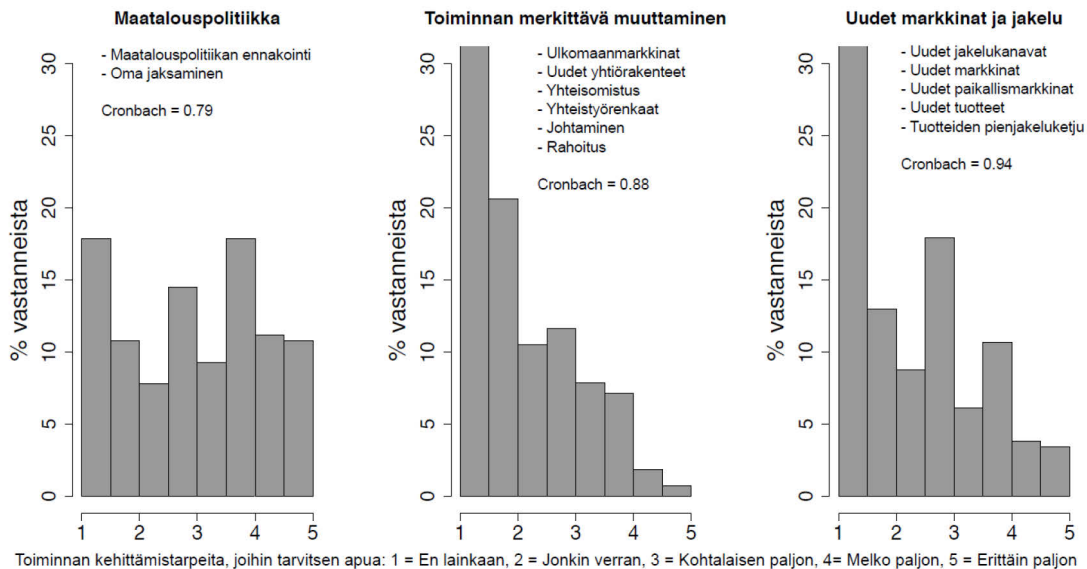
Kuva 37. Ennakoinnin ryhmittely (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.5.7. Maatilan kehittämistarpeita

Maatilyrittäjiltä kysyttiin tilanteita joissa he kokevat tarvitsevänsä apua tulevaisuudessa oman tilan toiminnan kehittämisessä. Kuvassa 38 nämä tilanteet on lueteltu ja vastaukset näkyvät vaakapalkilla mustan eri sävyinä. Pisteytys on 1-5 kuvan 38 mukaisesti. Kuvassa 39 vastaukset on ryhmitelty niiden keskinäisen riippuvuussuhteen (Liite 1, kuva 6) mukaan. Merkille pantavaa on, että avun tarve nousee tärkeämmäksi ryhmässä maatalouspolitiikka ja oma jaksaminen. Samoin jossain määrin tärkeysaste nousee myös ryhmässä uudet markkinat ja jakelu. Ei lainkaan tärkeää, nousee vahvasti esille ryhmissä toiminnan merkittävä muuttaminen ja uudet markkinat ja jakelu.

Kuva 38. Toiminnan kehittämistarpeita.

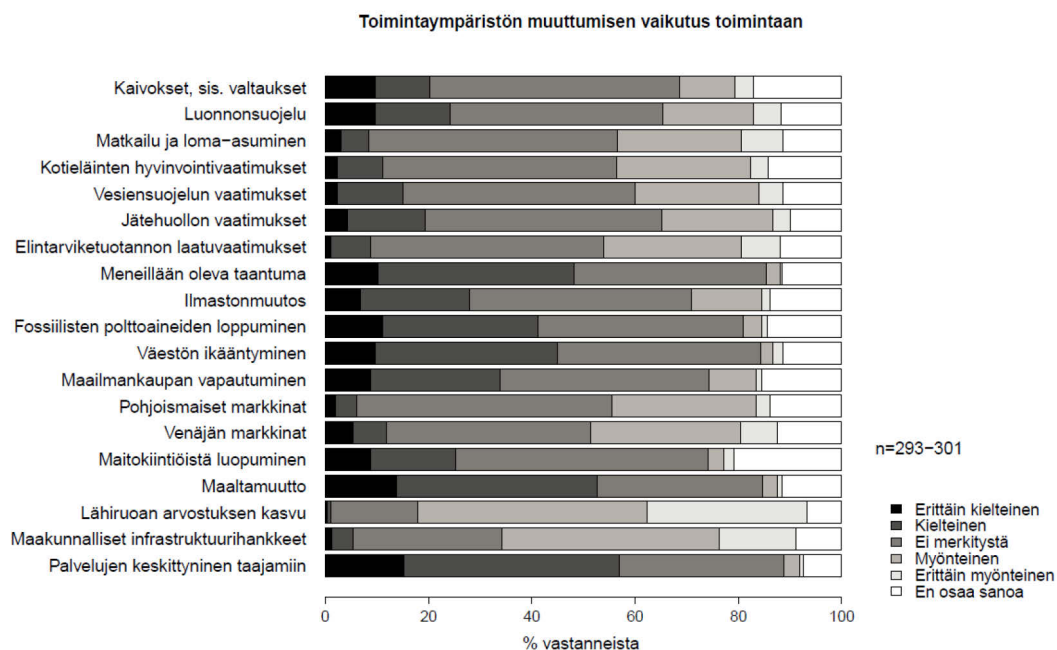

Kuva 39. Kehittämistarpeet ryhmiteltynä (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.6. Maatila ja yhteiskunnan muutokset

3.6.1. Maatilan toimintaympäristön muutokset

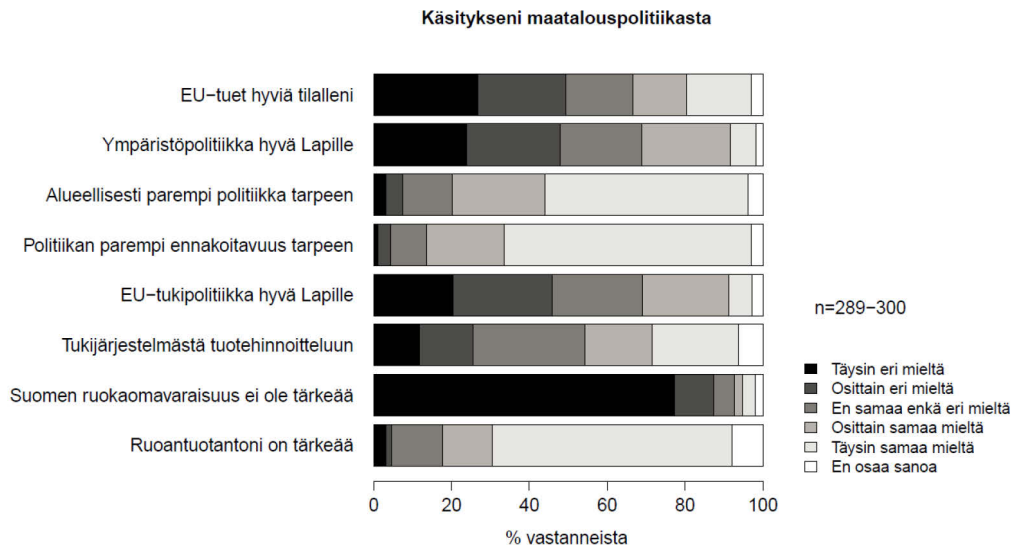
Yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset heijastuvat vääjäämättä myös maatilayrittäjyyteen. Maatilayrittäjille esitettiin luettelo yhteiskunnassa tapahtuvista muutostekijöistä. Heitä pyydettiin ottamaan kantaa kyseisiin muutostekijöihin Kuvassa x näkyvällä asteikolla. Erittäin myönteisenä ja myönteisenä tekijänä vastaajat kokivat lähiruoan arvostuksen nousun ja maakunnalliset infrastruktuurihankkeet. Vastaavasti kielteisenä asian koettiin maaltamuutto, väestön ikääntyminen ja palveluiden keskittyminen taajamiin. Kaivostoimintaan, luonnonsuojeluun, vesiensuojeluun ja jätehuoltovaatimukseen suhtauduttiin ensisijaisesti joko neutraalisti tai myönteisesti. Mielenkiintoista on, että sekä kaivokset, että luonnonsuojelu saivat yhtä suuren noin 10 %:n erittäin kielteisen vastaajaryhmän.

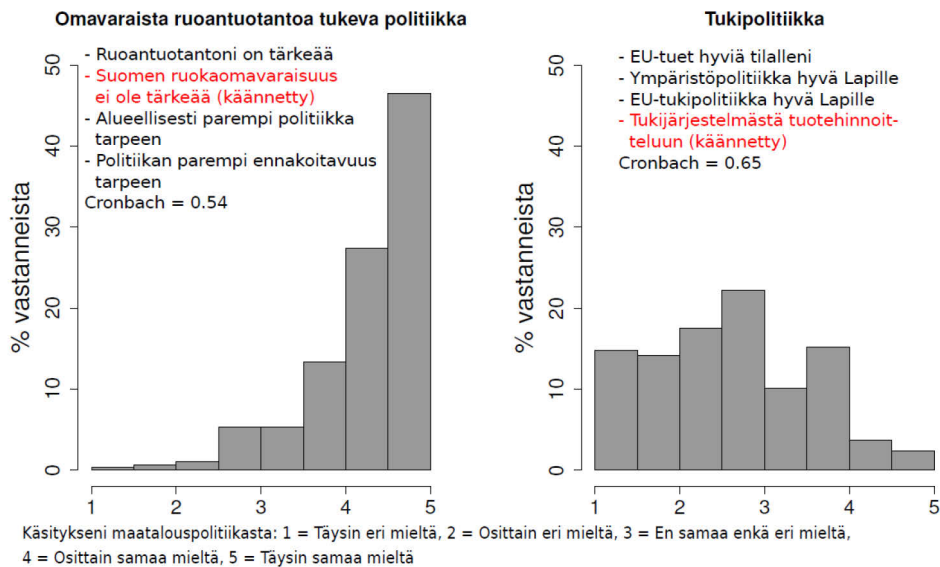
Kuva 40. Toimintaympäristön muutoksen merkitys.

3.6.2. Poliittikatoimet ja elintarvikeomavaraisuus

Maatilayrittäjille esitettiin joukko väittämiä, jotka liittyivät harjoitettuun maatalouspolitiikkaan, elintarviketuotantoon ja maatalouden tukijärjestelmään. Esitetyt väittämät ovat nähtävissä kuvassa 41. Näiden väittämien vastaukset ovat ryhmitelty kuvassa 42 ja niiden keskinäisten riippuvuussuhteiden (Liite 1, kuva 7) mukaisesti. Molemmista kuvista nousee esille hyvin vahva näkemys kansallisen elintarvikeomavaraisuuden tärkeys. Samoin vahvasti on nähtävissä oma asema elintarvikkeiden tuottajana. Samalla tavalla näkyy myös aluepolitiikan ja politiikan ennakoitavuuden merkitys. Tukipolitiikan osalta väittämien pisteytyksessä on huomattavasti suurempi hajonta. Näissä vastauksissa on nähtävissä vahva kannanotto paikallisen ja kansallisen elintarviketuotannon puolesta ja kestävän ennakoitavan aluepolitiikan puolesta.

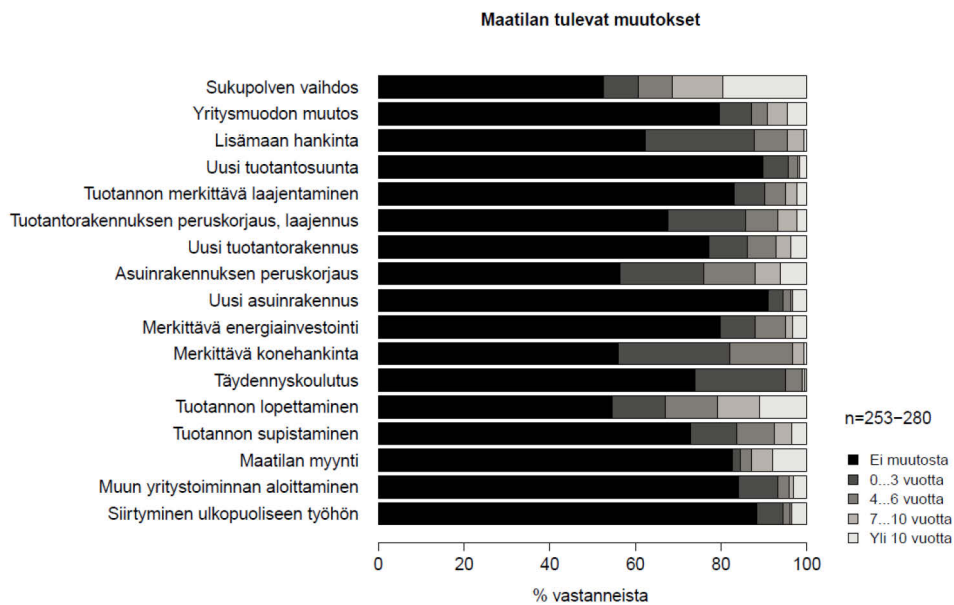
Kuva 41. Vastajien käsitys maatalouspolitiikasta.

Kuva 42. Omavarainen ruoantuotanto ja tukipolitiikka (summamuuttujien jakaumat). Alkuperäiset muuttujat on mainittu ryhmien yhteydessä. Cronbahin alfa kuvaa ryhmien yhtenäisyyttä.

3.6.3. Maatilan muutostilanteet

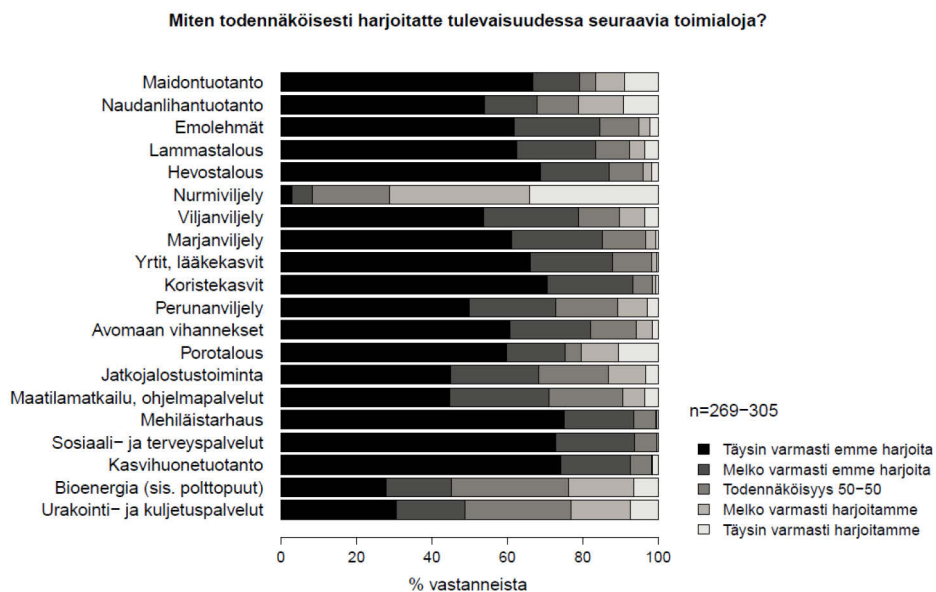
Maatilyrittäjille esiteltiin kuvan 43 luettelon mukaisesti erilaisia muutostilanteita joita maatilalla sen elinkaaren aikana tulee. Kuva antaa nopealla vilkaisulla varsin vakiintuneen ja muuttumattoman kuvan nykytilanteesta ja tulevaisuudesta. Hiukan syvemmällä tarkastelulla nousee esille muutamia muutostekijöitä jotka poikkeavat yleisestä linjasta. Sukupolven vaihdos nousee esille muutoksena ajanjaksoilla 0-10 vuotta. Asuinrakennuksen peruskorjausta suunnittelee myös osa vastaajista. Lisäksi osa vastaajista suunnittelee merkittävää konehankintaa. Maatalouden kannalta kielteistä on se, että osa vastaajista harkitsee myös tuotannon lopettamista.

Kuva 43. Maatilan muutostilanteita.

3.6.4. Maatilan toiminta tulevaisuudessa

Maatilayrittäjille annettiin luettelo tuotantomuodoista joita Lapissa on mahdollista harjoittaa. Kysymys kuului, että kuinka todennäköisesti tulette näitä tuotantosuuntia tulevaisuudessa harjoittamaan. Kuvassa 44 on vaakapalkilla kuvattu vastaajien mielipide asiasta. Kuva on erittäin hyvin lappilaisen maatalouden rakenteen näköinen. Muutosta maatalouden rakenteeseen ei näiden vastausten perusteella juurikaan tulisi. Nurmituotanto ja sitä tukevana kotieläintalous, sekä erilaiset urakointipalvelut nousevat vahvana esille. Bioenergian tuotanto on myös hyvin esillä osana lappilaista maatalouden tuotantorakennetta.

Kuva 44. Tulevaisuuden toimialat Lapin maataloudessa.

3.7. Asiakkuudet ja markkinointi

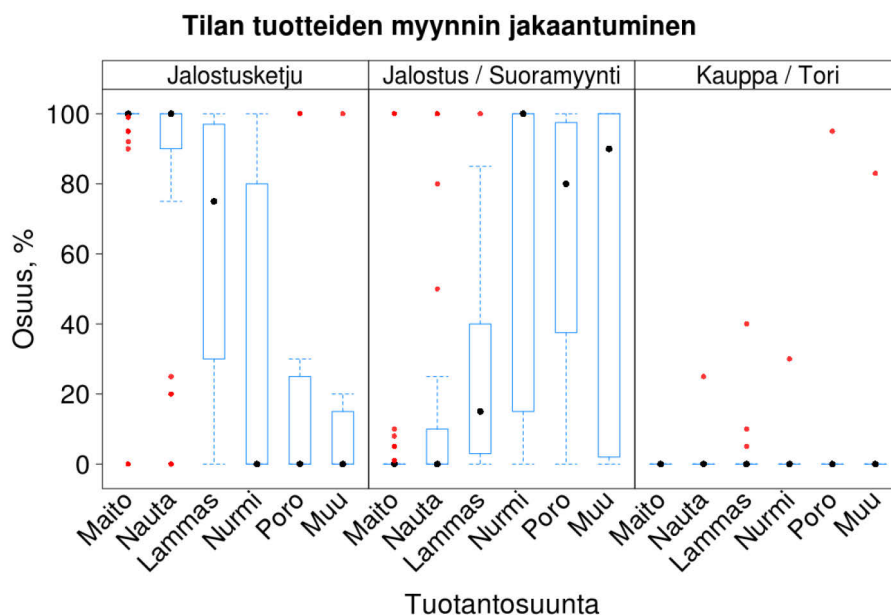
3.7.1. Tuotteiden myynti

Tuotantosuunnat

Maatilan tuotteiden myynti jakautuu erittäin vahvasti maatilan tuotantosuunnan mukaisesti. Maidontuotantoa harjoitetaan toimintana jossa tuotanto myydään lähes kokonaisuudessaan suurteollisuudelle. Ainoastaan joitakin yksittäisiä tuottajia on sellaisia jotka harjoittavat myös suoramyyntiä ja omaa jatkojalostusta. Naudanlihan tuotannossa rakenne on maidontuotannon suhteen hyvin samanlainen. Naudanlihan tuotannon mediaaniluku asettuu maidontuotannon tavoin 100 %:n kohdalle, mutta hajontaa löytyy enemmän. Lammastaloudessa suurteollisuuden jalostusketjulla on edelleen merkittävä rooli, mutta on huomattava, että vaihteluväli on huomattavan suuri. Suoramyyntin ja jalostuksen suuri rooli näkyy lammastaloudessa hajonnassa joka on kohtalaisen suuri ja mediaaniluku asettuu 75 %:n kohdalle. Kuvassa 45 on nähtävissä että jalostusketjun ja oman jalostuksen/suoramyyntin kuvaajat ovat lähes peilikuvat.

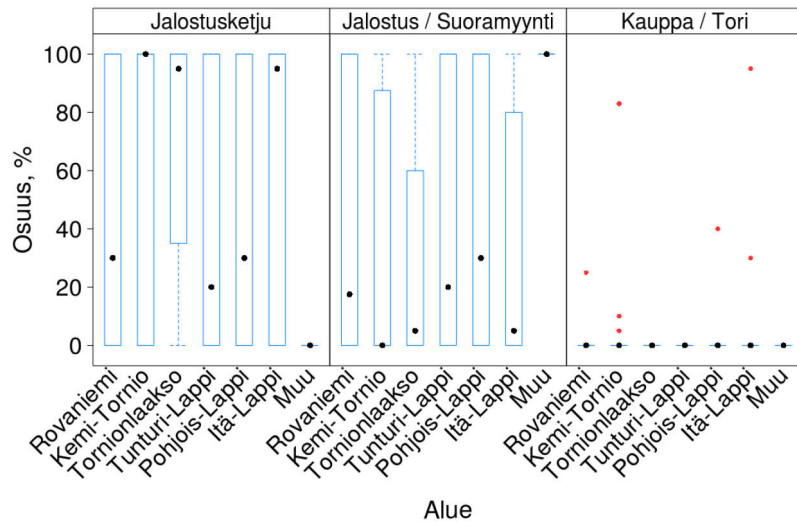
Nurmituotanto on toimintaa jossa tuotteet pääsääntöisesti myydään tilalta suoraan loppukäyttäjälle. Suoramyynti näkyy mediaaniluvun asettumisessa jalostusketjussa 0 %:n ja vastaavasti suoramyyntissä 100 %:n kohdalle. Nurmituotannossa hajontaa on kuitenkin huomattavan paljon. Porotaloudessa suoramyyntillä ja jalostuksella on tyypillisesti ollut aina vahva rooli. Viimeisten vuosien aikana tämä on ollut vahvistuva. Kuvassa 45 tämä myös näkyy mediaaniluvun asettumisena 80 %:n kohdalle. Vaihteluväli on jalostusketjun kohdalla noin 25 % ja suoramyyntin /oman jalostuksen kohdalla 65 %.

Muun tuotannon vastaajat ilmoittavat tässä kysymyksessä hoitavansa omien tuotteiden myyntin pääasiallisesti suoramyyntinä/omana jalostuksena. Hyvin vähäinen määrä muun tuotannon yrittäjiä toimittaa tuotteensa jalostusketjuun. Kauppa/torimyynti näkyy tässä kyselyssä hyvin vähäisenä. Vain yksittäiset vastaajat ilmoittavat harjoittavansa torimyyntiä, tai toimittavansa tuotteita kauppaan.

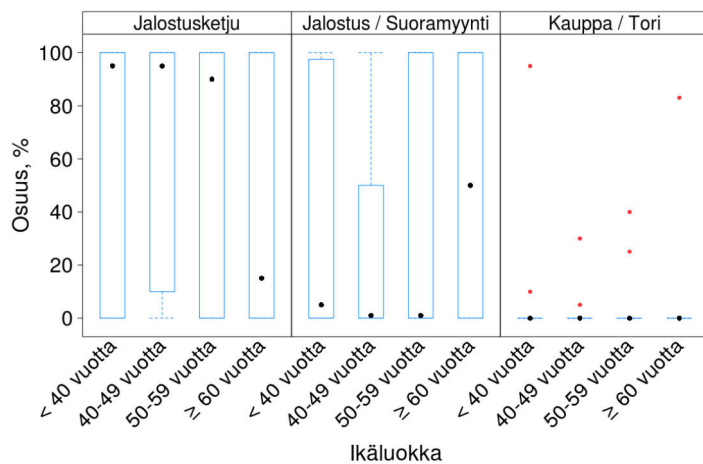
Kuva 45. Maatilan tuotteiden myynti eri ostajaryhmille.

Seutukunnat ja ikäluokat

Kuva 46. Maatilan tuotteiden myynti alueellisesti eri ostajaryhmille.

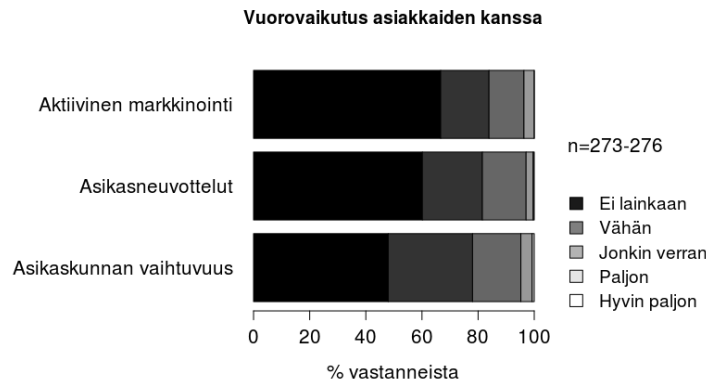
Seutukuntakohtaiset erot tuotteiden myynnissä näkyvät selkeimmin mediaaniluvun heittelynä seutukuntien välillä. Hajonnan suuruus selittyy sillä, että tässä kuvassa 46 ovat mukana kaikki tuotantosuunnat yhtenä ryhmänä. Tällöin saman ryhmän sisälle sijoittuu toiminnaltaan ja tuotteiltaan hyvin erityyppisiä yrittäjiä. Tällöin seutukuntien väliset erot mediaaniluvussa selittyvät seutukuntien välisillä tuotantosuuntien vahvuuksien painotuksilla. Esimerkiksi Kemi-Tornion alueella maidontuotanto on erittäin vahvaa, samoin Tornionlaaksossa. Tällöin kyseisillä alueilla mediaaniluku asettuu 100 %:n kohdalle tai lähelle sitä, mutta hajonta on kuitenkin 0–100. Vastaavasti Tunturi-Lapissa mediaaniluku asettuu 20 %:n kohdalle, mutta hajonta on myös 0–100. Tällöin tästä kuvasta on nähtävissä mediaaniluvun kautta kuinka voimakkaasti vastaajat seutukunnissa jakautuvat tuotannossaan teollisuuden alihankkijoiksi, omaan jalostukseen/suoramyyntiin ja kauppa/torimyyntiin. Ikäluokalla (kuva 47) ei ole kovin suurta vaikutusta tuotteiden myynnillä eri asiakkuuksille

Kuva 47. Maatilan tuotteiden myynti ikäluokittain.

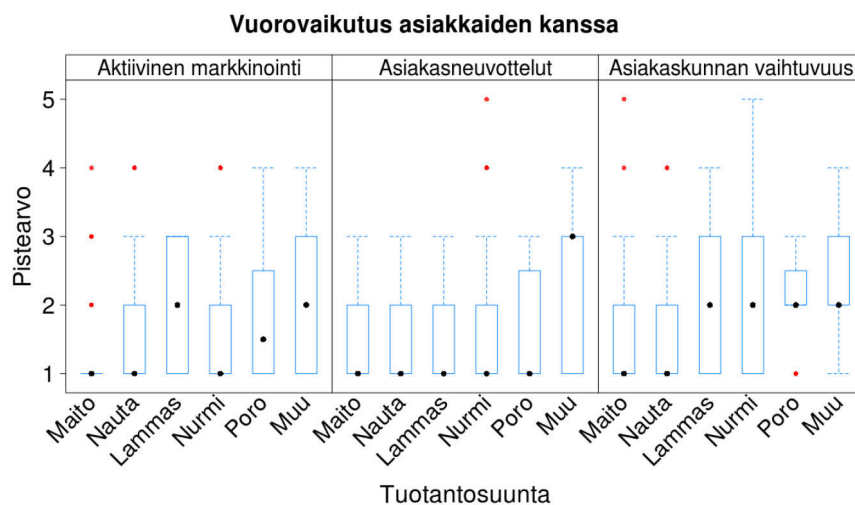
3.7.2. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa

Maatilayrittäjiltä kysyttiin, että tekevätkö he missä määrin markkinointia ja neuvotteluita asiakkaiden kanssa ja onko heillä vaihtuvuutta asiakaskunnassa. Kuva 48 kertoo hyvin selkeästi sen miten Lapissa maatalouden tuotantorakenne on painottunut vahvasti elintarviketeollisuuden raaka-ainetuotantoon. Tällöin vuorovaikutus asiakkaan kanssa on vähäistä ja toiminta perustuu pitkäaikaisiin sopimustoimituksiin. Markkinoinnin tarve tällaisessa rakenteessa muodostuu vähäiseksi ja asiakkuudet ovat pysyväisluonteisia.

Pistearvot kysymyksessä ovat: 1=ei lainkaan, 2=vähän, 3=jonkin verran, 4=paljon, 5=hyvin paljon

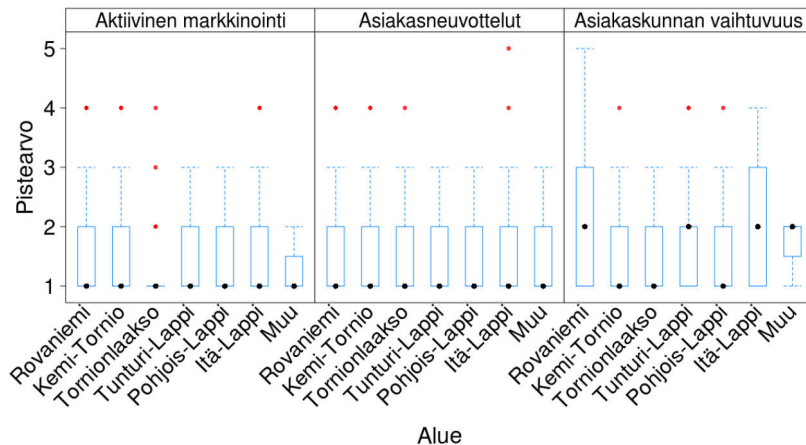
Kuva 48. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa.

Kuva 49. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa.

Kuvassa 49 vastaajat on jaettu tuotantosuunnittain. Tämä kuva kertoo hyvin selkeästi tuotantosuuntien välisen vaihtelun. Markkinointia tehdään ensisijaisesti lammastaloudessa, porotaloudessa ja muussa tuotannossa. Naudanlihan tuotannossa hajonta osoittaa, että myös siinä tuotantosuunnassa on markkinointiin liittyviä toimenpiteitä, kuten myös nurmituotannossa. Kokonaiskuva kuitenkin kertoo vähäisistä markkinointipanostuksista kaikkien tuotantosuuntien osalta, kun mediaaniluku tuotantosuuntien välillä liikkuu välillä 1–2, eli ei lainkaan ja vähän. Yllättävintä ja odottamatonta on että tämä ilmiö, markkinoinnin vähäisyys, näkyy myös lammastuotannossa, nurmituotannossa ja porotaloudessa.

Seutukuntien välillä vuorovaikutuksessa ei ole juurikaan eroa.

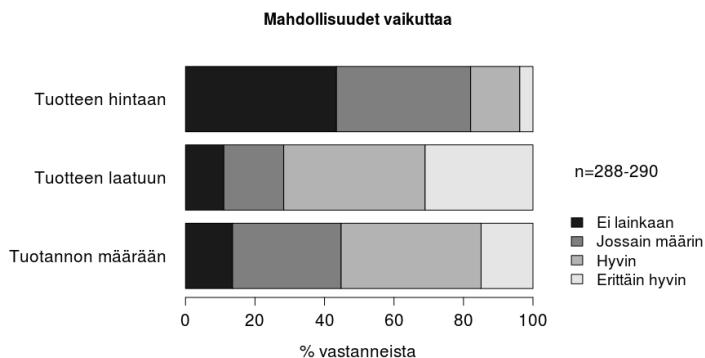

Kuva 50. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa seutukuntaakohtaisesti.

3.7.3. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään

Maatilayrittäjiltä kysyttiin, että miten hyvin he pystyvät vaikuttamaan tuotteen hintaan, laatuun ja määrään. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin pisteytysarvot joita ovat: 1=ei lainkaan, 2= jossain määrin, 3=hyvin, 4=erittäin hyvin, 5=ei voi vaikuttaa.

Kuva 51 kertoo kaikkien tuotantosuuntien yhteisen näkemyksen mahdollisuudesta vaikuttaa näihin asioihin, tai voiko siihen ylipäättensä vaikuttaa. Tuotteen hinta näyttäisi olevan tämän kuvan perusteella sellainen johon on vaikea vaikuttaa. Laatuun ja määrään yrittäjät kertovat olevan paremmin mahdollisuuksia vaikuttaa. On kuitenkin vastaajia jotka ilmoittavat, että laatuun ja määrään ei myöskään voi vaikuttaa.

Kuva 51. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään.

Tuotantosuuntaakohtainen tarkastelu

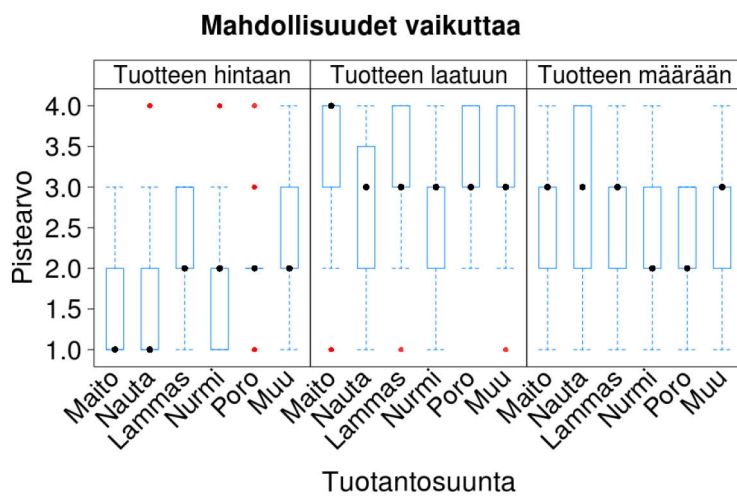
Maidontuottajat ilmoittavat vastauksissaan, että tuotteen hintaan he eivät voi vaikuttaa juuri lainkaan. Tämä näkyy kuvassa 52 mediaanilukuna 1 ja hajontana joka on välillä 1–3. Tuotteen laatuun maidon tuottajat kertovat voivansa vaikuttaa erittäin hyvin. Mediaaniluku asettuu tässä kohdassa lukuun 4 ja hajonta on välillä 2–4. Tuotteen määrään maidontuottajat kertovat voivansa vaikuttaa myös hyvin mediaaniluvulla 3. Hajonta asettuu tässä kategoriassa välille 1–4.

Naudanlihan tuottajat ilmoittivat vastauksissaan hinnan osalta samalla tavalla kuin maidontuottajat. Tuotteen laatuunkin he ilmoittivat voivansa vaikuttaa hyvin. Tämä näkyi mediaanilukuna 3. Hajonta kertoo vastauksissa sen, että laatuun he eivät mielestään pysty vaikuttamana niin hyvin kuin

maidontuottajat. Hajonta on välillä 1–4. Tuotannon määrään vaikuttaminen on samansuuntainen, kuin maidontuotannossa.

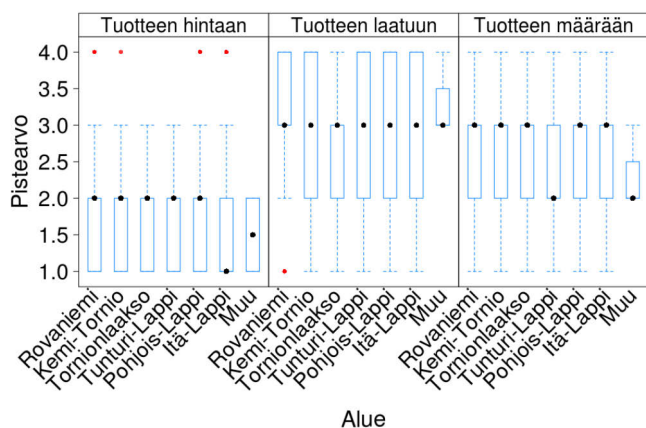
Lammastaloudessa vastaajat kertoivat voivansa vaikuttaa hintaan jossain määrin mediaaniluvulla 2. Hajonta liikkuu hinnan osalta välillä 1–3. Tuotteen laatuun vaikuttaminen on samansuuntainen kuin naudanlihan tuotannossa poiketen kuitenkin hajonnassa joka lammastaloudessa on korkea luvuissa 2–4, joka kertoo mahdollisuudesta vaikuttaa tuotteen laatuun.

Porotaloudessa tuotteen hintaan vaikuttaminen näyttää vakioituneen lukuun 2 sekä mediaaniluvulla että hajonnalla. Tällä vastaajat yhdenmukaisesti kertovat voivansa vaikuttaa tuotteen hintaan jossain määrin. Tuotteen laatuun vaikuttaminen on yhdenmukainen lammastalouden kanssa. Tuotteen määrään vaikuttaminen näkyy mediaaniluvussa 2, eli jossain määrin hajonnan ollessa välillä 1–3. Tuotannon määrään kasvattaminen näyttäisi näiden vastausten perusteella olevan porotaloudessa hieman sidottu.

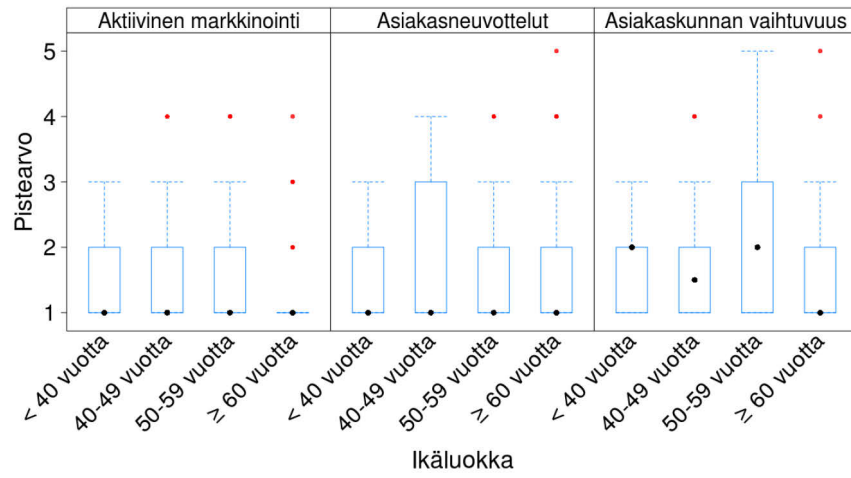
Kuva 52. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään tuotantosuunnat.

Seutukuntien välillä ei näiden vastausten perusteella näyttäisi olevan merkitseviä eroja.

Kuva 53. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään seutukunnat.

Ikäryhmien välillä ei näyttäisi olevan juurikaan eroja.

Kuva 54. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään seutukunnat.

4. Katoanalyysi

4.1. Katoanalyysin vastaajaprofiili

Alla olevat taulukot kuvaavat katoaineiston vastaajien tuotantosuuntia, ikäluokkia, maatilojen kokoa ja maatilanyrittäjien vastaavia profiiliarvoja. Alueellisesti katoaineisto painottui voimakkaammin Rovaniemen seudulle ja Kemi-Tornion alueella vastaajia katoaineistossa on suhteessa vähemmän. Katoanalyysissä alueelliset poikkeamat on huomioitu tilaa kuvaavien tärkeimpien jatkuvien muuttujien osalta (tilan pinta-alat ja liikevaihto) painottamalla tuloksia aluiden mukaisesti. Katoaineistoa ja siitä tehtyä analyysiä voidaan pitää näiltä osin harhattomana.

Taulukko 9. katoaineiston tuotantosuunnat.

	Maito	naudanliha	Nurmi	Muu
kpl	25	7	47	3
%	30,5	8,5	57,3	3,7

Taulukko 10. Katoaineiston ikäluokat.

	<40	40-49	50-59	>60
kpl	15	22	31	14
%	18,3	26,8	37,8	17,1

Taulukko 11. Katoaineiston seutukunnat.

Rovaniemen seutu	Kemi-Tornio	Tornionlaakso	Tunturilappi	pohjois-Lappi	Itä-Lappi
34	11	9	5	10	13
41,5	13,4	11	6,1	12,2	15,9

Taulukko 12. Katoaineiston yritysmuodot tuotantosuunnittain.

	Perheviljelmä	Maatilayhtymä	Perikunta	muu
Maito	23	2	0	0
Naudanliha	6	1	0	0
Nurmi	41	1	1	4
Muu	3	0	0	0
Yhteensä	73	4	1	4

Taulukko 13. Katoaineiston maatilojen pinta-alat (painotettu).

	N	mean	median	min	max
Tilakoko	81	194	158	6	664
peltoa	82	36	15	0	332
oma pelto	82	23	10	0	282
metsä	81	158	123	0	599

Tilan kokonaispinta-alan T-testin $p = 0,06$, peltoalan t-testin $p = 0,90$, oman peltoalan t-testin $p = 0,60$ ja metsäalan t-testin $p = 0,77$.

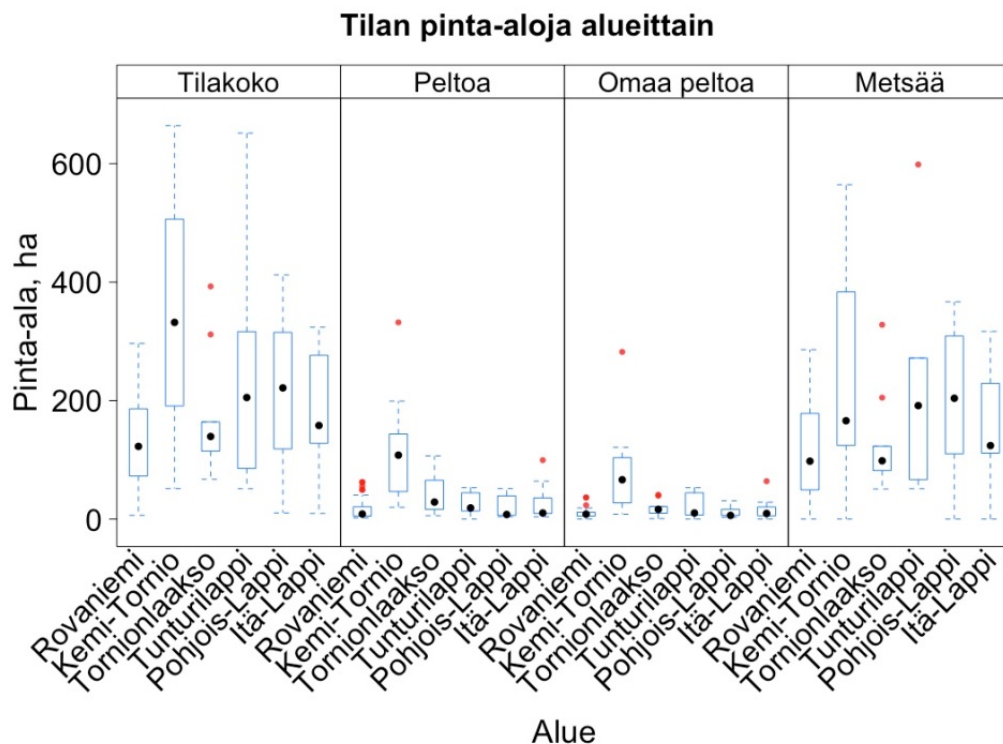
Ryhmittäiset erot näkyvät kuvassa 55 selvästi ja erot ovat merkitsevät kaikissa pinta-alatyypeissä.

Tilakoko: Tuotantosuunnat eroavat merkitsevästi (Kruskall-Wallis testin $p = 0,005$), maito ja nurmi eroavat merkitsevästi. Alueet eroavat merkitsevästi (Kruskall-Wallis testin $p = 0,011$) Rovaniemi ja Kemi-Tornio eroavat.

Peltopinta-ala: Tuotantosuunnat eroavat merkitsevästi (Kruskal-Wallis testin $p < 0,001$), nauta ja nurmi, sekä maito ja nurmi eroavat. Myös alueet eroavat merkitsevästi (Kruskal-Wallis testin $p < 0,001$), erot välillä: Itä-Lappi – Kemi-Tornio, Kemi-Tornio – Pohjois-Lappi, Kemi-Tornio – Rovaniemen seutu, sekä Rovaniemen seutu – Torniolaakso.

Oman pellon pinta-ala: Tuotantosuunnat eroavat merkitsevästi (Kruskal-Wallis testin $p < 0,001$). Maito ja nurmi, sekä nauta ja nurmi eroavat merkitsevästi. Myös alueet eroavat merkitsevästi (Kruskal-Wallis testin $p = 0,001$), merkitsevät erot ovat seuraavat: Itä-Lappi – Kemi-Tornio, Kemi-Tornio – Pohjois-Lappi ja Kemi-Tornio – Rovaniemen seutu.

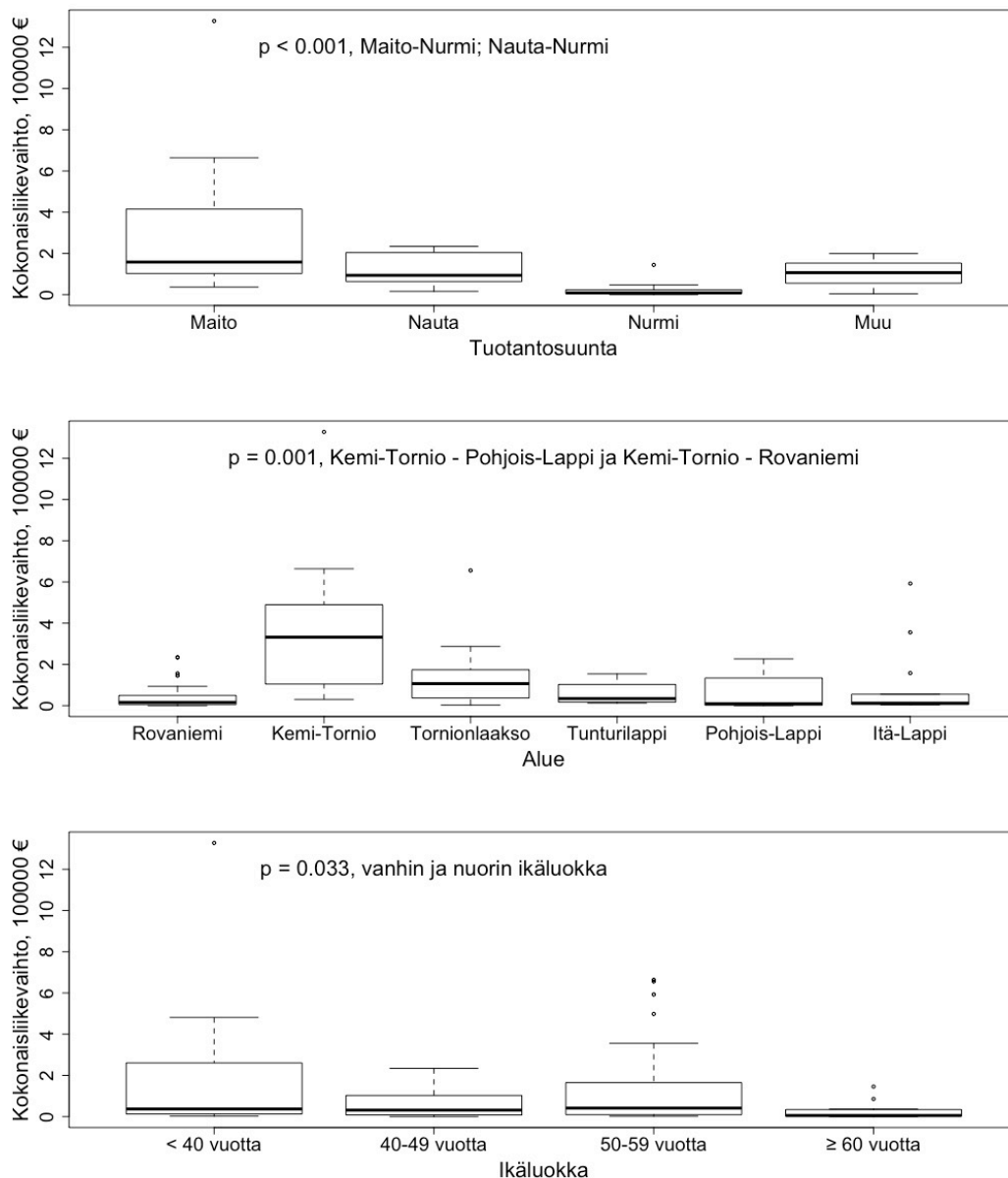
Metsäpinta-alat: Eivät eroa tuotantosuunnittain merkitsevästi (Kruskal-Wallis testin $p = 0,211$). Myöskään alueellisesti ei ole merkitseviä eroja (Kruskal-Wallis testin $p = 0,108$).

Kuva 55. Katoaineiston maatilojen pinta-alat alueittain (painotettu)

4.2. Katoanalyysitilojen liikevaihto

Katoanalyysin tilojen liikevaihdot on tarkasteltu alueellisesti painotettuna tuotantosuunnittain, seutukunnittain ja ikäluokittain. Tuotantosuuntien väliset erot liikevaihdossa näkyvät samalla tavalla kuin lomakekyselyssä. Seutukuntakohtaisessa tarkastelussa Kemi-Tornion alue nousee voimakkaasti esille, kuten lomakekyselyssä. Tämä havainto tukee lomakekyselyn tulosta seutukuntien erojen välillä ja Kemi-Tornion aluetta vahvana tuotantoalueena. Ikäluokkien väliset erot liikevaihdossa ovat myös yhdensuuntaisia lomakekyselyn kanssa. Liikevaihdon vahvuus pienenee ikäluokan vanhetessa. Erot lomakekyselyyn eivät ole tilastollisesti merkitseviä (t-testin $p = 0,61$).

Kuva 56. Maatilayrityksen liikevaihto tuotantosuunnittain, seutukunnittain ja ikäluokittain (painotettu). Kuvissa Kruskal-Wallis testin p-arvot.

4.3. Katoanalyysitilojen toiminnan kannattavuus ja rahoituksen saannin helppous

Katoanalyysin tulokset eivät toiminnan kannattavuuden osalta poikkea merkittävästi lomakekyselyn vastaavan kysymyksen tuloksista (Pearsonin khii-testin $p = 0.224$).

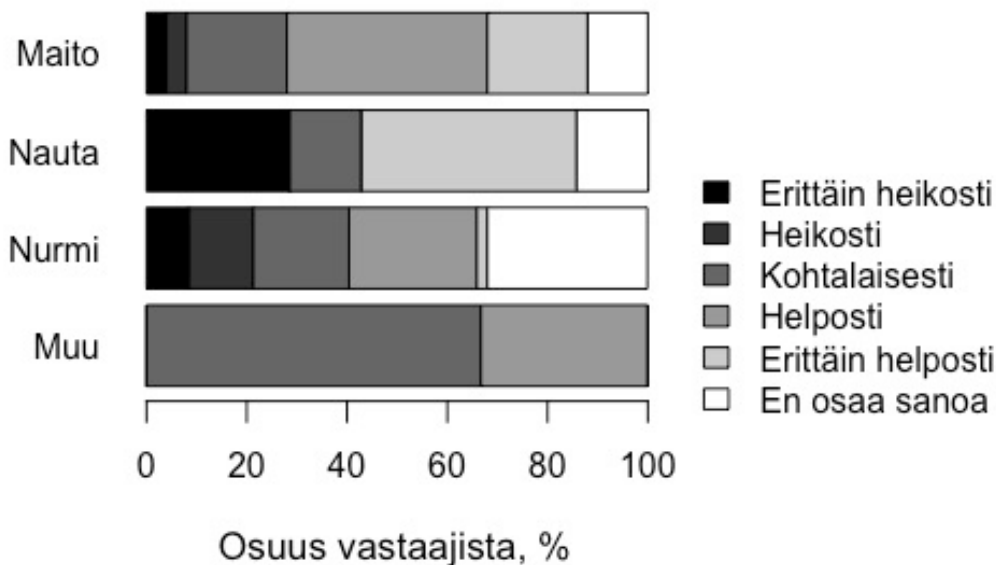
Katoanalyysissä mautilojen haastattelussa kannattavuutta tarkasteltiin lomakekyselystä poiketen pelkästään toteuman kautta vuoden 2015 liiketoiminnan tuloksesta ja kyseessä on yrittäjän subjektiivinen näkemys lomakekyselyn mukaisesti. Ennusteet vuosille 2017 ja 2019 jätettiin puhelinhaastattelusta pois.

Kannattavuustarkastelu tehtiin katoaineiston osalta myös tuotantosuunnittain, ikäluokittain ja alueittain, mutta merkittäviä eroja muuttujien luokkien välillä ei havaittu 5 %:n riskitasolla.

Rahoituksen saannin osalta suurin osa vastaajista ilmoitti rahoituksen saannin olevan vaivatonta maatalouden toiminnan kehittämiseen. Helposti tai erittäin helposti rahoitusta koki saavansa 39 %

vastaajista, vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi vain 17 %. Vastaukset kuvastavat hyvin varsinaisessa lomakekyselyssä esille nousseita näkemyksiä ulkopuolisen rahoituksen saannissa. Erot eivät ole merkitseviä (Pearsonin khii-testin $p = 0.134$).

Tuotantosuuntien väliset erot ovat huomattavat ja merkitsevät puhelinkyselyaineistossa. Varsinkin osa nautatilallisista kokee rahoituksen saannin vaikeaksi, osaa hyvinkin helpoksi, eli tilanne on hyvin polarisoitunut. Muut, eli poro-, lammas- ja hevostilalliset kokevat saavansa rahoitusta kohtalaisen helposti, samoin maidontuotantoa harjoittavat tilalliset. Nurmiviljelyä harjoittavista selvästi muita suurempi osuus on epätietoisia rahoituksen saantinsa mahdollisuuksista (Kuva 57).

Kuva 57. Rahoituksen saannin helppous katoanalyysin tiloilla maatalouteen tuotantosuunnittain. Pearsonin khii-testin $p = 0,0085$, erot tuotantosuuntien välillä ovat tilastollisesti merkitsevä 0,85 % riskillä.

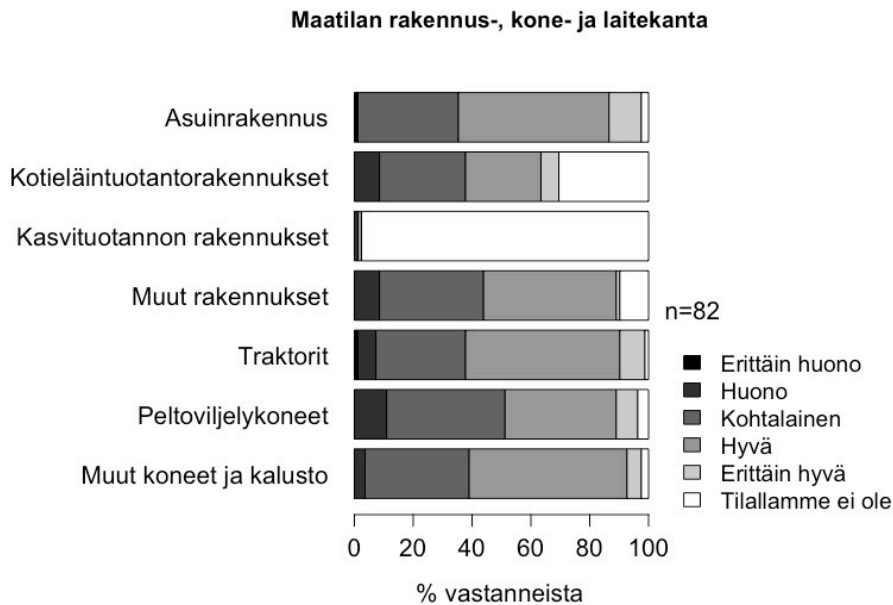
Alueiden välillä ei esiintynyt tilastollisesti merkitseviä eroja. Sen sijaan ikäluokkien välillä suunta-antavia eroja oli havaittavissa (Pearsonin khii-testin $p = 0.010$). Alle 40-vuotiaista lainan saannin kokee vaikeaksi tai erittäin vaikeaksi lähes kolmasosa ja helpoksi tai erittäin helpoksi 40 % ikäluokkaan kuuluvista vastaajista epätietoisien osuuden ollessa vain noin 7 %. Kuva on tässä ikäluokassa kaikkein polarisoitunein.

Keski-ikäiset ovat vakuuttuneimpia rahoituksen saannin mahdollisuuksistaan: helposti tai erittäin helposti rahoitusta kokee saavansa puolet vastanneista ja vaikeaksi rahoituksen saannin kokee vain noin 14 % 40–49 vuotiaista vastaajista.

Vanhimmassa ikäluokassa ollaan hyvin epätietoisia rahoituksen saannin mahdollisuuksista, noin 71 % ei osaa ottaa asiaan kantaa ja loput kokevat rahoituksen saannin helpoksi tai erittäin helpoksi.

4.4. Katoanalyysitilojen investoinnit, voimavarat ja resurssit

Maatilan rakennus, laite ja konekannassa ei ole merkittävää poikkeamaa katoaineiston ja lomakeaineiston kesken (Kuva 58).

Kuva 58. Maatilojen rakennus- kone- ja laitekanta puhelinkyselyaineistossa.

Peruskorjaus- ja uusintainvestointien osalta jakaumat eivät merkitsevästi poikkea lomakekyselyn vastaavista jakaumista (Pearsonin khii-testin $p = 0,155$).

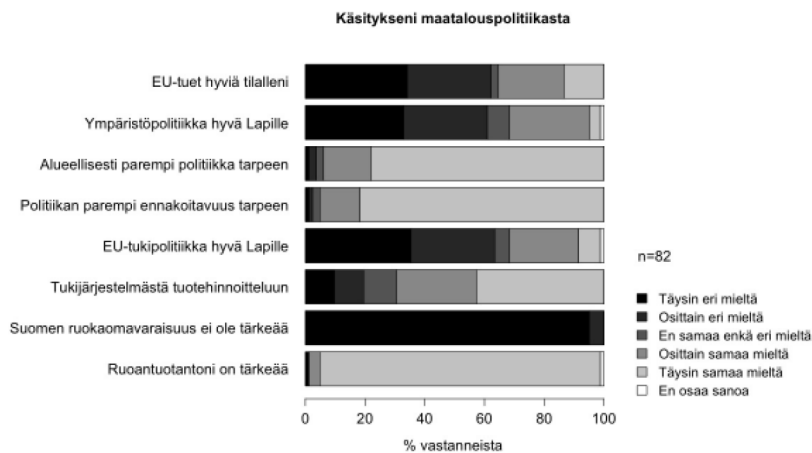
Työvoiman tarpeessa puhelinhaastattelussa on hieman eroja verrattuna lomakekyselyyn. Puhelinkyselyyn vastanneet kokevat hieman enemmän työvoimapulaa lomakekyselyyn verrattuna. Puhelinkyselyn jakaumat ovat: riittävästi 55 %, toisinaan puutetta 33 %, usein puutetta 7 % ja jatkuvasti puutetta 5 %. Ero työvoiman saantiin tyytyväisissä on siis hieman yli 10 lomakekyselyn hyväksi ja merkittävä työvoimapula noin kolminkertainen puhelinkyselyssä.

Tuotantosuuntien välillä on puhelinkyselyssä merkitseviä eroja (Pearsonin khii-testin $p = 0,009$). Erityisesti nautatilalliset kokevat työvoiman puutetta. Heistä vakavaa (usein tai jatkuvasti) työvoiman puutetta kokee hieman yli 40 % vastaavan osuuden ollessa alle 10 % muissa tuotantosuunnissa.

Ikäluokissa poikkeama on tilastollisesti suuntaa-antava (Pearsonin khii-testin $p = 0,0279$). Ikäluokassa 50–59 vuotiaista vastaajista hieman yli neljäsosa kokee vakavaa työvoimapulaa osuuden muissa ikäluokissa ollessa alle 7 %:n.

4.5. Poliittika ja yhteiskunta

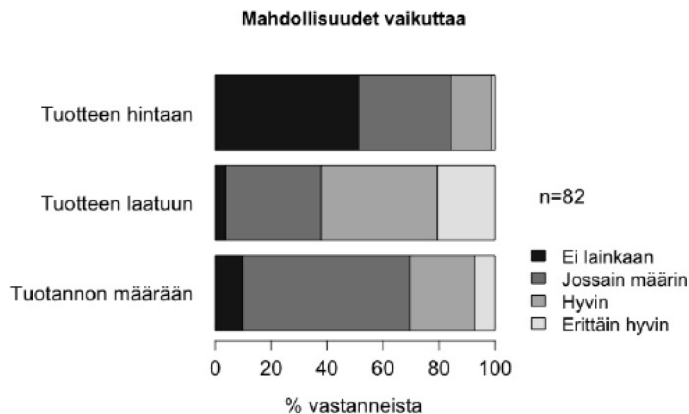
Katoanalyysihaastattelussa esitettiin vastaajille sama väittämäsarja kuin lomakekyselyssä. Väittämät koskivat maatalouspolitiikkaa, ympäristöpolitiikkaa, maatalouspolitiikan ennakoitavuutta, tukijärjestelmiä ja alueellista, sekä kansallista ruoantuotantoa. Vastaukset näihin kysymyksiin olivat yhdenmukaisia molemmissa aineistoissa. Näiltäkin osin katoaineisto tukee lomakekyselyn tuloksia maatalouspolitiikan ennakoitavuuden ongelmista ja paikallisen ja kansallisen ruoantuotannon tärkeydestä.

Kuva 59. Katoanalyysitilojen (puhelinhaastattelut) käsitys maatalouspolitiikasta.

4.6. Mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan laatuun ja määrään

Puhelinhaastatteluissa esitettiin sama kysymys kuin lomakekyselyssä koskien tilan tuotteen hinnannuodostusta, laatua ja määrää. Vastaukset tähän kysymykseen vahvistavat lomakekyselyssä esille nousutta näkemystä siitä miten maatilayrittäjät kokevat voivansa vaikuttaa kysymyksessä esille otettuihin asioihin. Kuva 60 on melko yhdenmukainen lomakekyselystä laaditun vastaavan kuvan kanssa tuotteen laadun osalta. Tuotteen hintaa tai määrään puhelinhaastatteluun vastanneet kokevat hieman vähäisempiä vaikuttamismahdollisuuksia verrattuna lomakekyselyn vastaajiin.

Kuva 60. Katoanalyysitilojen (puhelinhaastattelut) mahdollisuus vaikuttaa tuotteen hintaan, laatuun ja määrään. Pearsonin kii-testin p-arvot ovat: tuotteen hinta, $p = 0.449$; tuotannon laatu, $p = 0.001$, tuotannon määrä, $p = 0.001$.

5. Yhteenveto

5.1. Tutkimuksen luotettavuus

Toteutetun tutkimuksen kohderyhmänä olivat kaikki Lapin maatilayrittäjät ja toimijat joilla on maa-seutuviraston rekisterissä maatila Lapissa. Näitä tiloja oli 1482 kpl. Palautettuja lomakkeita oli 403 kpl. Palautettujen lomakkeiden perusteella vastausprosentiksi muodostui 27,2. Lomakkeissa oli 35 kysymystä, joista suurin osa oli monivalintakysymyksiä. On hyvä huomioida, että palautettujen lomakkeiden määrä kertoo ainoastaan palautettujen lomakkeiden kokonaismäärän, mutta ei täytettyjen lomakkeiden määrää. Joitakin lomakkeita palautettiin tyhjänä ja jokaisen kysymyksen kohdalla vastaajien lukumäärä on vaihteleva.

Vastaajia oli kohtalaisen hyvin ja vastaajaryhmä edustaa hyvin lappilaista maatilayrittäjää koko maakunnan alueella. Vastauksia tuli tasaisesti kaikista Lapin maatalouden tuotantosuunnista ja ikäryhmistä. Jokainen lappilaiselle maataloudelle keskeinen tuotantosuunta ja ikäluokka ovat tutkimuksen tuloksissa hyvin edustettuna. Kaikissa Lapin seutukunnissa vastausaktiiviteetti oli hyvin samankaltainen, tämä näkyi prosentuaalisten osuuksien hyvin vähäisenä erona suhteutettuna seutukunnan koko maatalouden yrittäjäjoukkoon.

5.2. Liikevaihto, kannattavuus ja vakavaraisuus

Maidontuotanto on liikevaihdoltaan suurin ja kannattavin tuotantomuoto

Maatalouden liikevaihtoa, kannattavuutta, maksuvalmiutta ja velkapääomaa tarkasteltaessa nousee vastauksista esille joitakin erityispiirteitä. Liikevaihto on nautakarjatiloiilla huomattavasti suurempi, kuin muissa tuotantosuunnissa. Nautakarjatiloiissa maidontuotannon liikevaihto nousi suurimmaksi samoin kuin muita tuotantosuuntia paremmin kannattavana. Lihantuotannon kannattavuus oli myös vastaajien mukaan kannattavampaa verrattuna nurmeen ja lammastuotantoon. Maidontuottajat ilmoittivat tuotannon olevan kannattavaa ja vastaavasti nautakarjanlihan tuottajat ilmoittivat nollatuloksesta. Porotaloudessa ja muussa tuotannossa vastaajat ilmoittivat myös toiminnan olevan kannattavaa. Odotusarvo tuleville vuosille oli lievästi positiivinen kaikissa tuotantosuunnissa.

Tiloilla ei ole varaa tulorahoitusinvestointeihin

Varojen riittävyys juokseviin kuluihin ja omaan elantoon oli kaikilla tuotantosuunnilla kohtalainen. Sitä vastoin maatilan toiminnasta syntyvällä tulorahoituksella tapahtuva investointi ei ollut mahdollista. Investoinnit joudutaan tällöin tekemään velkapääomalla. Vierasta pääomaa vastaajat ilmoittivat saavansa kohtuullisen hyvin. Rahoituksen saaminen investointeihin ja toiminnan kehittämiseen tosin hiukan vaihteli tuotantosuunnittain. Parhaiten rahoitusta oli saatavissa nautakarjataloudessa, erityisesti maidontuotannossa ja heikoiten lammastaloudessa. Merkille pantavaa on, että mikäli rahoitusta haettiin maatalouden yhteydessä toteutettavaan muuhun yritystoimintaan, oli rahoituksen saaminen varmempaa, kuin maatalouteen kaikkien tuotantosuuntien osalta.

Maidontuotanto velkaista

Velkapääoma vaihteli tuotantosuuntien sisällä ja tuotantosuuntien välillä suuresti. Eniten vierasta pääomaa sitovaa toimintaa oli nautakarjataloudessa ja erityisesti maidontuotannossa. Odotusarvo vieraan pääoman suhteen oli, että sen odotetaan laskevan tulevina vuosina. Pienimmillä velkapääomilla toimivat porotalouden, nurmituotannon ja muun tuotannon yrittäjät. Kaikista tuotantosuunnista löytyy myös yrittäjiä joilla velkapääomaa ei ole lainkaan. Nautakarjataloudessa ja lammastuotannossa löytyy yrityksiä joissa velkapääoma ylitti yrityksen liikevaihdon.

Meri-Lapissa tuotannon volyymi suurin

Seutukuntien väliset erot nousevat esille maatilayrityksen keskimääräisen liikevaihdon ja maatalouden rakenteen kautta. Lappi on selkeästi jakautunut erilaisiin alueisiin maatalouden tuotannon volyymin näkökulmasta. Kemi-Tornion seutu nousee esille alueena jossa keskimääräinen liikevaihto tilaa kohti on noin kaksinkertainen muihin seutukuntiin nähden. Tämä havainto tukee hyvin Lapin maatalouden alueellista rakennetta ja alueellisia tuotantomääriä maidon ja lihantuotannon suhteen. Kemi-Tornio näkyy alueena jossa tuotanto on voimakasta, tilat ovat suuria ja toiminta keskittyy vahvasti nautakarjatalouteen. Tämä näkyy tutkimuksessa suurena tilakohtaisena liikevaihtona. Tulokset kertovat seutukuntien välisten tuotantosuuntien painotuksen ja toiminnan tilakokojen eron. Tämä ero selittyy nimenomaan seutukuntien välisenä tuotannon ja tuotantosuuntien heterogeenisyytenä.

Kannattava ja vakavarainen maatila voi olla missä tahansa Lapissa

Maatilayrittäjyyden toiminnan kannattavuus ja vakavaraisuus eivät kuitenkaan poikkea seutukuntien välillä. Tutkimuksessa nousee esille, että kaikissa seutukunnissa maatilayrittäjyys sen eri tuotantosuunnissa on vastausten perusteella yhtä kannattavaa ja maataloudesta, sen eri tuotantosuunnissa, on kaikissa seutukunnissa samanlainen mahdollisuus saada yrittäjälle toimeentulo.

Ikäluokkien väliset erot nousevat esille lähinnä vanhemman ikäluokan parempana toiminnan kannattavuutena ja vieraan pääoman vähäisenä määränä.

5.3. Voimavarat

Oma jaksaminen ja vertaistuki tärkeimmät voimavarat, julkinen kuva on vääristynyt

Tärkeimpänä voimavarana yrittäjät kokivat oman jaksamisen ja muilta maataloilta saatavan vertaistuen. Tämän lisäksi tärkeä voimavara yritystoiminnassa on oma osaaminen, ammattitaito ja hyvä maine. Merkille pantavaa on, että tuotannon jatkuva kasvattaminen ja voiton maksimointi eivät ole asioita joita haluttaisiin tavoitella. Kun maatilayrittäjän tärkeänä pitämiä voimavaroja verrattiin muihin saman tuotantosuunnan yrityksiin, nousi esille että ensisijaisesti koettiin huonommuutta teknologiassa, tuotantomenetelmissä ja rakenteissa. Tämä tuo esille ristiriidan siinä, että kuitenkin oman osaamisen ja ammattitaidon koettiin olevan yhtä hyviä, kuin muilla saman tuotantosuunnan tiloilla. Selittävänä tekijänä vääjäämättä nousee esille julkisuuden esille nostama suurten maatalojen erinomaisuus ja näkyvä rooli maataloudessa. Tämä ei kuitenkaan ole todellisuutta, kun tarkastellaan maatalouden tulon muodostusta, maatalouden rakennetta ja maatilayrittäjän hyvinvointia käytännön tasolla.

Tilat hakevat taloudellista kestävyyttä

Maatilayrittäjät näyttäisivät tavoittelevan taloudellista kestävyyttä, joka ei suinkaan tarkoita jatkuvaa kasvua ja voiton maksimointia. Se tarkoittaa kannattavaa liiketoimintaa, riittävää tulo-rahoitusta ja taloudellista riippumattomuutta. Tähän liittyy saumattomasti henkinen tyytyväisyys ja hyvin hoidettu ympäristö.

Maatalojen osaaminen hyvää, julkisen sektorin toimijoilla tärkeä rooli

Maatalojen osaaminen Lapissa on maatalojen kokonaisuus ja heterogeenisyys huomioon ottaen varsin korkealla tasolla. Kolmannes maataloista laatii tilan toimintaan liittyvän suunnitelman, joko lyhyen tai pitkän, maatalon toiminnan kehittämiseksi. Tämä suunnitelma pitää sisällään myös pitkän tähtäimen tavoiteohjelman aina 10 vuoden päähän. Noin 70 % maataloista toteuttaa itse maatalon kirjanpitoon ja talouden seurantaan liittyvät toimenpiteet. Kun tätä yksityiskohtaa tarkasteltiin tuotantosuunta-kohtaisesti, olivat poikkeamat tuotantosuuntien välillä hyvin vähäiset. Hieman pienempi osa maataloista, noin puolet, tekee tuotantoeläinten ruokinnan suunnitteluun ja seurantaan liittyvät toimenpi-

teet itse. Julkisen sektorin toimijoilla on vastaajien mielestä tärkeä rooli maatalojen toiminnassa ja heidän palveluitaan tarvitaan. Tämä selittynee suurelta osin julkisen sektorin välttämättömänä osana maatilatalouden tulon muodostusta maatalouden tukirakenteen muodossa niin tuotantoon kuin myös investointeihin liittyvinä asioina.

Infrastruktuurin toimivuudella suuri merkitys

Maaseudun palvelurakenteen merkityksestä maataloilille, nousee esille olemassa olevan infrastruktuurin suuri merkitys. Tässä tutkimuksessa niistä käytetään nimitystä väyläpalvelut. Väyläpalveluiksi luetaan olemassa oleva tiestö ja sähköiset tietoverkot, jotka vastaajien mielestä ovat maataloilille erityisen tärkeitä. Urakointipalvelut ja julkisen palvelun rakenne koetaan myös tärkeänä osana maataloudessa.

5.4. Poliittikkatoimet, elintarviketuotanto ja tulevaisuus

Maatalouspolitiikan ennakointi tuo harmaita hiuksia

Maatalouspolitiikan ennakointi ja tulevaisuus tuntuu aiheuttavan maatilayrittäjille ongelmia. Sama tuntuu tulevan vastaan myös markkinatilanteen muutoksissa ja kehittyvässä teknologiassa. Yhteiskunnassa vallalla oleva maalta muutto ja palveluiden keskittyminen ovat asioita jotka koetaan kielteisinä ilmiöinä. Samoin väestön ikääntyminen on asia, joka herättää negaatioita. Kaivostoiminta ja luonnonsuojelu olivat asioita jotka eivät herätä erityisiä tunteita. Näihin suhtauduttiin ylipäättänsä varsin neutraalisti. Maatilayrittäjillä näyttäisi olevan varsin rakentava suhtautuminen ympäröivän yhteiskunnan erilaisiin elinkeinojen ja trendien muutoksiin.

Omavarainen ja paikallinen ruoantuotanto tärkeää

Oma elintarviketuotanto, kansallinen omavaraisuus ja paikallisen ruoantuotannon turvaaminen nähtiin erityisen tärkeänä asiana. Yhteiskunnan halutaan pitävän osaltaan huolta kansallisesta ja paikallisesta elintarviketuotannosta.

Tuotantorakenteeseen ei näytä tulevan suuria muutoksia

Lapin maataloudessa ei näyttäisi tuotantorakenteen osalta olevan tulossa kovinkaan suuria muutoksia. Nurmituotanto on keskeisessä osassa peltokasvituotantoa edelleen myös jatkossa. Nautakarjatalous, lammastalous ja siihen kytkeytyvä peltoviljely porotalouden ohella ovat näkyvimpiä tuotantomuotoja myös tulevaisuudessa. Energiantuotanto osana lappilaista maataloutta näyttäisi lisääntyvän joiltakin osin. Pientä nousua näyttäisi olevan myös jatkojalostuksessa osana maataloutta.

5.5. Asiakkuudet, tuotteen hinta ja laatu

Tuotteen hintaan on vaikea vaikuttaa, hinta päätetään muualla.

Erikseen esitettiin omana kysymyksenä miten maatilayrittäjät kokevat voivansa vaikuttaa tuottamansa tuotteen myyntihintaan, laatuun ja määrään. Vastauksista tehty analyysi on pysäyttävä. Vastaajat kokevat, erityisesti maidontuotannossa ja lihantuotannossa, että tuotteesta saatavaan hintaan on yrittäjällä vaikea vaikuttaa. Tuotteen laatuun oli mahdollista vaikuttaa erityisesti maidontuotannossa, mutta myös naudanlihantuotannossa. ja määrään hiukan paremmin. Sama ilmiö, joskin lievempänä oli näkyvissä myös lammastaloudessa ja porotaloudessa. Kaikkein parhaiten tuotteen hintaan oli mahdollisuus vaikuttaa muussa tuotannossa. Vuorovaikutusta asiakkaiden kanssa tehtiin hyvin vähän. Vastaukset ilmentävät varsin vakiintunutta, ellei jopa fakkiutunutta tilannetta. Tämä antaa kuvan pysyväisluonteisesta rakenteesta, joka ei näy ulospäin kovin vapaalta toiminnalta. Syy tämän

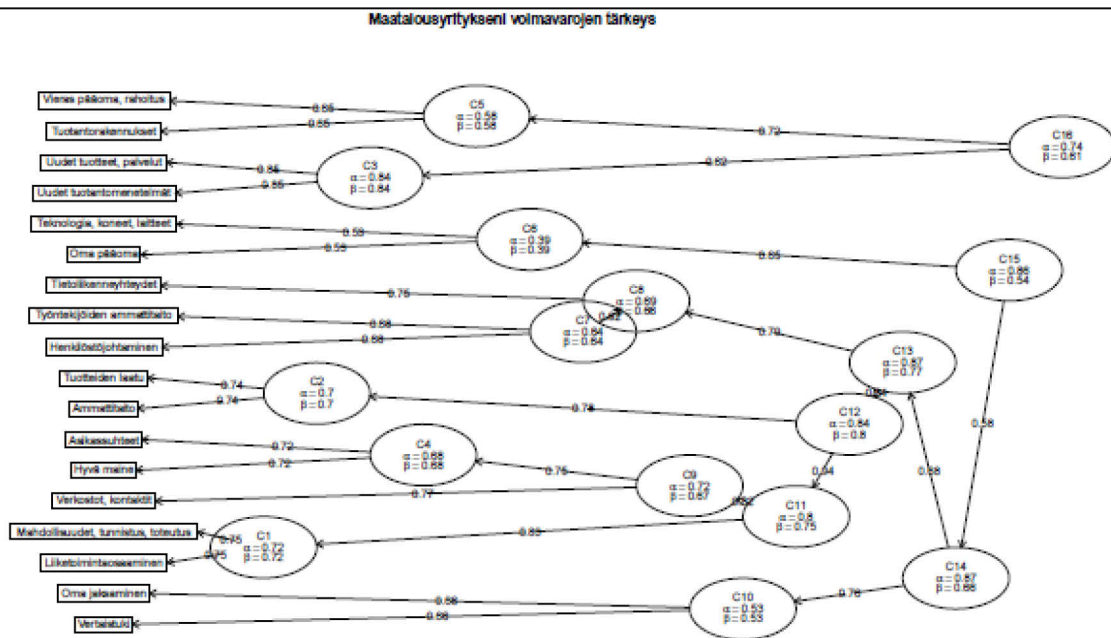
tyyppiseen tilanteeseen on mitä ilmeisimmin pysyviä vakiintuneista asiakassuhteista joiden vaihtuvuus on hyvin vähäinen. Toiminta on tiettyyn toimintarakenteeseen sidottu ja tuotteesta saatava hinta sovitaan jossain muualla, irti varsinaisesta tuotantorajapinnasta. Yllättävää tälle ilmiölle on, että samantyyppinen, joskin lievempänä nousee esille myös lammas- ja porotaloudessa. Myös näillä sektoreilla yhteydenpito asiakasrajapinnassa on vähäistä ja markkinointiponnistelut olivat vähäisiä.

6. Kirjallisuus

- Chajewski, M. 2009. rela: Scale item analysis. R package version 4.1.
- de Mendiburu, F. 2017. agricolae: Statistical Procedures for Agricultural Research. R package version 1.2-8. <https://CRAN.R-project.org/package=agricolae>
- Häyrynen, T. Kuha, R. Asiala, J. 2017: Lapin elintarvikeohjelma. Lapin liitto. 56 s.
- Kuha, R. Rantamäki-Lahtinen, L. 2014: Lapin maatalous 2013. 2014. MTT. Jokioinen. 59 s.
- Kuha, R. Hannukkala, A. Kujala, J. Pelimanni, T. Nurmos, K. 2017: Lapin keskikokoisten maatalojen haasteita. Luke. Juvenes Print. 55 s.
- Kuha, R. 2015: Lapin maatalouden rakenne ja tuotanto. Luke. Juvenes Print. 22 s.
- Luonnonvarakeskuksen tilastot. 2017. www.stat.luke.fi
- Maaseutuvirasto. 2017. Luvanvarainen aineisto. www.mavi.fi
- Paliskuntain yhdistyksen tilastot. 2017. www.paliskunnat.fi
- Revelle, W. 2017. psych: Procedures for Personality and Psychological Research, Northwestern University, Evanston, Illinois, USA, <https://CRAN.R-project.org/package=psych> Version = 1.7.3.
- R Core Team 2017. R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. URL <https://www.R-project.org/>.
- Sarkar, D. 2008. Lattice: Multivariate Data Visualization with R. Springer, New York. 268 s. ISBN 978-0-387-75968-5
- Rantamäki-Lahtinen, L. Hannukkala, A. Juusola, J. Kuha, R. Pelimanni, T. Saarela, A. Siitonen, K. Uusitalo, M. Vihinen, H. 2011: Vain muutos on pysyvää. MTT. Jokioinen. 53 s.

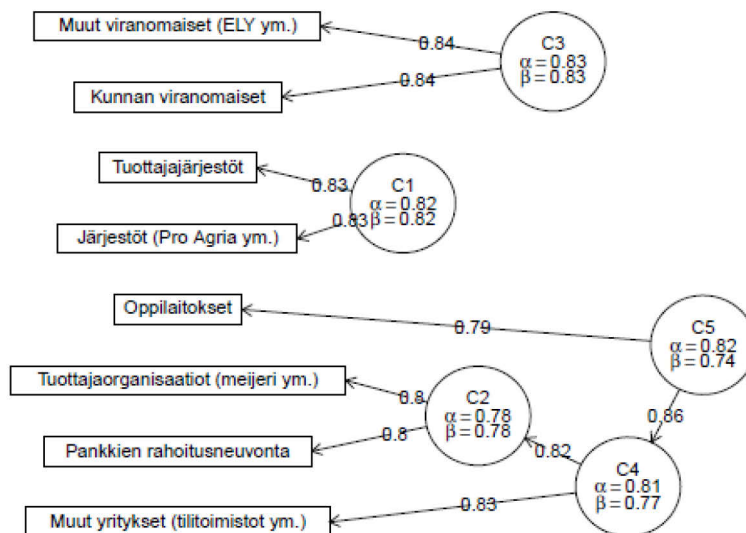
7. Liitteet

7.1. Liite 1 Item Cluster Analysis

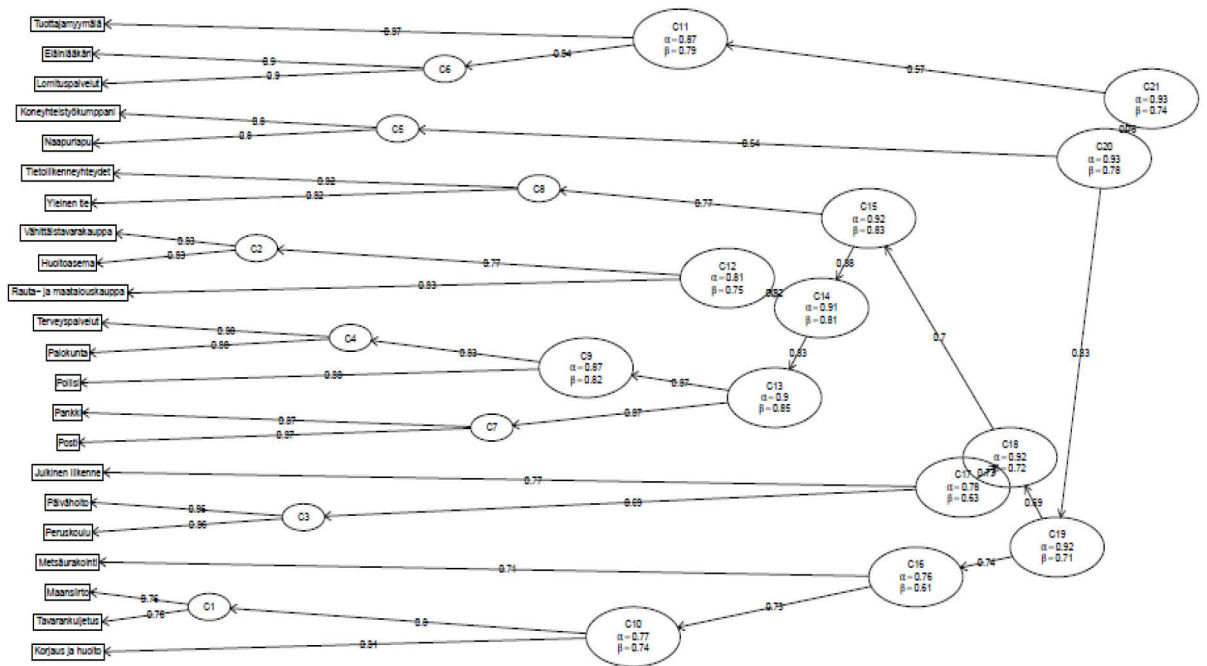
Kuva 1. Voimavarojen tärkeyksien keskinäinen riippuvuussuhde

Eri tahoilta saatavan neuvonnan tärkeys

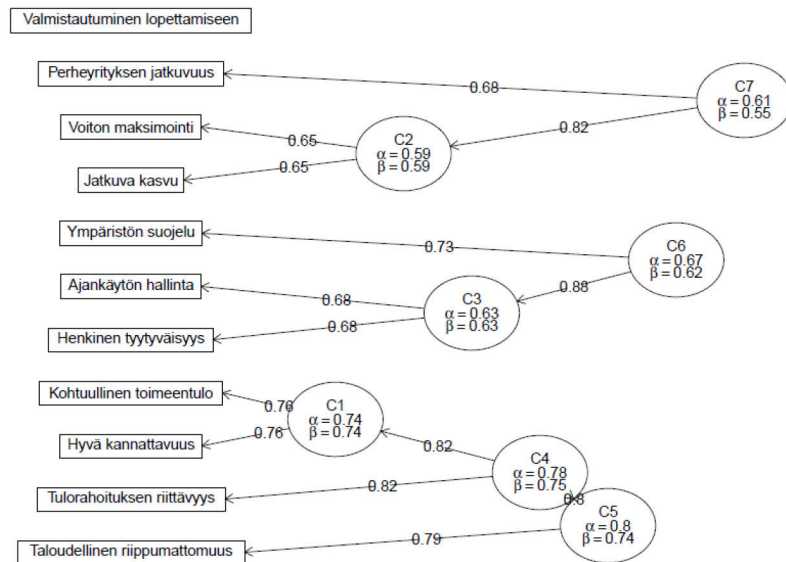
Kuva 2. Asiantuntijapalveluiden tärkeyden keskinäinen riippuvuussuhde.

Palvelujen tärkeys tilalle

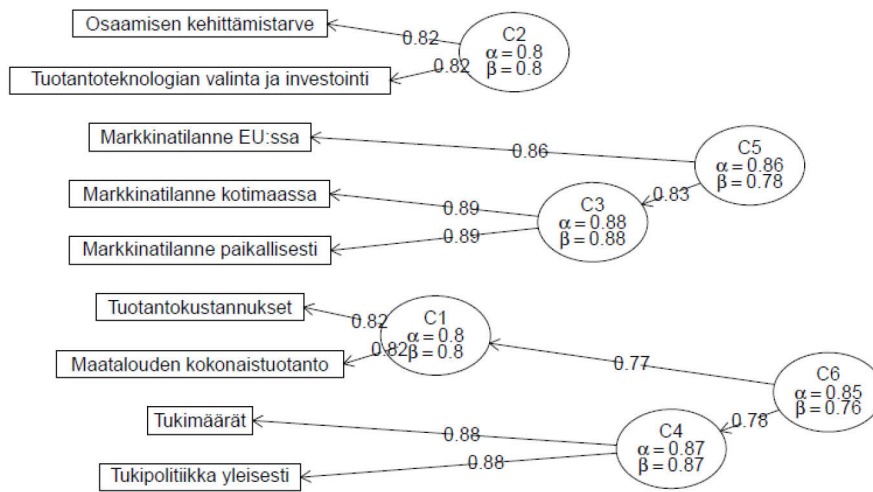
Kuva 3. Palveluiden saatavuuden keskinäinen riippuvuussuhde.

Pitkän aikavälin tavoitteiden tärkeys

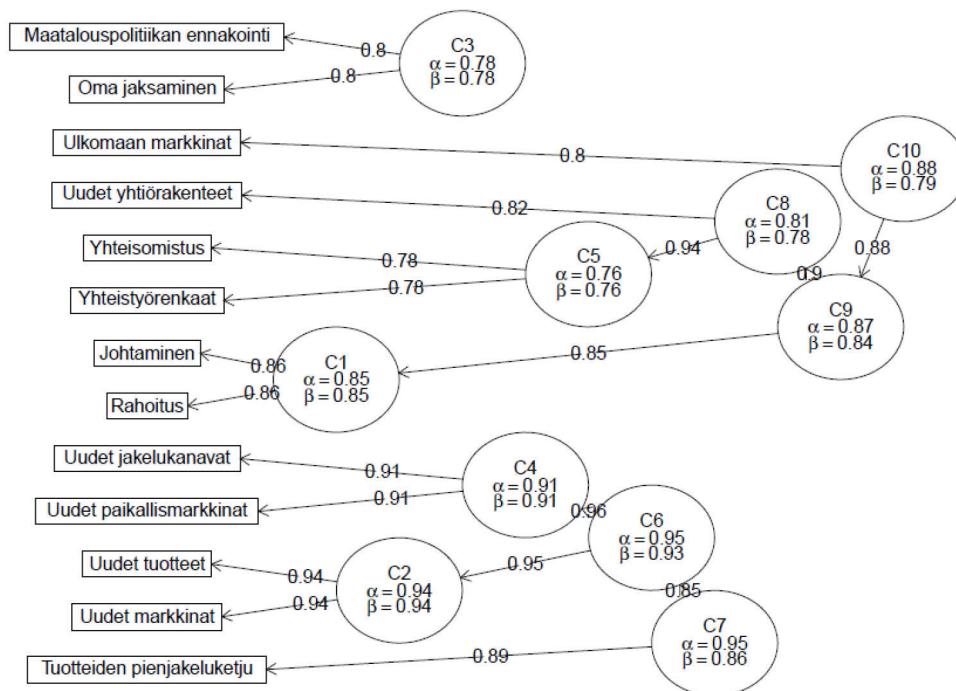
Kuva 4. Maatilan tavoitteiden keskinäinen riippuvuussuhde.

Eri tekijöiden ennakoinnin vaikeus

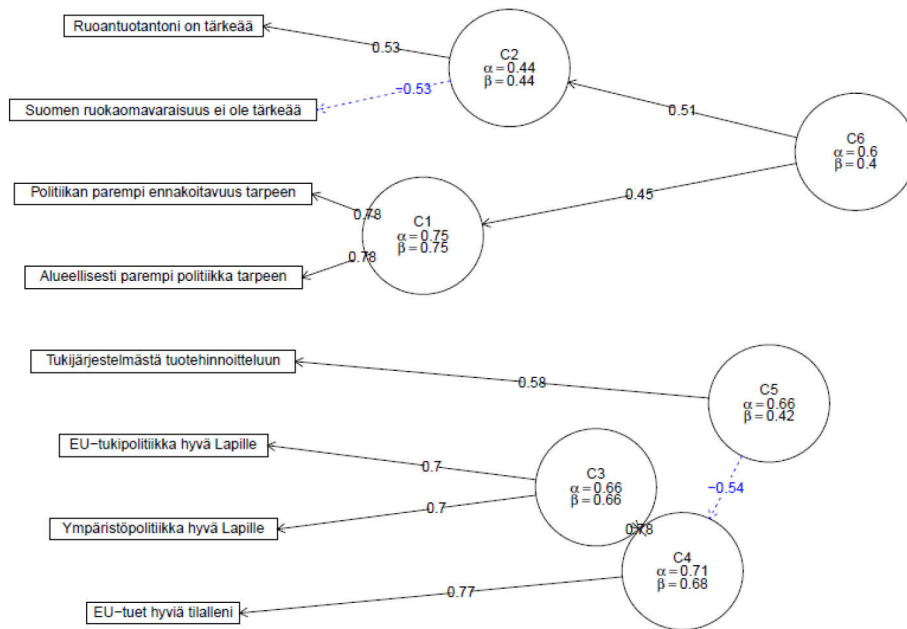
Kuva 5. Eri tekijöiden ennakoinnin keskinäinen riippuvuussuhde.

Toiminnan kehittämistarpeita, joihin tarvitsen apua

Kuva 6. Toiminnan kehittämistarpeiden keskinäinen riippuvuussuhde.

Käsitykseni maatalouspolitiikasta

Kuva 7. Maatalouspolitiikan väittämien keskinäinen riippuvuussuhde.

7.2. Liite 2. Kyselylomake

Kyselytutkimus Lapin maatilayrityksille

Kysely on lähetetty kaikille Lapin maatilayrittäjille. Maatilan yrittäjällä tarkoitetaan tässä henkilöä, joka omistaa tilan, sen osan tai on osakkaana osakeyhtiössä, maatilayhtymässä tai perikunnassa JA osallistuu tilan päätöksentekoon. Maatilalla tarkoitetaan tässä tilakokonaisuutta rakennuksineen, peltoineen, metsineen ja muine tuotantoon liittyvine rakennuksineen ja rakennelmineen.

Lomakkeessa kysytään yritystoimintaanne koskevia tosiasiatietoja sekä mielipiteitänne ja kokemuksianne. Tosiasiakysymyksiin riittävät "noin" arviot. Mielipidekysymyksiin ei ole olemassa oikeita vastauksia, vaan haluamme nimenomaan Teidän näkemyksenne asioista. Merkitkää vastauksenne joko ympäröimällä vastausvaihtoehdon numero tai kirjoittamalla vastaus sille varattuun tilaan. Toivomme Teidän vastaavan kaikkiin lomakkeen Teitä koskeviin kysymyksiin.

Pyydämme palauttamaan lomakkeen 24.2.2017 mennessä oheisessa vastauskuoressa.

En täytä lomaketta, koska: 1. En ole koskaan toiminut viljelijänä ___ 2. Olen lopettanut viljelyn vuonna _____

Voit osallistua arvontaan, vaikka et vastaa kyselyyn.

I. YRITTÄJÄN JA MAATILAN PERUSTIEDOT

1. Mikä on maatilanne yritysmuoto ja omistussuhde

Maatilan yritysmuoto

- ___ perinteinen maatila (perheviljelmä)
 ___ maatilayhtymä
 ___ osakeyhtiö
 ___ perikunta
 ___ kommandiittiyhtiö
 ___ muu, mikä: _____

Maatilan omistussuhde

- ___ oma
 ___ vuokratila

2. Kuinka monta henkilöä maatilanne kuuluu? Luettele maatilallanne toimivat henkilöt Halutessanne voitte kuvata roolianne yrityksessä (esim. isäntä, emäntä). Kirjoittakaa tiedot taulukkoon, kirjatkaa omat tietonne ensimmäiselle riville.

Rooli (esim. isäntä, emäntä, yrittäjä)	Syntymävuosi	Sukupuoli 1 Mies 2 Nainen	Toiminut maatilayrittäjänä vuodesta	Koulutus 1 Maatalousala 2 Muu ammatillinen 3 Ei ammatillista	Työskentely tilan ulkopuolella 1 Palkkatyössä 2 Yrittäjänä

3. Kuinka monta kuukautta eri henkilöitä maatilanne työllistää vuodessa (kk) ?

	2015	2017 (arvio)	2019 (arvio)
Perheenjäsenet	_____ kk	_____ kk	_____ kk
Yrittäjä/yrittäjät	_____ kk	_____ kk	_____ kk
Ulkopuoliset työntekijät (esim.	_____ kk	_____ kk	_____ kk
Yhteensä	_____ kk	_____ kk	_____ kk

4. Mikä on maatilanne koko kokonaispinta-ala ___ ha, josta peltoa ___ ha ja josta omaa peltoa ___ ha, sekä metsää ___ ha

5. Kuinka suuri on maatilanne kokonaisliikevaihto (= myyntitulot + tuet) ja kuinka arvioitte sen kehittyvän?

Arvioikaa tuhansissa euroissa. Laskekaa mukaan myös tilalla harjoitetun metsätalouden ja muun yritystoiminnan tulot ja tuet.

	2015	2017	2019
Liikevaihto	_____	_____	_____

6. Tilan eri tuotantosuunnat

A. Mikä on tilanne päätuotantosuunta ja liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015:

1. _____, liikevaihto _____ euroa

Mitä muuta toimintaa tilallanne harjoitetaan ja niiden liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015:

2. _____, liikevaihto _____ euroa

3. _____, liikevaihto _____ euroa

4. _____, liikevaihto _____ euroa

5. _____, liikevaihto _____ euroa

6. _____, liikevaihto _____ euroa

B. Harjoitetaanko tilallanne porotaloutta?

Kyllä __, Ei __

Jos harjoitetaan, mikä oli porotalouden liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015 _____ euroa

II. MAATILAN TALOUDELLINEN TILANNE JA VOIMAVARAT

7. Kuinka suuri osuus (%) Teidän ja perheen bruttotuloista muodostuu seuraavista tulonlähteistä?

	2015	2017 (arvio)	2019 (arvio)
Maa- ja puutarhatalous	_____ %	_____ %	_____ %
Metsätalous	_____ %	_____ %	_____ %
Porotalous	_____ %	_____ %	_____ %
Muun yritystoiminnan tulot (esim. urakointi)	_____ %	_____ %	_____ %
Tilan ulkopuolella työssäkäynti	_____ %	_____ %	_____ %
Muut tulot (esim. eläkkeet, pääomatulot)	_____ %	_____ %	_____ %
Yhteensä	100 %	100 %	100 %

8. Millainen oli mielestänne verotuksen mukainen tulos (= tulot – menot tai tuotot – kulut) vuonna 2015 ja miten arvioitte sen kehittyvän jatkossa?

Vuosi	Erittäin tappiollinen	Tappiollinen	Nollatulot	Positiivinen	Erittäin positiivinen
2012	1	2	3	4	5
2014 (arvio)	1	2	3	4	5
2016 (arvio)	1	2	3	4	5

9. Entä millaisen korvauksen mielestänne saitte työllenne ja omalle pääomallenne (kannattavuus) vuonna 2015, sekä miten arvioitte kannattavuuden kehittyvän jatkossa.

Vuosi	Erittäin kannattamatonta	Kannattamatonta	Nollatulosa	Kannattavaa	Erittäin Kannattavaa
2015	1	2	3	4	5
2017 (arvio)	1	2	3	4	5
2019 (arvio)	1	2	3	4	5

10. Millaiseksi arvioitte yritystoimintanne tämän hetkisen kannattavuuden suhteessa muihin saman tuotantos suunnan tiloihin

	Huomattavasti heikempi	Heikempi	Keskimääräistä tasoa	Parempi	Huomattavasti parempi
Kannattavuus suhteessa muihin	1	2	3	4	5

11. Kuinka arvioitte varojenne riittävän tilan toiminnan harjoittamiseen?

Menot	Erittäin huonosti	Huonosti	Kohtalaisesti	Hyvin	Erittäin hyvin
Juoksevat kulut	1	2	3	4	5
Investoinnit	1	2	3	4	5
Oma elanto	1	2	3	4	5

12. Kuinka helposti arvioitte saavanne ulkopuolista rahoitusta yritystoimintaanne? (pankkilaina tms.)

Kohteet	Erittäin heikosti	Heikosti	Kohtalaisesti	Helposti	Erittäin helposti
Maatilatalouteen	1	2	3	4	5
Muuhun yritystoimintaan	1	2	3	4	5

13. Kuinka suureksi arvioitte maatilanne velkapääoman suhteessa liikevaihtoon?

Vuosi	Yritys on velaton	Velkaa on alle 1/3 liikevaihdosta	Velkaa on 1/3 – 2/3 liikevaihdosta	Velkaa on yli 2/3	Velkaa on enemmän kuin liikevaihto
2015	1	2	3	4	5
2017 (arvio)	1	2	3	4	5
2019 (arvio)	1	2	3	4	5

14. Paljonko rahaa (1000 euroa) olette käyttäneet tai aiotte käyttää maatilayrityksenne investointeihin?

	2015	2017 (arvio)	2019 (arvio)
Investoinnit	_____ 000€	_____ 000€	_____ 000€

15. a. Miten tärkeinä näette seuraavat voimavarat omassa yritystoiminnassanne?

	Kuinka tärkeä tämä voimavara on minulle?			En osaa sanoa
	Ei lainkaan tärkeä	Jossain määrin tärkeä	Erittäin tärkeä	
Teknologia, koneet ja laitteet	1	2	3	
Tuotantorakennukset	1	2	3	
Oma pääoma	1	2	3	
Vieras pääoma, rahoitus	1	2	3	
Uusien tuotantomenetelmien käyttöönotto	1	2	3	
Uusien tuotteiden/palveluiden käyttöönotto	1	2	3	
Hyvä maine	1	2	3	
Oma liiketoimintaosaaminen	1	2	3	
Omien mahdollisuuksien tunnistaminen ja toteutus	1	2	3	
Omat verkostot ja kontaktit	1	2	3	
Asiakassuhteiden hyvä hoito	1	2	3	
Oma ammattitaito	1	2	3	
Tilan tuotteiden korkea laatu	1	2	3	
Tilan henkilöstöjohtaminen	1	2	3	
Tilan tietoliikenneyhteydet	1	2	3	
Oma jaksaminen	1	2	3	
Tuki muilta saman alan yrittäjiltä	1	2	3	
Tilalle palkattujen työntekijöiden ammattitaito	1	2	3	

15. b Miten arvioitte voimavaranne suhteessa muihin saman tuotantosuunnan tiloihin?

	Omat voimavarat verrattuina saman tuotantosuunnan tiloihin ovat...					En osaa sanoa
	1=Huomatavasti heikot	Heikot	3= saman tasoiset	Paremmat	5=Huomatavasti paremmat	
Teknologia, koneet ja laitteet	1	2	3	4	5	
Tuotantorakennukset	1	2	3	4	5	
Oma pääoma	1	2	3	4	5	
Vieras pääoma, rahoitus	1	2	3	4	5	
Uusien tuotantomenetelmien käyttöönotto	1	2	3	4	5	
Uusien tuotteiden/palveluiden käyttöönotto	1	2	3	4	5	
Hyvä maine	1	2	3	4	5	
Oma liiketoimintaosaaminen	1	2	3	4	5	
Omien mahdollisuuksien tunnistaminen ja toteutus	1	2	3	4	5	

Omat verkostot ja kontaktit	1	2	3	4	5	
Asiakassuhteiden hyvä hoito	1	2	3	4	5	
Oma ammattitaito	1	2	3	4	5	
Tilan tuotteiden korkea laatu	1	2	3	4	5	
Tilan henkilöstöjohtaminen	1	2	3	4	5	
Tilan tietoliikenneyhteydet	1	2	3	4	5	
Oma jaksaminen	1	2	3	4	5	
Tuki muilta saman alan yrittäjiltä	1	2	3	4	5	
Tilalle palkattujen työntekijöiden ammattitaito	1	2	3	4	5	

16a. Millainen on maatilanne rakennus-, kone- ja laitekanta tällä hetkellä?

Ohje: jos tilalla ei ole ko. rakennuksia, koneita tai laitteita, valitse kohta: ”ei ole”. Jos tilalla on useita samassa käytössä olevia rakennuksia (esim. useampi käytössä oleva kotieläinrakennus), anna yhteinen arvio kaikista näistä rakennuksista, koneista tai laitteista.

	Kuntoarvio					Tilallamme ei ole
	Erittäin huono	Huono	Kohtalainen	Hyvä	Erittäin hyvä	
Asuinrakennus	1	2	3	4	5	☐
Kotieläintuotantorakennukset	1	2	3	4	5	☐
Kasvintuotannon rakennukset	1	2	3	4	5	☐
Muut rakennukset	1	2	3	4	5	☐
Traktorit kpl	1	2	3	4	5	☐
Peltoviljelykoneet	1	2	3	4	5	☐
Muut koneet ja laitteet, kalusto	1	2	3	4	5	☐

16b. Aiotteko tehdä peruskorjauksia tai uusintainvestointeja rakennuksiin, koneisiin tai laitteisiin?
Ei _____

Kyllä, mitä ja milloin:

Kohde	vuosi	1000 euroa	peruskorjaus	uusintainvestointi
_____	20__	_____ €	☐	☐
_____	20__	_____ €	☐	☐
_____	20__	_____ €	☐	☐

III. MAATILAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

17. Millainen on käsityksenne mukaan maatilayrityksessänne työvoiman riittävyys? (ympyröi sopivin vaihtoehto)

1. yrityksellä on riittävästi työvoimaa 2. toisinaan puutetta työvoimasta

3. usein puutetta työvoimasta 4. yritys kärsii jatkuvaa työvoimapuutetta

Jos vastasitte kohtiin 2 – 4, mikä on lisätyövoiman tarve kuukausina lähitulevaisuudessa? _____ kk/vuosi

18. Mistä nykyiset työntekijänne ovat ja mistä arvioitte työvoiman tulevan jatkossa? Valitkaa sopivat vaihtoehdot.

Mistä työntekijänne ovat?	Tällä hetkellä	Tulevaisuudessa
Omasta kunnasta		
Lähikunnista		
Lapin maakunnasta		
Muualta Suomesta		
EU:n alueelta		
EU:n ulkopuolelta		

19. Tarvitsetteko tilallanne alla olevia palveluja?

	En tarvitse	Käytän ulkopuolista palvelua	Tarvetta on, urakoitsijaa ei saatavissa
Rehunkorjuuketju			
Lannanlevitys			
Pellon kunnostus			
Pellon raivaus			
Kylvö			
Kyntö			
Muuta mitä?			

20. Arvioikaa, mikä on lisämaan tarve ja saatavuus alueellanne.

	Haluaisin ottaa vuokralle	Ostaisin	Voisin antaa vuokralle, jos olisi kysyntää	Voisin myydä, jos olisi kysyntää
Pelto				
Metsä				

21. Kuinka tärkeänä koette seuraavat palvelut tilanne kannalta? Onko palvelu riittävän hyvin saatavissa?

	Ei merkitystä	Vähän merkitystä	Jokin verran merkitystä	Merkittävä	Erittäin merkittävä	Palvelu on saatavissa	Palvelua ei ole saatavissa
Korjaus ja huolto							
Tavarankuljetus							
Maansiirto							
Metsäurakointi							
Lomituspalvelut							
Eläinlääkäri							
Tuottajamyymälä							
Rauta ja maatalouskauppa							
Huoltoasema							
Vähittäistavarakauppa							
Posti							
Pankki							
Peruskoulu							
Päivähoito							
Poliisi							
Palokunta							
Terveyspalvelut							
Julkinen liikenne							
Yleinen tie							
Tietoliikenneyhteydet							
Naapuriapu							
Koneyhteistyökumppani							
Muu mikä....							

IV. TILAN TUOTTEIDEN MARKKINOINTI JA MYYNTI

Seuraavat kysymykset koskevat yritystoimintanne asiakkaita. Asiakkaita ovat ne, joilta teidän yrityksenne saa maksun tuotteista ja palveluista.

22. Miten tilanne tuotteiden myynti jakautuu prosentuaalisesti seuraavien asiakasryhmien kesken?

	%
Jalostusketju	
Suoramyynti/oma jalostus	
Kauppa/tori	

23. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa

	Ei lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon	Hyvin paljon
Teettekö aktiivista markkinointia (mainontaa, tarjousten tekemistä ym.)?	1	2	3	4	5
Käyttekö asiakasneuvotteluita?	1	2	3	4	5
Onko asiakaskunnassa vaihtuvuutta	1	2	3	4	5

25. Miten hyvin pystytte vaikuttamaan seuraaviin asioihin? Jos mielestänne mahdollisuutta vaikuttamiseen ei ole, laittakaa ruksi kohtaan ”ei voi vaikuttaa”.

	Ei lainkaan	Jos-sain määrin	Hyvin	Erittäin hyvin	Ei voi vaikuttaa
Tuotteen hinta	1	2	3	4	
Tuotteen laatu	1	2	3	4	
Tilan tuotannon määrä	1	2	3	4	

V . TULEVAISUUDEN SUUNNITTELU

26b. Miten vuosisuunnittelu yhdistetään tulevaisuuden suunnitteluun tilallanne?

Kirjallista tulevaisuuden suunnittelua: ei tehdä tehdään

vuosisuunnitelma: ei tehdä tehdään

Pitkän aikavälin suunnittelu, 1-5 vuotta: ei tehdä tehdään

Tilalle on asetettu tavoiteohjelma 10 v. päähän: ei kyllä

26c. Maatilan toiminnan tehostamiseksi tarvitaan erilaista seurantaa ja suunnittelua. Mitä niistä teet itse? Ohje, merkitse kaikki itse tekemäsi toimenpiteet

Kirjanpito ja verotus _____ Viljelyn seuranta _____ Viljelyn suunnittelu _____ Ruokinnan seuranta _____
 Ruokinnan suunnittelu _____ Talouden seuranta _____ Talouden suunnittelu _____
 Investointien suunnittelu _____

26 d. Kuinka talouden seuranta toteutetaan

Reaaliaikaista (kuukauden viive) _____ Jälkikäteen (x kertaa vuodessa) _____

27. Kuinka tärkeitä seuraavat pitkän aikavälin tavoitteet ovat tilanne johtamisessa ja miten hyvin olette onnistuneet toteuttamaan niitä omalla tilallanne?

	Onko pitkän aikavälin tavoite?			Entä miten hyvin olette pystyneet toteuttamaan näitä tavoitteita tilallanne?				
	Ei tärkeä	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä	Ei lainkaan	Jos-sain määrin	Kohtalaisesti	Melko hyvin	Erittäin hyvin
Hyvä kannattavuus	1	2	3	1	2	3	4	5
Oma taloudellinen riippumattomuus	1	2	3	1	2	3	4	5
Jatkuva kasvu	1	2	3	1	2	3	4	5
Ajankäytön hallinta	1	2	3	1	2	3	4	5
Tulorahoituksen riittävyys	1	2	3	1	2	3	4	5
Kohtuullinen toimentulo	1	2	3	1	2	3	4	5
Henkinen tyytyväisyys viljelijänä toimimiseen	1	2	3	1	2	3	4	5
Ympäristön tilasta huolehtiminen	1	2	3	1	2	3	4	5
Voiton maksimointi	1	2	3	1	2	3	4	5
Perheyriityksen jatkuvuus	1	2	3	1	2	3	4	5
Valmistautuminen toiminnan lopettamiseen	1	2	3	1	2	3	4	5

28. Kuinka vaikeana pidätte seuraavien tekijöiden ennakointia?

	Erittäin vaikeaa	Melko vaikeaa	Ei vaikeaa, ei helppoa	Melko helppoa	Erittäin helppoa
Maatalouden kokonaistuotto	1	2	3	4	5
Tuotantokustannukset	1	2	3	4	5
Tukipolitiikka yleisesti	1	2	3	4	5
Tukimäärät	1	2	3	4	5
Markkinatilanne paikallisesti	1	2	3	4	5
Markkinatilanne kotimaassa	1	2	3	4	5
Markkinatilanne EU:ssa	1	2	3	4	5
Tuotantoteknologian valinta ja investointi	1	2	3	4	5
Osaamisen kehittämistarve	1	2	3	4	5

29. Miten tärkeänä näette seuraavat asiantuntijapalvelut tilanne tulevaisuuden suunnittelussa?

	Ei lainkaan	Jonkin verran	Kohtalaisen	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä	En osaa sanoa
Kunnan viranomaisten antama neuvonta	1	2	3	4	5	
Muiden viranomaisten (ELY-keskus yms.) antama neuvonta	1	2	3	4	5	
Pro Agrian yms. järjestöjen antama neuvonta	1	2	3	4	5	
Tuottajajärjestöjen antama neuvonta	1	2	3	4	5	
Maatalousalan oppilaitosten antama täydennyskoulutus	1	2	3	4	5	
Pankkien rahoitusneuvonta	1	2	3	4	5	
Tuottajaorganisaatioiden neuvonta (meijeri, reuhetehdas jne.)	1	2	3	4	5	
Tilitoimiston ja muiden yritysten antama neuvonta	1	2	3	4	5	

30. Mitkä seuraavista ovat sellaisia maatilan toiminnan kehittämistilanteita joihin kokisitte tarvitsevanne apua tulevaisuudessa?

Kehittämistilanne	Ei lainkaan	Jonkin verran	Kohtalaisen	Melko tärkeä	Erittäin tärkeä	En osaa sanoa
Yhteistyörenkaat	1	2	3	4	5	
Yhteisomistus	1	2	3	4	5	
Uudet yhtiörakenteet	1	2	3	4	5	
Uudet markkinat	1	2	3	4	5	
Uudet tuotteet	1	2	3	4	5	
Uusia paikallismarkkinoita	1	2	3	4	5	
Ulkomaan markkinat	1	2	3	4	5	
Uudet jakelukanavat	1	2	3	4	5	
Rahoitus	1	2	3	4	5	
Johtaminen	1	2	3	4	5	
Oma jaksaminen	1	2	3	4	5	

Maatalouspolitiikan ennakointi	1	2	3	4	5	
Tuotteiden pienjakeluketju	1	2	3	4	5	
Muu mikä						

VI. MAATALOUSPOLITIikka

31. Mitä mieltä olette oheisista maaseutu- ja maatalouspolitiikkaan liittyvistä väittämistä?

Miltä näyttää?	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	Asialla ei ole minulle merkitystä
On hyvä, että Euroopan Unionin tuet ovat suuri osa maatilani tuloista	1	2	3	4	5	
Maatalouden ympäristötukipolitiikka soveltuu mielestäni hyvin Lapin oloihin	1	2	3	4	5	
EU:n ja Suomen maatalouspolitiikka pitäisi räätälöidä paremmin alueellisesti	1	2	3	4	5	
EU:n ja Suomen maatalouspolitiikan ennakoitavuutta pitäisi parantaa.	1	2	3	4	5	
Euroopan Unionin politiikka tukee hyvin maatalouden harjoittamista Lapissa	1	2	3	4	5	
Euroopan Unionin tukijärjestelmästä tulisi siirtyä suoraan tuotehinnoitteluun	1	2	3	4	5	
Suomen ruokaomavaraisuus ei ole merkityksellinen asia	1	2	3	4	5	
Koen tekeväni tärkeää työtä tuottaessani ruokaa	1	2	3	4	5	

32. Alla luetellaan eräitä maatilalla mahdollisia muutostilanteita. Valitkaa tilallanne odotettavissa olevat muutostilanteet ja arvioikaa, millä aikajaksolla niiden odotetaan toteutuvan. Merkitkää rastilla todennäköinen ajankohta

	ei muutosta	0-3v	4-6v	7-10v	yli 10v
Sukupolvenvaihdos					
Yritysmuodon muutos					
Lisämaan hankinta					
Uusi tuotantosuunta (mikä) _____					
Tuotannon/viljelyn merkittävä laajentaminen					
Tuotantorakennuksen peruskorjaus-/laajentaminen					
Uuden tuotantorakennuksen rakentaminen					
Asuinrakennuksen peruskorjaus					
Uuden asuinrakennuksen rakentaminen					
Merkittävä energiainvestointi					
Merkittävä konehankinta					
(Täydennys)koulutus					
Tuotannon/viljelyn lopettaminen					

Tuotannon/viljelyn merkittävä supistaminen					
Maatilan myynti					
Muun yritystoiminnan aloittaminen					
Siirtyminen tilan ulkopuoliseen työhön					

33. Mikäli tilallanne toteutetaan jossain vaiheessa sukupolvenvaihdos, voisiko jatkaja tällöin tulla perheen/suvun ulkopuolelta?

Kyllä _____ Ei _____

34. Arvioikaa miten seuraavat asiat vaikuttavat tilanne toimintaan tulevaisuudessa?

	Erit- tän kiel- teinen	Kiel- teinen	Ei merki- tystä	Myön- teinen	Erit- tän myön- teinen	eos
Kaivostoiminta, sisältäen valtauksset	1	2	3	4	5	
Luonnonsuojelu	1	2	3	4	5	
Matkailu ja loma-asuminen	1	2	3	4	5	
Kotieläinten hyvinvointia koskevat vaatimukset	1	2	3	4	5	
Vesiensuojelun vaatimukset	1	2	3	4	5	
Jätehuollon vaatimukset	1	2	3	4	5	
Elintarviketuotannon laatuvaatimukset	1	2	3	4	5	
Meneillään oleva taantuma	1	2	3	4	5	
Ilmastonmuutos	1	2	3	4	5	
Fossiilisten polttoaineiden loppuminen	1	2	3	4	5	
Väestön ikääntyminen	1	2	3	4	5	
Maailmankaupan vapautuminen	1	2	3	4	5	
Pohjoismaiset markkinat (Ruotsi, Norja)	1	2	3	4	5	
Venäjän markkinat	1	2	3	4	5	
Maitokiintiöstä luopuminen	1	2	3	4	5	
Maaltamuutto	1	2	3	4	5	
Lähiruuan arvostuksen kasvu	1	2	3	4	5	
Maakunnalliset tie- ja infrastruktuurihankkeet	1	2	3	4	5	
Palvelujen keskittyminen taajamiin	1	2	3	4	5	
Muu mikä						

35 a. Miten todennäköisesti harjoitatte tulevaisuudessa seuraavia toimialoja?

Tulonlähteet	Täysin varmasti emme harjoita	Melko varmasti emme harjoita	Todennäköisyys 50:50	Melko varmasti harjoitamme	Täysin varmasti harjoitamme
1. Maidontuotanto	1	2	3	4	5
2. Naudanlihantuotanto	1	2	3	4	5
3. Emolehmät	1	2	3	4	5
4. Lammastalous	1	2	3	4	5
5. Hevostalous	1	2	3	4	5
6. Nurmiviljely	1	2	3	4	5
7. Viljanviljely	1	2	3	4	5
8. Marjanviljely	1	2	3	4	5
11. Yrtit, lääkekasvit	1	2	3	4	5
12. Koristekasvien tuottaminen	1	2	3	4	5
15. Perunan viljely	1	2	3	4	5
16. Avomaan vihannekset	1	2	3	4	5
17. Porotalous	1	2	3	4	5
18. Jatkojalostustoiminta	1	2	3	4	5
22. Maatilamatkailu ja ohjelmapalvelut	1	2	3	4	5
27. Mehiläistarhaus	1	2	3	4	5
28. Yksityisten sosiaali- ja terveystalujen tuottaminen	1	2	3	4	5
29. Kasvihuonetuotanto	1	2	3	4	5
30. Bioenergia (sis.polttopuutuotanto)	1	2	3	4	5
31. Urakointi- ja kuljetuspalvelut	1	2	3	4	5
32. Jokin muu yritystoiminta, mikä	1	2	3	4	5

35 b. Minkä arvioitte olevan tilanne päätuotantosuunnan vuonna 2020? (ohje: valitse joku yllä olevista tai kirjoita jokin muu vaihtoehto): _____

KOMMENTTEJA

Halutessanne voitte kirjoittaa mielipiteitäne tähän kyselyyn liittyvistä asioista. (Halutessanne voitte kirjata mielipiteenne myös erilliselle paperille ja palauttaa samassa kuoressa tämän kyselylomakkeen kanssa.)

7.3. Liite 3 katoanalyysin haastattelulomake

Täydennyskysely puhelimitse

Kyselytutkimus Lapin maatilayrityksille

Tammikuussa 2017 lähetettiin postitse kirjekysely kaikille Lapin maataloille. Myös te olette saanut tämän kyselyn. Tällä haastattelulla haluamme tarkentaa kirjekyselyn luotettavuutta ja siksi haastattelemme puhelimitse joitakin sellaisia maatilayrittäjiä jotka eivät vastanneet tähän kirjekyselyyn.

Vastasitteko tähän kyselyyn? Jos ette, voitteko kertoa mikä oli syynä siihen että ette vastannut?

Kysymme joitakin kyselylomakkeessa olevia kysymyksiä joihin toivomme teidän vastaavan. Tähän menee aikaa n. 10 minuuttia. Korostan, että vastaukset ovat luottamuksellisia ja tallennetaan nimettöminä.

I. YRITTÄJÄN JA MAATILAN PERUSTIEDOT

1. Mikä on maatilanne yritysmuoto ja omistussuhde

Maatilan yritysmuoto

- perinteinen maatilamuoto (perheviljelmä)
 maatilayhtymä
 osakeyhtiö
 perikunta
 kommandiittiyhtiö
 muu, mikä: _____

Maatilan omistussuhde

- oma
 vuokratila

2. Kuinka monta täysi-ikäistä henkilöä maatilanne kuuluu ja mikä on heidän syntymävuosi? Halutessanne voitte kuvata roolianne yrityksessä (esim. isäntä, emäntä).

Rooli (esim. isäntä, emäntä, yrittäjä)	Syntymävuosi

3. poistettu kysymys.

4. Mikä on maatilanne koko

kokonaispinta-ala ___ ha, **peltoa** ___ ha ja **josta omaa peltoa** ___ ha, **sekä metsää** ___ ha

5. Kuinka suuri on maatilanne kokonaisliikevaihto (= myyntitulot + tuet) ja kuinka arvioitte sen kehittyvän? (kaikki tilan liiketoiminta)

Arvioikaa tuhansissa euroissa. Laskekaa mukaan myös tilalla harjoitetun metsätalouden ja muun yritystoiminnan tulot ja tuet.

	2015	2017	2019
Liikevaihto	_____	_____	_____

6. Tilan eri tuotantosuunnat

A. Mikä on tilanne päätuotantosuunta ja liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015:

1. _____, liikevaihto _____ euroa

Mitä muuta toimintaa tilallanne harjoitetaan ja niiden liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015:

2. _____, liikevaihto _____ euroa

3. _____, liikevaihto _____ euroa

4. _____, liikevaihto _____ euroa

5. _____, liikevaihto _____ euroa

6. _____, liikevaihto _____ euroa

B. Harjoitetaanko tilallanne porotaloutta?

Kyllä __, Ei __

Jos harjoitetaan, mikä oli porotalouden liikevaihto (1000 euroa) vuonna 2015 _____ euroa

II. MAATILAN TALOUDELLINEN TILANNE JA VOIMAVARAT

7. Kuinka suuri osuus (%) Teidän ja perheenne bruttotuloista muodostuu seuraavista tulonlähteistä?

	2015	2017(arvio)	2019
Maa- ja puutarhatalous	_____ %	_____ %	_____ %
Metsätalous	_____ %	_____ %	_____ %
Porotalous	_____ %	_____ %	_____ %
Muun yritystoiminnan tulot (esim. urakointi)	_____ %	_____ %	_____ %
Tilan ulkopuolella työssäkäynti	_____ %	_____ %	_____ %
Muut tulot (esim. eläkkeet, pääomatulot)	_____ %	_____ %	_____ %
Yhteensä		100 %	

8. Millainen oli mielestänne tilanne verotuksen mukainen tulos (= tulot – menot tai tuotot – kulut) vuonna 2015 ja miten arvioitte sen kehittyvän jatkossa?

Vuosi	Erittäin tappiollinen	Tappiollinen	Nollatulot	Positiivinen	Erittäin positiivinen
2015	1	2	3	4	5
2017 (arvio)	1	2	3	4	5
2019 (arvio)	1	2	3	4	5

9 poistettu kysymys**10 poistettu kysymys****11 poistettu kysymys**

12. Kuinka helposti arvioitte saavanne ulkopuolista rahoitusta yritystoimintaanne? (pankkilaina tms.)

Kohteet	Erittäin heikosti	Heikosti	Kohtalaisesti	Helposti	Erittäin helposti	eos
Maatilatalouteen	1	2	3	4	5	
Muuhun yritystoimintaan	1	2	3	4	5	

13. poistettu kysymys

14. poistettu kysymys

15. a. Miten tärkeinä näette seuraavat voimavarat omassa yritystoiminnassanne?

	Kuinka tärkeä tämä voimavara on minulle?			en osaa sanoa
	Ei lainkaan tärkeä	Jossain määrin tärkeä	Erittäin tärkeä	
Teknologia, koneet ja laitteet	1	2	3	
Tuotantorakennukset	1	2	3	
oma ammattitaito	1	2	3	
oma jaksaminen	1	2	3	
tuki muilta saman alan yrittäjiltä	1	2	3	

16a. Millainen on maatilanne rakennus-, kone- ja laitekanta tällä hetkellä?

Ohje: jos tilalla ei ole ko. rakennuksia, koneita tai laitteita, valitse kohta: "ei ole". Jos tilalla on useita samassa käytössä olevia rakennuksia (esim. useampi käytössä oleva kotieläinrakennus), anna yhteinen arvio kaikista näistä rakennuksista, koneista tai laitteista.

	Kuntoarvio					Tilallamme ei ole
	Erittäin huono	Huono	Kohtalainen	Hyvä	Erittäin hyvä	
Asuinrakennus	1	2	3	4	5	☐
Kotieläintuotantorakennukset	1	2	3	4	5	☐
Kasvintuotannon rakennukset	1	2	3	4	5	☐
Muut rakennukset	1	2	3	4	5	☐
Traktorit kpl	1	2	3	4	5	☐
Peltoviljelykoneet	1	2	3	4	5	☐
Muut koneet ja laitteet, ka-	1	2	3	4	5	☐

16b. Aiotteko tehdä peruskorjauksia tai uusintainvestointeja rakennuksiin, koneisiin tai laitteisiin?

Ei _____ Kyllä _____ Milloin _____ Summa _____

III. MAATILAN TOIMINTAYMPÄRISTÖ

17. Millainen on käsityksenne mukaan maatilayrityksessänne työvoiman riittävyys? (ympyröi sopivin vaihtoehto)

1. yrityksellä on riittävästi työvoimaa 2. toisinaan puutetta työvoimasta

3. usein puutetta työvoimasta 4. yritys kärsii jatkuvaa työvoimapuutetta

Jos vastasitte kohtiin 2 – 4, mikä on lisätyövoiman tarve kuukausina lähitulevaisuudessa? _____ kk/vuosi

18. poistettu kysymys

19. poistettu kysymys

20. poistettu kysymys

21. poistettu kysymys

IV. TILAN TUOTTEIDEN MARKKINOINTI JA MYYNTI

Seuraavat kysymykset koskevat yritystoimintanne asiakkaita. Asiakkaita ovat ne joilta teidän yrityksenne saa maksun tuotteista ja palveluista.

22. Miten tilanne tuotteiden myynti jakautuu prosentuaalisesti seuraavien asiakasryhmien kesken?

	%
Jalostusketju	
Suoramyynti/oma jalostus	
Kauppa/tori	

23. Vuorovaikutus asiakkaiden kanssa

	Ei lainkaan	Vähän	Jonkin verran	Paljon	Hyvin paljon
Teettekö aktiivista markkinointia (mainontaa, tarjousten tekemistä ym.)?	1	2	3	4	5
käyttekö asiakasneuvotteluita?	1	2	3	4	5
onko asiakaskunnassa vaihtuvuutta	1	2	3	4	5

24. poistettu kysymys

25. Miten hyvin pystytte vaikuttamaan seuraaviin asioihin?

	Ei lainkaan	Jossain määrin	Hyvin	Erittäin hyvin	ei voi vaikuttaa
Tuotteen Hinta	1	2	3	4	
Tuotteen laatu	1	2	3	4	
Tilan tuotannon määrään	1	2	3	4	

V . TULEVAISUUDEN SUUNNITTELU

26. poistettu kysymys

27. Kuinka tärkeitä seuraavat pitkän aikavälin tavoitteet ovat tilanne johtamisessa ja miten hyvin olette onnistuneet toteuttamaan niitä omalla tilallanne?

	Entä miten hyvin olette pystyneet toteuttamaan näitä tavoitteita tilallanne?					Asia ei ole ajankoh- tainen
	Ei lain- kaan	Jossain määrin	Kohta- laisesti	Melko hyvin	Erittäin hyvin	
Hyvä kannattavuus	1	2	3	4	5	
Oma taloudellinen riippumattomuus	1	2	3	4	5	
Jatkuva kasvu	1	2	3	4	5	
Ajankäytön hallinta	1	2	3	4	5	
Kohtuullinen toimentulo	1	2	3	4	5	
Henkinen tyytyväisyys viljelijänä toimi- miseen	1	2	3	4	5	
Ympäristön tilasta huolehtiminen	1	2	3	4	5	
Voiton maksimointi	1	2	3	4	5	
Perheyrietyksen jatkuvuus	1	2	3	4	5	
Valmistautuminen toiminnan lopettami- seen	1	2	3	4	5	

VI. MAATALOUSPOLITIikka

28. poistettu kysymys**29. poistettu kysymys****30. poistettu kysymys**

32. Esitän seuraavaksi joitakin maatilalla mahdollisia muutostilanteita. Mitkä niistä ovat tilal-
lanne odotettavissa ja arvioikaa, millä aikajaksolla niiden odotetaan toteutuvan.

Merkitse rastilla todennäköinen ajankohta

	ei muu- tosta	0-3v	4-6v	7-10v	yli 10v
Sukupolvenvaihdos					
Lisämaan hankinta					
Tuotannon/viljelyn merkittävä laajenta- minen					
Tuotannon/viljelyn lopettaminen					
Muun yritystoiminnan aloittaminen					

33. Mikäli tilallanne toteutetaan jossain vaiheessa sukupolvenvaihdos, voisiko jatkaja tällöin
tulla perheen/suvun ulkopuolelta?

Kyllä _____ Ei _____

31. Mitä mieltä olette oheisista maaseutu- ja maatalouspolitiikkaan liittyvistä väittämistä?

Miltä Näyttää?	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Ei samaa eikä eri mieltä	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä	asialla ei ole minulle merkitystä
On hyvä, että Euroopan Unionin tuet ovat suuri osa maatilani tuloista	1	2	3	4	5	
Maatalouden ympäristötukipolitiikka soveltuu mielestäni hyvin Lapin oloihin	1	2	3	4	5	
EU:n ja Suomen maatalouspolitiikka pitäisi räätälöidä paremmin alueellisesti	1	2	3	4	5	
EU:n ja Suomen maatalouspolitiikan ennakoitavuutta pitäisi parantaa.	1	2	3	4	5	
Euroopan Unionin politiikka tukee hyvin maatalouden harjoittamista Lapissa	1	2	3	4	5	
Euroopan Unionin tukijärjestelmästä tulisi siirtyä suoraan tuotehinnoitteluun	1	2	3	4	5	
Suomen ruokaomavaraisuus ei ole merkityksellinen asia	1	2	3	4	5	
Koen tekeväni tärkeää työtä tuottaessani ruokaa	1	2	3	4	5	

34. poistettu kysymys**35. poistettu kysymys**

luke.fi

Luonnonvarakeskus
Latokartanonkaari 9
00790 Helsinki
puh. 029 532 6000